

3.2. การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนทางด้านกิจกรรม

ชุมชนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน ได้จัดให้มีกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้สมาชิกในชุมชนได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนและเพื่อให้สมาชิกมีความรู้สึกว่าตัวเองมีความสำคัญและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งจากการที่ผู้ทำวิจัยได้ใช้เวลาในการศึกษาวิจัยทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม พบว่าชุมชนมีการทำกิจกรรมหลายอย่างที่เปิดโอกาสให้สมาชิกในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร พัฒนาหมู่บ้านร่วมกัน คือ

3.2.1. การมีส่วนร่วมในการประชุมสามัญประจำเดือน

กล่าวคือ ในทุกๆเดือนนอกจากจะมีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านแล้วผู้ใหญ่บ้านก็จะทำการประกาศเสียงตามสายและมอบหมายให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้งสองคนไปบอกกล่าวและประกาศให้สมาชิกลูกบ้านทุกคนมาร่วมประชุมโดยพร้อมเพรียงกันเป็นประจำ 1 ครั้ง สำหรับผู้ใหญ่บ้านคนปัจจุบันคือนายไพโรจน์ จ้าวเจริญ เนื้อหารายละเอียดในการประชุมมักจะเป็น 3 เรื่องหลักๆต่อไปนี้คือ

3.2.1.1. เรื่องแจ้งให้ทราบ คือ ผู้ใหญ่บ้านจะทำการประกาศเรื่องต่างๆที่ทางราชการแจ้งมาให้ลูกบ้านทุกคนทราบ เนื่องจากในทุกๆเดือนผู้ใหญ่บ้านจะเดินทางไปประชุม ณ ที่ว่าการอำเภอ 1 ครั้ง

3.2.1.2. การวางแผนและพัฒนา คือ ทำการปรึกษาหารือถึงแนวทางในการพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้ชุมชนเจริญคึกคักยิ่งขึ้นต่อไป

3.2.1.3. รับซื้อร้องเรียน และร่วมปรึกษาหารือถึงแนวทางแก้ไข

3.2.2. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาหมู่บ้านประจำเดือน

กล่าวคือ ในทุกๆเดือนชุมชนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในจะจัดให้มีกิจกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน 1 ครั้ง โดยสมาชิกทุกคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนจะต้องสละการงานและมาร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านด้วยกัน 1 วัน ซึ่งกิจกรรมหลักๆในการร่วมพัฒนาชุมชนด้วยกันมักจะเป็นกิจกรรมต่อไปนี้

3.2.2.1. การเก็บกวาดทำความสะอาดถนนสายกลางในหมู่บ้าน ตั้งแต่ปากทางเข้าหมู่บ้านทางทิศตะวันออกจนสุดเส้นทางทางทิศตะวันตก

3.2.2.2. การกำจัด แมลงวันพิษตามสถานที่สาธารณะต่างๆ เช่น อาคารอเนกประสงค์ หอประชุม โรงเรียน ศาลาที่พัก

3.2.2.3. ทำการซ่อมแซมสถานที่สาธารณะ เช่น ตัวอาคารหอประชุม รั้ว โรงเรียนเป็นต้น รั้วบ้าน

3.2.2.4. การปลูกต้นไม้เสริมสองข้างทาง

3.2.3. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอยู่เวรยามวิกาล

กล่าวคือ ในช่วงที่มีปัญหาหาเสพติดกำลังระบอบอย่างหนักรวมทั้งปัญหาการลักเล็ก ขโมยน้อย ทางคณะกรรมการฯ ได้จัดให้มีการอยู่เวรยามในช่วงกลางคืน และอาจช่วงกลางวันด้วย หากสถานการณ์ช่วงดังกล่าวไม่น่าไว้วางใจ โดยทำเป็นป้อมค่านและจัดให้มีเวรยามอยู่ประจำ ซึ่งเวรยามที่อยู่เวรก็คือสมาชิกชาวบ้านทั่วไปภายในชุมชน แต่ต้องเป็นผู้ชาย โดยชุดหนึ่งอาจอยู่เวรเป็นระยะเวลา 2-3 ชั่วโมง ทั้งนี้เพื่อทำการตรวจตราและบุคคลที่เดินทางเข้า-ออกภายในชุมชน ซึ่งสมาชิกในชุมชนทุกคนต่างก็ให้ความร่วมมืออย่างดี อย่างไรก็ตามปัจจุบันกิจกรรมการอยู่เวรยามนี้ได้ยกเลิกไปแล้ว เนื่องจากขณะนี้สถานการณ์ปัญหาหาเสพติดได้คลี่คลายลงจนหมดไปจากชุมชนแล้ว จึงไม่จำเป็นต้องมีกิจกรรมการอยู่เวรยามอีก

รูปถ่ายที่ 4.27. แสดงป้อมยามอยู่เวรเพื่อตรวจรถและบุคคลที่เดินทางเข้า-ออกในช่วงเกิดปัญหาหาเสพติด

3.2.4. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการอยู่เวรยามเฝ้าระวังไฟป่า

กล่าวคือ ในช่วงหน้าแล้งมักจะมีไฟป่าเกิดขึ้นบ่อยๆ ในเขตป่าชุมชน ป่าอนุรักษ์และป่าใช้สอยของชุมชน ฉะนั้นทางคณะกรรมการหมู่บ้านจึงได้จัดให้มีการอยู่เวรยามเฝ้าระวังไฟป่าขึ้น ซึ่งคนที่อยู่เวรยามเฝ้าระวังไฟป่าก็คือสมาชิกผู้ชายวัยหนุ่มหรือวัยกลางคนในชุมชน โดยชุดหนึ่งจะประกอบด้วยสมาชิกที่เป็นลูกบ้านประมาณ 4-5 คนคอยเฝ้าระวังไฟป่าตามภูเขาและเขตพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดไฟไหม้ป่า โดยจะทำการผลัดเปลี่ยนการอยู่เวรยามวันต่อวันไป อุปกรณ์ที่ใช้ในการดับไฟป่าก็ได้แก่ ถังฉีดน้ำ จอบ และมิด ซึ่งเป็นอุปกรณ์ที่ชุมชนจัดหาตนเองภายในชุมชน ไม่มีส่วนราชการหรือหน่วยงานไหนให้การสนับสนุนแต่อย่างใด

รูปภาพที่ 4.28. แสดงเวรยามที่เฟิระวังไฟป่ากำลังทำการดับไฟป่า

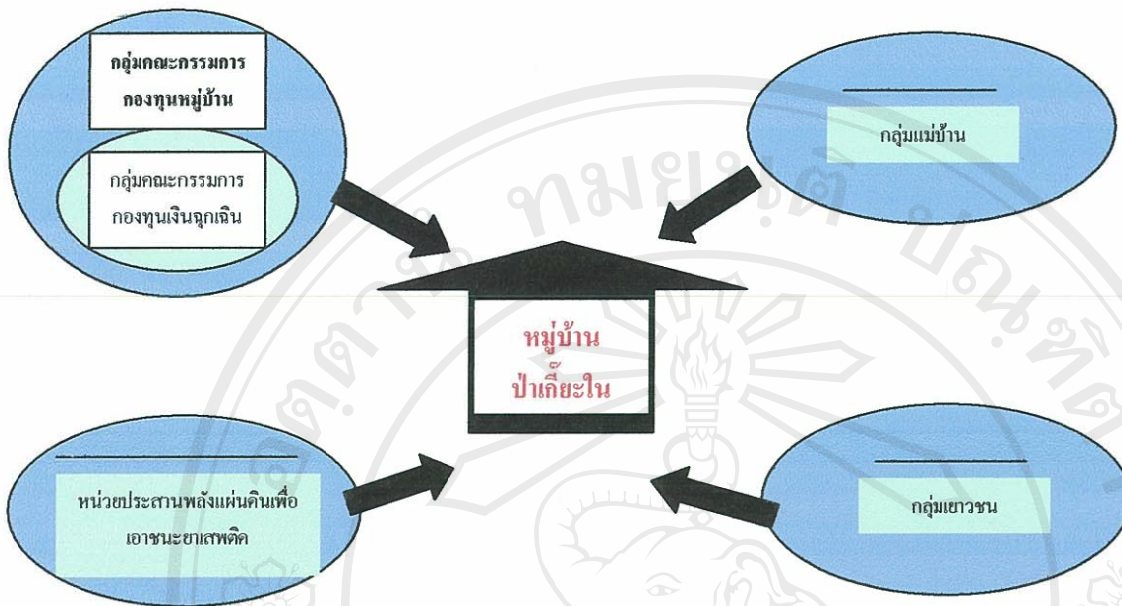
3.2.5. การมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชน

กล่าวคือ ในช่วงที่ปัญหายาเสพติด โดยเฉพาะปัญหายาบ้าแพร่ระบาดในหมู่บ้านอย่างหนัก คณะกรรมการหมู่บ้าน ได้หาแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยการให้ผู้นำในแต่ละตระกูลที่ไม่มีประวัติเกี่ยวข้องกับยาเสพติดทำการคัดเลือกคนในตระกูลที่สามารถไว้ใจได้และไม่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดมาร่วมกันแก้ไขปัญหา โดยแต่งตั้งให้คนเหล่านี้ทำหน้าที่คอยจับตาตรวจสอบครอบครัวในกลุ่มเครือญาติเดียวกันว่ามีใครบ้างที่เกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่าสังคมม้งจะให้ความเคารพและเชื่อฟังในระบบอาวุโส โดยเฉพาะหากเป็นญาติอยู่ในตระกูลแซ่เดียวกัน โดยกลุ่มคนที่ถูกคัดเลือกมาเหล่านี้ 1 คนจะรับผิดชอบ 2-3 หลังคาเรือนในตระกูลของตัวเองเท่านั้น หากพบว่าใครเกี่ยวข้องกับปัญหายาเสพติดจะทำการตักเตือนก่อน หากยังไม่ยอมเลิกเกี่ยวข้องจะทำการแจ้งต่อคณะกรรมการหมู่บ้าน และคณะกรรมการหมู่บ้านจะทำการตักเตือนอีกครั้ง หากยังไม่ยอมเลิกเกี่ยวข้อง คณะกรรมการหมู่บ้านก็จะทำการจับตัวส่งทางเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ดำเนินการต่อไป

นี่คือความร่วมมืออย่างหนึ่งในระดับรากหญ้าของสมาชิกในชุมชนที่นำเอาความเกี่ยวข้องทางด้านครอบครัวและเครือญาติมาใช้แก้ไขปัญหายาในสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าเป็นวิธีการที่มีประสิทธิภาพและใช้ได้ดีผล เนื่องจากปัจจุบันปัญหายาเสพติดได้หมดสิ้นไปจากชุมชนแล้ว ไม่มีผู้เสพหรือจำหน่ายใดๆอีก ซึ่งถึงแม้ว่าปัญหายาเสพติดในขณะนี้จะหมดไปจากชุมชนแล้ว แต่คณะทำงานเหล่านี้ก็ยังคงทำหน้าที่ตรวจสอบดูแล ไม่มีการยกเลิกแต่ประการใด

4. กลุ่มและองค์กรในชุมชน

สำหรับกลุ่มและองค์กรต่างๆภายในหมู่บ้านป่าเกี๊ยะโน จะมีลักษณะดังนี้

แผนภูมิรูปภาพที่ 4.9. แสดงกลุ่มและองค์กรต่างๆในชุมชนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะโน

ซึ่งแต่ละกลุ่มมีลักษณะความสำคัญและบทบาทหน้าที่โดยสังเขปดังนี้

4.1. กลุ่มคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน

คือ คณะกรรมการที่สมาชิกในชุมชนทำการเลือกและแต่งตั้งขึ้นมาทำหน้าที่กำกับดูแล “โครงการกองทุนหมู่บ้านละด่าน” ตามนโยบายแก้ไขปัญหาภัยจนของรัฐบาล พล.ต.ท.ทักษิณ ชินวัตร ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้จะมีหน้าที่โดยสังเขปดังนี้

- 4.1.1. กำหนดคุณสมบัติและรับสมัครบุคคลที่ต้องการสมัครเป็นสมาชิกกองทุนฯ
- 4.1.2. ร่างกฎเกณฑ์ กฏระเบียบในการให้กู้ยืมและใช้คืนเงินกองทุนดังกล่าว
- 4.1.3. ร่วมพิจารณาและอนุมัติการกู้ยืมเงินแก่สมาชิกที่ยื่นเรื่องขอทำการกู้ยืมเงินฯ

ซึ่งคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะโน ได้แก่กลุ่มบุคคลต่อไปนี้

1. นายไพโรจน์	จำวเจริญ	ประธานกรรมการฯ
2. นายแก้ว	แซ่ย่าง	รองประธานกรรมการฯ
3. นายทวี	เล่าย่าง	เลขานุการกรรมการฯ
4. นายชำนาญ	เซ่งลี	เหรัญญิกฯ
5. นายลา	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการฯ
6. นายเจือ	แซ่จ้าว	กรรมการฯ
7. นายอินชัย	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการฯ

8. นายสุพล	อะมะโน	กรรมการฯ
9. นางค้อ	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการฯ
10.นางวิไลวรรณ	แจ่มจำ	กรรมการฯ
11.นางไก่อ	ยังชีพสุจริต	กรรมการฯ
12.นางคู	แจ่มว่าง	กรรมการฯ
13.นายวิชัย	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการฯ

4.2. กลุ่มคณะกรรมการกองทุนเงินฉุกเฉิน

คือ คณะกรรมการที่ได้รับการแต่งตั้งจากคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้านอีกทีให้ทำหน้าที่ในการพิจารณาและอนุมัติการให้กู้ยืมเงินแก่สมาชิกที่สมัครเข้าร่วม "โครงการกองทุนหมู่บ้านละล้าน" ที่ต้องการกู้เงินใช้ในกรณีเร่งด่วนและฉุกเฉิน ซึ่งได้แก่กลุ่มบุคคลต่อไปนี้

1. นายแก้ว	แจ่มยัง	ประธานกรรมการฯ
2. นายภู	เกษตรกุลทรัพย์	รองประธานกรรมการฯ
3. นายภูษิต	แจ่มว่าง	เลขานุการฯ
4. นายไพโรจน์	แจ่มเจริญ	เหรัญญิกฯ
5. นางหยั่ว	แจ่มท้าว	กรรมการฯ
6. นางค้อ	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการฯ
7. นางบุษบา	แจ่มยัง	กรรมการฯ

4.3. หน่วยประสานพลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด

คือ หน่วยงานภายในชุมชนที่คณะกรรมการหมู่บ้านทำการคัดเลือกและแต่งตั้งขึ้นมาในช่วงที่มีปัญหาเสพติดในระดับในชุมชนโดยคำนึงถึงความสัมพันธ์ในครอบครัวและตระกูลเครือญาติเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อช่วยคณะกรรมการหมู่บ้านในการทำหน้าที่สอดส่องดูแลและป้องกันไม่ให้สมาชิกในตระกูลแจ่มต่างๆเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด โดย 1 คนจะรับผิดชอบประมาณ 2-3 หลังคาเรือน

หากสมาชิกในชุมชนคนใดเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ในขั้นต้นผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบในครัวเรือนดังกล่าว โดยตรงที่รับอำนาจจากการแต่งตั้งของคณะกรรมการหมู่บ้านจะทำหน้าที่ในการว่ากล่าวและตักเตือนก่อน หากสมาชิกคนดังกล่าวยังฝ่าฝืน ไม่ยอมเชื่อฟังก็จะแจ้งให้คณะกรรมการหมู่บ้านทราบ และหากคณะกรรมการหมู่บ้านได้ว่ากล่าวและตักเตือนแล้วสมาชิกคนดังกล่าวยังไม่ยอมเลิกเกี่ยวข้องกับปัญหาเสพติดอีก ก็จะถูกละทิ้งกรรมการหมู่บ้านจับกุมและส่งให้แก่เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

สำหรับคณะกรรมการหน่วยประสานพลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติดหมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน ได้แก่

1. นายไพโรจน์	แจ่มเจริญ	ประธานกรรมการฯ
2. นายสมบัติ	เกษตรกุลทรัพย์	รองประธาน
3. นายแก้ว	แจ่มยัง	เลขานุการ

4. นายชำนาญ	เซ่งลี	เหรียญก
5. นายใจ	เกษตรกุลทรัพย์	ประชาสัมพันธ
6. นายกำไพ	แจ่มจำ	ที่ปรึกษา
7. นายว่างเปา	เกษตรกุลทรัพย์	ที่ปรึกษา
8. นายบุญชู	เกษตรกุลทรัพย์	ที่ปรึกษา
9. นายชวัล	เกษตรกุลทรัพย์	ที่ปรึกษา
10. นายเจือ	แจ่มจำ	ที่ปรึกษา
11. นายปี	แจ่มจำ	กรรมการ
12. นายเจือเหย	แจ่มจำ	กรรมการ
13. นายจำแข็ง	แจ่มจำ	กรรมการ
14. นายเจา	เลอย่าง	กรรมการ
15. นายทวี	เลอย่าง	กรรมการ
16. นายเซ่ง	เลอย่าง	กรรมการ
17. นายหวังเน่ง	เลอย่าง	กรรมการ
18. นายเลาว้าง	ยังชีพสุจริต	กรรมการ
19. นายย่า	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
20. นายโพ้ง	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
21. นายเลา	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
22. นายจตุรงค์	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
23. นายคั้ง	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
24. นายแก้ว	แจ่มจำ	กรรมการ
25. นายมงคล	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
26. นายอินชัย	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
27. นายพีรพัฒน์	พิทักษ์เขต	กรรมการ
28. นายสุชาติ	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
29. นายจือ	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
30. นางคู	เกษตรกุลทรัพย์	กรรมการ
31. นางรุ่งลาวัลย์	เซ่งลี	กรรมการ

4.4. กลุ่มแม่บ้าน

กลุ่มแม่บ้านหรือกลุ่มสตรีคือ กลุ่มผู้หญิงในชุมชนที่แต่งงาน มีครอบครัวแล้ว ซึ่งโดยทั่วไปแล้วในสังคมมักจะไม่ให้ผู้หญิงเป็นผู้นำหรือมีบทบาทเท่าไรหรอก แต่สำหรับชุมชนมิ่งบ้านป่าเกี๊ยะได้เปิดโอกาสให้สตรีหญิงมิ่งที่แต่งงานแล้วเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน โดยกลุ่มแม่บ้าน บ้านป่าเกี๊ยะในจะมีบทบาทสำคัญๆในเรื่องต่อไปนี้

4.4.1. จัดเตรียมที่พักและประกอบอาหารสำหรับแขกต่างหมู่บ้านที่มาร่วมกิจกรรมของชุมชน เช่น ช่วงเทศกาลปีใหม่มิ่ง

4.2.2. ช่วยดูแลเด็กเล็กๆและจัดเตรียมอาหารเมื่อชุมชนมีกิจกรรมพิเศษต่างๆ เช่น การเป็นเจ้าภาพจัดการประชุมกลุ่มเครือข่ายสายกลางเป็นต้น

4.2.3. มีการรวมตัวประชุมเฉพาะกลุ่มแม่บ้านในวาระโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น การรับการอบรมให้ความรู้เรื่องการดูแลเด็กเล็กและป้องกันโรคติดต่อต่างๆเป็นต้น

4.2.4. ให้ความร่วมมือ สนับสนุนและช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆของชุมชนตามความเหมาะสม สำหรับประธานกลุ่มแม่บ้าน บ้านป่าเกี๊ยะในปัจจุบัน ได้แก่ นางรุ่งลาวัลย์ แซงลี ส่วนตำแหน่งอื่นๆไม่ได้มีความชัดเจนเท่าที่ควร โดยทั่วไปประธานกลุ่มฯจะทำหน้าที่รับข้อมูลข่าวสารต่างๆจากทั้งส่วนราชการและคณะกรรมการหมู่บ้าน แล้วทำการประกาศหรือกระจายเสียงตามสายเรียกให้แม่บ้านในชุมชนมารวมตัวแล้วทำการแจ้งและประชุมให้ทราบเป็นครั้งๆไป

4.5. กลุ่มเยาวชน

กลุ่มเยาวชนคือกลุ่มหนุ่มสาวที่ยังเป็น โสด ไม่ได้แต่งงาน สำหรับบทบาทและหน้าที่ของกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในมักจะ ได้แก่เรื่องต่อไปนี้

4.5.1. รับผิดชอบดำเนินการ และติดต่อประสานงานกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับนันทนาการ บันเทิงและการกีฬาที่จัดขึ้นภายในชุมชน

4.5.2. ให้ความร่วมมือและเข้าร่วมกิจกรรมกีฬาและบันเทิงต่างๆกับชุมชนภายนอก เช่น การแข่งขันกีฬาประจำปี การจัดปีใหม่มิ่งในเครือข่ายสายกลางประจำปีเป็นต้น

4.5.3. ให้ความร่วมมือ สนับสนุนและช่วยเหลือกิจกรรมต่างๆของชุมชนตามความเหมาะสมและโอกาส โดยมากกลุ่มเยาวชนมักจะเป็นกลุ่มที่สนองและรับคำสั่งจากคณะกรรมการหมู่บ้านในเรื่องที่ต้องใช้แรงงานหรือเวลาหลายๆ เช่น กิจกรรมการจัดเตรียมสถานที่เมื่อมีการจัดงานใดๆในหมู่บ้าน และการเฝ้าอยู่เวรยามในช่วงที่ยาเสพติดกำลังระบาดอย่างหนักเป็นต้น

ง. ปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ปัจจัยภายนอกของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในที่มีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาตินั้นมีหลายปัจจัยด้วยกัน ซึ่งแก่ปัจจัยดังต่อไปนี้

1. การส่งเสริมจากภายนอก

สำหรับการส่งเสริมจากภายนอกนั้นจากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับผู้นำหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจัยบนพบว่ามีองค์กรจากภายนอกที่เข้าร่วมส่งเสริมและพัฒนาชุมชนมั่งบ้านป่าเกี๊ยะในหลายหน่วยงานด้วยกัน ซึ่งต่างก็เข้ามาทำการส่งเสริมและมีบทบาทบทบาทหน้าที่แตกต่างกันออกไป ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1.1. การส่งเสริมด้านการศึกษาจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

แต่เดิมชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในได้รับพระกรุณาโปรดเกล้าจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี (สมเด็จย่า) ให้มีการก่อสร้างโรงเรียนในชุมชนตั้งแต่ปีพ.ศ.2515 เพื่อให้การศึกษาฟรีแก่ราษฎรในหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียง โดยได้ทำการเปิดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลจนถึง ป.6 มีตำรวจตระเวนชายแดนเป็นครูสอนหนังสือ

หลังจากสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนีได้เสด็จสวรรคตแล้ว สมเด็จพระเทพฯ จึงได้ทรงโปรดรับอุปถัมภ์แทน

1.2. การส่งเสริมจากโครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย-นอร์เวย์ (ประมาณพ.ศ.2526 - 2530)

โครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทยนอร์เวย์ หรือ The Thai – Norwegia Church Aid Highland Project เป็นความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลนอร์เวย์ โดยมีเป้าหมายหลักคือ เพื่อลดพื้นที่การปลูกฝิ่นและสนับสนุนให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทน เนื่องจากในขณะนั้นหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในยังคงทำการเพาะปลูกฝิ่นกันอย่างแพร่หลายอยู่ โดยจะเน้นในเรื่องของการส่งเสริมเพื่อมวลชน ไม่ใช่การปราบปราม โครงการพัฒนาพื้นที่สูง ไทยนอร์เวย์นับได้ว่าเป็นหน่วยงานจากภายนอกหน่วยงานและหน่วยงานเดียวที่ให้การส่งเสริมและพัฒนาชุมชนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะอย่างจริงจังที่สุด โดยเข้ามาตั้งสถานีทำการและส่งเจ้าหน้าที่มาอยู่ประจำในชุมชน ถึงแม้ว่าโครงการต่างๆจะไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรก็ตาม

สำหรับการส่งเสริมของ โครงการพัฒนาพื้นที่สูง ไทย- นอร์เวย์ที่มีต่อชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในนั้นได้แก่การส่งเสริมในเรื่องต่อไปนี้

- 1.2.1. ส่งเสริมและให้เมล็ดพันธุ์พืช ต้นกล้าที่เป็นพืชเศรษฐกิจแก่ชุมชนเพื่อทดแทนการปลูกฝิ่น ซึ่งได้แก่เมล็ดพันธุ์และต้นกล้าพืชเศรษฐกิจประเภทถั่วแดง กาแฟ แคโรท ผักกาดขาว ท้อ
- 1.2.2. ประทานปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยวิทยาศาสตร์รวมทั้งยาปราบศัตรูพืชให้ชุมชนเพื่อไปบำรุงรักษาพืชเศรษฐกิจ
- 1.2.3. ให้ความรู้ในเรื่องการใช้สารพิษยาปราบศัตรูพืช

1.2.4. ส่งเสริมและประสานพันธกิจสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชน เพื่อนำไปเลี้ยงประกอบเป็นอาชีพแทนการปลูกฝิ่น ซึ่งได้แก่พันธเปิด และสุกร

1.2.5. ให้ความรู้และทำความเข้าใจกับชุมชนเกี่ยวกับโทษของยาเสพติด

อย่างไรก็ตาม โครงการต่างๆก็ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรนัก โดยเฉพาะพืชเศรษฐกิจเกือบทุกชนิดให้ผลผลิตไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากถึงแม้ว่าตัวหมู่บ้านจะตั้งอยู่ที่ระดับความสูงจากน้ำทะเล 1,300 เมตร แต่สภาพภูมิอากาศโดยรวมไม่ได้หนาวเย็นตลอดปีเหมือนดังเช่นพื้นที่ทั่วไปจึงไม่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตและดูแลรักษาของพืชเศรษฐกิจชนิดต่างๆดังกล่าว รวมทั้งไม่มีตลาดรองรับอย่างชัดเจน

หลังจากที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย-นอร์เวย์ไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรและหมดโครงการไปแล้ว ชุมชนก็หันมาปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทกะหล่ำ ผักสลัดและสตอเบอรี่แทนจนถึงปัจจุบัน

1.3. การส่งเสริมจากกรมประชาสัมพันธ์จังหวัดเชียงใหม่

หลังสิ้นสุดโครงการพัฒนาพื้นที่สูง ไทย-นอร์เวย์ หน่วยงานราชการที่เข้ามามีบทบาทแทนที่ก็คือกรมประชาสัมพันธ์จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งก็เข้ามาส่งเสริมและให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ ไปแก่ชุมชนคล้ายๆกับโครงการพัฒนาพื้นที่สูง ไทย-นอร์เวย์ แต่ไม่ลงในรายละเอียดมากนักและไม่มีเจ้าหน้าที่มาอยู่อาศัยประจำในชุมชน มีเพียงการส่งชุดเจ้าหน้าที่มาประชาสัมพันธ์เรื่องต่างๆและให้ความรู้แก่ชุมชนเป็นครั้งคราวเท่านั้น

สำหรับกิจกรรมการส่งเสริมจากกรมประชาสัมพันธ์จังหวัดเชียงใหม่จากการสอบถามกับอดีตผู้ใหญ่บ้านและผู้นำบางคนในชุมชน ได้รับคำตอบว่า โครงการที่เห็นชัดเจนก็คือ โครงการแจกผ้าห่มในช่วงหน้าหนาวและการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบถึงโครงการจัดการอบรมวิชาชีพต่างๆในตัวจังหวัดเชียงใหม่ หากมีสมาชิกในชุมชนสนใจก็ให้ส่งรายชื่อและเข้าร่วมกิจกรรมได้ ส่วนการส่งเสริมในด้านต่างๆเช่น การศึกษา การสาธารณสุขนั้น ไม่ได้มีโครงการส่งเสริมที่ชัดเจนแต่ประการใด

1.4. การส่งเสริมจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว

สาเหตุประการหนึ่งที่กรมประชาสัมพันธ์ไม่มีบทบาทในการส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือชุมชนเท่าที่ควรเนื่องจากปัจจุบันมีองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้วเข้ามาทำหน้าที่และให้ความช่วยเหลือส่งเสริมชุมชนในด้านต่างๆอยู่แล้ว ซึ่งค่อนข้างจะเป็นระบบและรูปธรรมที่ชัดเจนกว่าทุกองค์กรและหน่วยงานที่ผ่านมา ซึ่งสมาชิกในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะก็เข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลด้วย

สำหรับการส่งเสริมจากองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้วนั้น โดยมากเป็นการส่งเสริมและให้ความช่วยเหลือในด้านการพัฒนา เช่น การพัฒนาระบบการกำจัดและทิ้งขยะในชุมชน การพัฒนาระบบสาธารณสุขไปรษณีย์พื้นฐานในชุมชน การพัฒนาระบบสาธารณสุขในชุมชน เป็นต้น

1.5. การส่งเสริมจากสถานีนอนามัยตำบลบ่อแก้ว

กล่าวคือ หากมีความเคลื่อนไหวทางด้านสาธารณสุขใดๆ สถานีนอนามัยบ่อแก้วจะแจ้งให้หอสม. ประจำหมู่บ้านหรือผู้ใหญ่บ้านทราบเพื่อจะได้ประกาศให้สมาชิกในชุมชนรับทราบต่อไป เช่น กิจกรรม สัปดาห์กำจัดขยะ หรือการฉีดวัคซีนและตรวจโรคฟัน เป็นต้น

รูปภาพที่ 4.29. แสดงเด็กกำลังรับการหยอดวัคซีนป้องกันโรคซึ่งได้รับการสนับสนุนจากสถานีนอนามัยตำบลบ่อแก้ว

1.6. การส่งเสริมจากสมาคมสร้างสรรค์และพัฒนาเมืองในประเทศไทย

ชุมชนได้รับการส่งเสริมและให้ความรู้จากสมาคมสร้างสรรค์และพัฒนาเมืองในประเทศไทย (สมท.) หรือ Hmong Association for Development in Thailand (MDT.) ในเรื่องของปัญหาโรคเอดส์ โดยเป็นการให้ความรู้และวิธีการต่างๆ ในการป้องกันปัญหาโรคเอดส์แก่สมาชิกในชุมชนมาก แต่ไม่รวมถึงการให้ความช่วยเหลือแก่คนที่ติดเชื้อเอดส์แต่ประการใด

1.7. การส่งเสริมจากบริษัทเบียร์ไทย มหาชนจำกัด

บริษัทเบียร์ไทยมหาชนจำกัด ไม่ได้มีกิจกรรมการพัฒนาหรือส่งเสริมใดๆ ต่อชุมชน เป็นแต่เพียงองค์กรหนึ่งที่เข้ามาบริจาคผ้าห่มตาม โครงการ “ผ้าห่มเบียร์ช้าง” ของบริษัทให้แก่สมาชิกในชุมชนเท่านั้น แต่เนื่องจากเป็นองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้องกับชุมชนจึงนำมาเสนอไว้ ณ ที่นี้

หมายเหตุ ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะยัง ไม่มีโครงการหลวงเข้ามาช่วยส่งเสริมและพัฒนาแต่ประการใด แต่เป็นที่คาดกันว่ากำลังจะมีโครงการหลวงเข้ามาจัดตั้งสถานีและให้การส่งเสริมช่วยเหลือในด้านต่างๆ อย่างเป็นทางการประมาณกลางปี 2004

2. การซื้อขายจากภายนอก

ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในเป็นอีกชุมชนหนึ่งที่มีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอกมาช้านาน สำหรับบุคคลภายนอกที่เข้ามาทำการค้าขายกับชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในนั้นมีอยู่ 4 ประเภทด้วยกันคือ

2.1. การซื้อขายจากพ่อค้าคนกลางที่เข้ามารับซื้อผลผลิตทางการเกษตร

กล่าวคือ เนื่องจากสมาชิกเกือบทุกหลังคาเรือนในชุมชนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในปัจจุบันต่างก็มีอาชีพทำการเกษตร ซึ่งพืชผักที่ปลูกโดยมากเป็นพืชทางเศรษฐกิจเช่น กล้วย ฝรั่ง ผักสลัด ผักกาดขาว โดยปกติแล้วสมาชิกในชุมชนจะทำการขนส่งไปขายในตัวเมืองเชียงใหม่เอง แต่หากช่วงไหนราคาพืชผักชนิดดังกล่าวมีราคาสูง และเป็นที่ต้องการของตลาดมากๆ มักจะมีพ่อค้าคนกลางจากภายนอกชุมชนมาขอซื้อ โดยจะทำการตัดและขนส่งไปขายในตัวเมืองเชียงใหม่เอง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับการตกลงราคากันเองระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย และถึงแม้ว่าราคารับซื้อถึงที่ของพ่อค้าคนกลางจากภายนอกดังกล่าวจะให้ราคาต่ำกว่าราคาจริงในตลาดกลางรับซื้อผักในตัวเมืองเชียงใหม่ แต่สมาชิกในชุมชนหลายคนก็ยินดีขายให้เนื่องจากบางครั้งครอบครัวไม่มียานพาหนะเป็นของตนเอง หากต้องการตัดผลผลิตขนส่งไปขายในเมืองเอง ต้นทุนก็จะเพิ่มสูงขึ้นตามไปด้วย เนื่องจากต้องทำการจ้างรถขนส่งอีกต่อหนึ่ง

2.2. การซื้อขายจากพ่อค้าขายอาหารและของกินบนรถปิ๊กอัพ

กล่าวคือในแต่ละวันตั้งแต่ช่วงบ่ายจนถึงประมาณสองสามทุ่มจะมีพ่อค้าจากภายนอกนำอาหารของกินต่างๆ เช่น อาหารสำเร็จรูป เนื้อหมู เนื้อปลา กุ้ง พืชผัก ขนมต่างๆบรรทุกบนท้ายรถยนต์มาเร่ขายให้แก่สมาชิกในชุมชน ซึ่งถึงแม้ว่าในอดีตสังคมมักจะนิยมบริโภคอาหารตามธรรมชาติแบบง่ายๆเท่าที่จะสามารถหาได้จากธรรมชาติ เช่น บริโภคผักต้ม น้ำพริกป่า แต่ปัจจุบันรูปและค่านิยมในการบริโภคอาหารเริ่มเปลี่ยนไป กล่าวคือเริ่มมีการบริโภคเนื้อสัตว์ในทุกๆมื้อมากขึ้น นิยมปรุงอาหารโดยใช้เครื่องปรุงสมัยใหม่ เช่น ซอสถั่วเหลือง น้ำปลา กะปิแทนเกลือเม็ดมากขึ้น ฉะนั้นพ่อค้าที่นำเครื่องปรุงอาหารและเนื้อสัตว์ ตลอดจนพืชผัก ขนมต่างๆบรรทุกหลังรถยนต์มาจำหน่ายจึงได้รับการตอบสนองจากสมาชิกในชุมชนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในเป็นอย่างดี

2.3. การซื้อขายจากพ่อค้าขายถายปิ๊กและเสื้อผ้าฝ้าย

กล่าวคือ ปัจจุบันจะมีพ่อค้าชาวเมืองจากภายนอกต่างหมู่บ้านนำผ้าถายปิ๊กแบบฝ้ายและผ้าประเภทต่างๆเช่น ผ้าลินิน ผ้าคัดตอนรวมทั้งเส้นด้าย ไหม ตลอดจนอุปกรณ์ตัดเย็บต่างๆบรรทุกรถปิ๊กอัพมาจำหน่ายให้แก่เด็กสาวและสตรีชาวเมืองในชุมชน ซึ่งในแต่ละเดือนอาจมีพ่อค้าหลายเจ้าและเข้ามาทำการจำหน่ายในชุมชนหลายครั้ง โดยเฉพาะช่วงก่อนเทศกาลปีใหม่มีประมาณ 2 - 3 เดือนจะมีพ่อค้าแม่ค้ากลุ่มนี้นำสินค้าดังกล่าวมาจำหน่ายในปริมาณที่เยอะมากและเกือบทุกวัน โดยมากพ่อค้าแม่ค้าเหล่านี้จะนิยมเข้ามาทำการจำหน่ายช่วงเช้า โดยจะทำการตั้งร้านข้างๆถนนหรือบริเวณที่เป็นทางผ่านหลักๆของชุมชนเช่น หน้าโรงเรียน หรือหน้าหอประชุมเป็นต้น โดยคัดแปลงท้ายรถกระบะให้เป็นร้านค้า หรือนำโต๊ะกลมติดมาด้วยแล้วนำสินค้ามาวางไว้บนโต๊ะ ซึ่งพ่อค้าแม่ค้ากลุ่มนี้จะเข้ามาตั้งร้านในชุมชนช่วงประมาณตีห้าและทำการจำหน่ายจนถึงประมาณ 10 โมงเช้า

จากการที่ได้สัมภาษณ์และพูดคุยกับ “นายอนุสรณ์ แสงวังทอง” หนึ่งในพ่อค้าที่เข้ามาทำการค้าขายลายปักและเสื้อผ้าม้งในชุมชนม้งบ้านป่าเกี๊ยะมาหลายปีว่าทำไมต้องเป็นในช่วงเวลาเช้าและเข้ามาค้าขายในช่วงใกล้เทศกาลปีใหม่ม้งดีกว่าปกติ ก็ได้ทราบว่าเนื่องจากชาวม้งมีนิสัยขยันขันแข็งจะออกไปทำไร่สวนแต่เช้า จึงต้องมาเปิดร้านต้อนรับแต่เช้า ซึ่งในช่วงสองสามวันแรกก็ยังขายไม่ค่อยได้ เนื่องจากคนที่สัญจรผ่านไปมาไม่ได้นำเงินติดตัวมาด้วย และต้องรีบไปทำงาน แต่วันต่อๆมาก็เริ่มมีลูกค้าเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆและคนเริ่มรู้จักบอกต่อกันไป และที่ไม่นำสินค้ามาออกจำหน่ายในช่วงเย็นเนื่องจาก กว่าชาวบ้านจะกลับจากการทำไร่ ทำสวนก็มีดค่าแล้ว โดยเฉพาะกลุ่มผู้หญิงม้ง ซึ่งเป็นลูกค้ากลุ่มเป้าหมายหลักเมื่อกลับมาก็ยังต้องมีภาระต้องเตรียมอาหารให้ครอบครัวและเลี้ยงดูหมูและไก่อีก จึงไม่มีเวลาออกมาเลือกซื้อสินค้า ส่วนที่นิยมนำสินค้ามาจำหน่ายในช่วงก่อนเทศกาลปีใหม่ม้งประมาณ 2-3 เดือนดีกว่าปกติเนื่องจากช่วง 2-3 เดือนก่อนถึงเทศกาลปีใหม่ม้งสตรีชาวม้งทั้งวัยสาวและแม่บ้านต่างก็ต้องรีบทำการปักเย็บเสื้อผ้าให้ตัวเองและสมาชิกในครอบครัว เช่น สามี ลูก เพื่อจะได้ปักชุดใหม่ให้ทันได้สวมใส่ในช่วงเทศกาลปีใหม่ม้ง ซึ่งช่วงก่อนถึงเทศกาลปีใหม่ 2-3 เดือนดังกล่าว สตรีชาวม้งในชุมชนจะเริ่มหยุดงานจากไร่และสวนเพื่อทุ่มเวลาให้กับการปักเย็บเสื้อผ้า ฉะนั้นในช่วง 2-3 เดือนดังกล่าวจึงเป็นช่วงที่มีกำไรจากการค้าขายดีที่สุด

รูปภาพที่ 4.30. แสดงพ่อค้าจากภายนอกที่นำสิ่งของอุปโภค/บริโภคมาจำหน่ายภายในชุมชนฯ

2.4. การซื้อขายจากพ่อค้าตลาดนัดวันหยุดสุดสัปดาห์

พ่อค้าตลาดนัดไม่ได้เข้ามาตั้งร้านค้า หรือค้าขายกับคนในชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะโดยตรง แต่จะตั้งร้านอยู่หน้าที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว (อบต.บ่อแก้ว) ซึ่งอยู่นอกชุมชนและห่างจากชุมชนประมาณ 2 กิโลเมตร โดยกลุ่มพ่อค้าตลาดนัดเป็นกลุ่มพ่อค้าที่เดินทางจากตัวเมืองเชียงใหม่มาออกร้านทุกวันหยุดสุดสัปดาห์ (เสาร์-อาทิตย์) ซึ่งถึงแม้ว่ากลุ่มพ่อค้าตลาดนัดจะไม่ได้มาทำการตั้งร้านค้าภายในชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะโดยตรง แต่ทุกวันหยุดสุดสัปดาห์ก็จะมีสมาชิกจากชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะเดินทางออกไปเที่ยวชมและซื้อสินค้าจากตลาดนัดนี้เป็นจำนวนมากเช่นกัน

จากการสังเกตของผู้ทำการศึกษาวิจัยพบว่า ตลาดนัดดังกล่าวค่อนข้างจะมีบทบาทกับสมาชิกในชุมชนพอสมควร ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์และพูดคุยกับ “ผู้เฒ่าชวัญ แซ่หว่าง” ซึ่งเป็นหนึ่งในผู้อาวุโสในชุมชนและเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณสูงสุดและเป็นผู้หนึ่งที่ทำให้การเปิดร้านค้ากึ่งชอปปิงในชุมชนมานานถึงเหตุผลว่าทำไมสมาชิกในชุมชนจึงนิยมซื้อของจากตลาดนัดดังกล่าว จึงได้ทราบว่าในอดีตหากตัวเองและสมาชิกเกือบทั้งหมดในชุมชนต้องการซื้อสินค้าชนิดใดก็ตาม ต้องเดินทางมาซื้อสินค้าถึงในตัวเมืองเชียงใหม่หรือที่ตัวตำบลบ่อแก้ว ซึ่งไม่สะดวกเนื่องจากบางคนไม่มีรถยนต์ส่วนตัวและค่าใช้จ่ายในการเดินทางก็สูงและใช้เวลานาน แต่ปัจจุบันมีผู้นำสินค้าอุปโภคและบริโภคดังกล่าวมาออกจำหน่ายถึงที่ ซึ่งราคาก็ไม่ต่างจากราคาสินค้าในตัวเมืองเชียงใหม่และตำบลเท่าที่ควร รวมทั้งไม่ต้องเสียเวลา ไม่มียานพาหนะก็สามารถซื้อได้

ขณะเดียวกันจากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าตลาดนัดดังกล่าวยังเป็นจุดนัดพบของหนุ่มสาวในชุมชนและละแวกใกล้เคียงด้วย ซึ่งในแต่ละครั้งที่มีตลาดนัดจะพบว่ามักจะมีหนุ่มสาวเดินทางมาเที่ยวชมสินค้า และบ่อยครั้งที่ผู้วิจัยมักจะได้ยินจากการพูดคุยของคนในชุมชนว่าหากขาดสิ่งใดก็ไม่เป็นไรและยังไม่ต้องรีบซื้อ รอวันเสาร์อาทิตย์ค่อยไปหาซื้อจากตลาดนัดหน้าอบต.เขา

นี่เป็นสัญญาณอย่างหนึ่งที่บ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่กำลังเข้ามามีบทบาทและอิทธิพลในชุมชนเป็นอย่างมากและชุมชนย่อมจะได้รับผลกระทบทั้งในทางที่ดีและไม่ดีได้ ซึ่งจะได้อธิบายอย่างละเอียดในหัวข้อต่อไป

3. การรับรู้ข้อมูล ข่าวสารจากภายนอก

การรับรู้ข่าวสารข้อมูลจากภายนอกนั้น สามารถแบ่งได้เป็นระยะด้วยกันคือ การรับรู้ข่าวสารข้อมูลในอดีต กับการรับรู้ข่าวสารข้อมูลในปัจจุบัน ซึ่งทั้งสองระยะมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

3.1. การรับรู้ข่าวสารข้อมูลจากภายนอกในอดีต

อดีตในที่นี้หมายถึงช่วงเวลาตั้งแต่มีการรวมตัวและตั้งเป็นชุมชนประมาณปีพ.ศ.2515 จนถึงปีพ.ศ. 2540 โดยประมาณ ซึ่งเป็นช่วงที่ระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน เช่นการคมนาคมขนส่งโดยเฉพาะถนนหนทางส่งยังไม่ได้รับการพัฒนาให้ใช้การได้ตลอดปีเหมือนดังเช่นปัจจุบัน รวมทั้งระบบการสื่อสารโทรคมนาคม ไฟฟ้าตามสายก็ยังไม่ได้เข้าไปถึงในชุมชน

ในนั้นถือได้ว่าอดีตชุมชนบ้านม้งป่าเถะแทบจะไม่มีโอกาสได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารใดๆจากโลกภายนอกเลย รวมทั้งแทบจะไม่มีกรติดต่อดสื่อสารกับโลกภายนอกเท่าที่ควรเนื่องจากในขณะนั้นระบบการขนส่งถนนหนทางและระบบโทรคมนาคมต่างๆยังเข้าไม่ถึงและได้รับการพัฒนาเหมือนดังเช่น ปัจจุบัน ฉะนั้นในอดีตการรับรู้ข่าวสารข้อมูลจากโลกภายนอกจึงเกือบจะเท่ากับศูนย์ ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์และพูดคุยกับอดีตผู้นำชุมชนอย่างเช่น “นายจู้ชัว จ้าวมจริฎู” เพื่อสอบถามถึงข้อมูลข่าวสารจากส่วนทางราชการในระดับผู้นำก็ได้ทราบว่า ในยุคที่ตัวเองเป็นผู้นำชุมชน ไม่ได้มีคำสั่งและหนังสือจากทางอำเภอให้

ไปประชุมประจำเดือนเหมือนดังเช่นผู้นำในยุคปัจจุบัน หากมีอะไรที่สำคัญจริงทางอำเภอจึงจะส่งเจ้าหน้าที่มาแจ้งให้ทราบเท่านั้น

ซึ่งก็สอดคล้องกับคำตอบของ “นางเหมา แซ่จ้าว” แม่เฒ่าผู้สูงอายุคนหนึ่งในชุมชน ที่ผู้ทำการวิจัยได้สอบถามถึงปัญหาสาเหตุคิดในอดีต ว่าทราบหรือไม่ว่าในอดีตที่ชุมชนยังคงทำการเกษตรแบบไร่น้อยนั้น ชุมชนคิดอันดับพื้นที่ปัญหาสาเหตุในระดับต้นๆของประเทศ ก็ได้รับคำตอบว่าไม่ทราบ และเมื่อถามถึงสถานการณ์ที่สำคัญๆของประเทศในขณะนั้น เช่น การยึดอำนาจของคณะราษฎร ในสมัยพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณเป็นนายกรัฐมนตรี หรือเหตุการณ์พฤษภาทมิฬก็ได้รับคำตอบว่าไม่ทราบเช่นกัน

อย่างไรก็ตามในความเป็นจริงในช่วงดังกล่าวก็ได้มีการตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่(สวท.เชียงใหม่)แล้ว โดยสวท.ทำการก่อตั้งและออกอากาศในปีพ.ศ.2514(ลินี ห้อยสังวาลย์,2525) ซึ่งมีการออกอากาศเป็นภาษาม้งเช่นกัน แต่ก็ไม่ทราบว่าเหตุใดชุมชนบางส่วนจึงไม่ทราบความเคลื่อนไหวทางการเมืองในสมัยดังกล่าว ในที่นี้ผู้ทำการวิจัยสันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะในขณะนั้นบางครัวเรือนในชุมชนยังไม่มีเครื่องรับวิทยุจึงไม่ได้ฟัง

รวมทั้งในขณะนั้นได้จัดให้มี “ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน” ในชุมชนเช่นเดียวกัน แต่สมาชิกโดยมากก็ยังไม่ค่อยทราบข่าวสาร ข้อมูลและความเคลื่อนไหวจากภายนอก ซึ่งในที่นี้ผู้ทำการวิจัยสันนิษฐานว่าอาจเป็นเพราะคนในรุ่นดังกล่าวยังมีเปอร์เซ็นต์การอ่านออกเขียนได้น้อยมาก ซึ่งแม้แต่อดีตผู้ใหญ่บ้านอย่างนายจูก แซ่หว่าง ก็ไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ จึงเป็นไปได้ว่าแม่จะมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านแต่เมื่อสมาชิกในชุมชนที่เป็นผู้ใหญ่ในขณะนั้นเกือบทั้งหมดไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ จึงเป็นเหตุให้ไม่สามารถอ่านข่าวและรู้ข่าวสารข้อมูลจากทางสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆได้

จากคำตอบเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่า ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในยุคสมัยดังกล่าวแทบจะไม่มีโอกาสได้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงและข่าวสารข้อมูลใดๆจากโลกภายนอกเลย ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกของชุมชนในขณะนั้นมีน้อยมาก

3.2. การรับรู้ข่าวสารข้อมูลจากภายนอกในปัจจุบัน

ปัจจุบันในที่นี้หมายถึงช่วงเวลาตั้งแต่มีการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐาน โดยเฉพาะถนนหนทางให้สามารถใช้การได้ตลอดปี รวมทั้งมีระบบการสื่อสาร โทรคมนาคมและไฟฟ้าเข้าไปถึงในตัวชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ซึ่งเป็นช่วงประมาณปี พ.ศ.2540 เป็นต้นมาโดยประมาณ

สำหรับการรับรู้ข้อมูลข่าวสารในยุคปัจจุบันหากเทียบกับในอดีตแล้วสามารถกล่าวได้ว่าชุมชนม้งบ้านป่าเกี๊ยะในมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเปลี่ยนแปลงและเพิ่มจากอดีตไปเป็นอย่างมาก เนื่องจากปัจจุบันชุมชนสามารถรับรู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวภายนอกจากหลายปัจจัยด้วยกัน

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ข่าวสารข้อมูลจากภายนอก ได้แก่ปัจจัยต่างๆ
ต่อไปนี้

3.2.1. การรับรู้ข่าวสารข้อมูลทางราชการจากผู้ใหญ่บ้าน

กล่าวคือ จากนโยบายที่ต้องการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ฉะนั้นในแต่ละเดือนทางอำเภอสะเมิงจึง
จัดให้มีการประชุมผู้ใหญ่บ้านในเขตพื้นที่การปกครองให้ไปทำการประชุม ณ ที่ว่าการอำเภอสะเมิงเป็น
ประจำทุกเดือน ทั้งนี้เพื่อขอความร่วมมือ ชี้แจงและแจ้งเรื่องสำคัญต่างๆเกี่ยวกับทางราชการให้ผู้ใหญ่บ้าน
ทราบ จากนั้นผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่บ้านจะกลับไปแจ้งให้สมาชิกในชุมชนทราบ อาจโดยการเรียกลูกบ้าน
มาประชุมพร้อมกันหรือประกาศเสียงตามสายซึ่งก็แล้วแต่วิธีการของแต่ละชุมชน

สำหรับชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในจะมีการประชุมสามัญเป็นประจำทุกๆเดือน ซึ่งคณะกรรมการ
หมู่บ้านและผู้นำในทุกๆหลังคาเรือนต้องเข้าร่วมการประชุมทุกครั้ง ฉะนั้นในโอกาสนี้ผู้ใหญ่บ้านก็จะถือ
โอกาสแจ้งเรื่องต่างๆที่ได้รับทราบจากการประชุม ณ ที่ว่าการอำเภอสะเมิงให้คณะกรรมการและลูกบ้านทุก
คนทราบโดยพร้อมเพรียงกัน

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าปัจจุบันชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในสามารถรับรู้ข่าวสารข้อมูล ความเคลื่อนไหว
ต่างๆจากทางราชการอยู่ตลอดเวลา

3.2.2. การรับรู้ข่าวสารข้อมูลในท้องถิ่นและสังคมรอบข้างจากอบต.บ่อแก้ว

องค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)คือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นที่มีบทบาทในการพัฒนาชุมชน
ต่างๆในเขตพื้นที่ของตัวเองอย่างใกล้ชิดที่สุด และคณะกรรมการอบต.ที่เข้าไปทำหน้าที่ในการบริหาร
จัดการจะเป็นตัวแทนที่ได้มาจากการเลือกตั้งของแต่ละหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลนั้นๆ ฉะนั้นความ
เคลื่อนไหว หรือข่าวสารใดๆจากอบต.ทุกชุมชนในตำบลจะสามารถรับรู้ และรับทราบตลอดเวลา

เช่นเดียวกับหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในที่ที่เป็นสมาชิกในสังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลบ่อแก้ว ซึ่ง
สำหรับชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในนั้น “นายชำนาญ แซ่ลี” คือตัวแทนของชุมชนในการร่วมเป็นสมาชิกอบต.บ่อ
แก้ว ฉะนั้นเมื่อมีข่าวสารหรือความเคลื่อนไหวใดๆจากอบต.บ่อแก้ว นอกจากอบต.บ่อแก้วจะแจ้งมาถึง
ผู้ใหญ่บ้านในชุมชนให้ทราบโดยตรงแล้ว “นายชำนาญ แซ่ลี” ก็จะแจ้งและอธิบายเรื่องต่างๆให้ชุมชน
ทราบอีกทางหนึ่งด้วย ซึ่งการแจ้งเรื่องต่างๆเกี่ยวกับอบต.ให้ชุมชนรับทราบนั้นก็ขึ้นอยู่กับความเร่งด่วนของ
เรื่องนั้นๆ เช่น หากเป็นการขอความร่วมมือและไม่จำเป็นต้องอธิบายมาก เช่น การขอความร่วมมือในการ
พัฒนาถนน ชุมชนก็จะรีบทำการแจ้งรายละเอียดต่างๆ โดยใช้เสียงตามสายประกาศให้สมาชิกในชุมชน
ทราบ แต่หากเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องการรายละเอียดมาก เช่น การถือครองที่ดินจะมีการเรียกประชุมเป็น
ครั้งๆไป

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าปัจจุบันชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในสามารถรับรู้ข่าวสารข้อมูล ความเคลื่อนไหวใดๆ
ก็ตามที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาท้องถิ่นและหมู่บ้าน สังคมรอบข้างอยู่ตลอดเวลา

3.2.3. การรับรู้ข่าวสารข้อมูลทางด้านสาธารณสุขจากสถานีอนามัยตำบลบ่อแก้ว

ปัจจุบันสถานีอนามัยตำบลบ่อแก้วย้ายที่ทำการจากตำบลบ่อแก้วมาตั้งสถานีทำการอยู่ที่ใกล้กับสามแยกพร. ซึ่งเป็นทางผ่านสายหลักของเกือบทุกหมู่บ้านในเขตพื้นที่ตำบลบ่อแก้วและอยู่ใกล้กับชุมชนมั่งบ้านป่าเกี๊ยะในมากขึ้น การให้บริการและประชาสัมพันธ์ในเรื่องต่างๆจึงง่ายขึ้นกว่าในอดีต ปัจจุบันหากมีข่าวคราวความเคลื่อนไหวใดๆ ทางเจ้าหน้าที่สถานีอนามัยจะออกประชาสัมพันธ์และให้ความรู้แก่ชุมชนในละแวกใกล้เคียง ซึ่งชุมชนมั่งบ้านป่าเกี๊ยะในก็เป็นอีกชุมชนหนึ่งที่ได้รับทราบข่าวคราว ความเคลื่อนไหวต่างๆเกี่ยวกับทางสาธารณสุขจากสถานีอนามัยแห่งนี้ สำหรับกิจกรรมต่างๆที่ผ่านมาเช่น การให้ความรู้เรื่องโรคเอดส์ เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) อีกคนหนึ่งที่เคยทำหน้าที่แจ้งข่าวสารความเคลื่อนไหวต่างๆเกี่ยวกับทางสาธารณสุขให้แก่สมาชิกในชุมชนทราบ ซึ่งอสม. ประจำหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในปัจจุบันคือ "นายเจริญ ยังชีพสุจริต"

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าปัจจุบันชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในสามารถรับรู้ข่าวสารข้อมูล ความเคลื่อนไหวทางด้านสาธารณสุขอยู่ตลอดเวลา

3.2.4. การรับรู้ข่าวสารข้อมูลทั่วไปจากสื่อต่างๆดังนี้

นอกจากการรับรู้ข้อมูลข่าวสารภายนอกจาก 3 ปัจจัยหลักเบื้องต้นแล้ว ปัจจุบันสมาชิกในชุมชนยังสามารถติดตามข่าวสารข้อมูลทั่วไปจากสื่อต่างๆดังนี้

3.2.4.1 เครื่องรับโทรทัศน์และเครื่องเล่นวีซีดี

ปัจจุบันประมาณร้อยละ 60 ของครัวเรือนในชุมชนบ้านมั่งป่าเกี๊ยะต่างก็มีเครื่องรับโทรทัศน์เป็นของตนเอง ซึ่งสามารถรับชมทีวีได้เกือบทุกช่อง จึงสามารถติดตามข่าวสารทั่วไปจากเครื่องรับโทรทัศน์ได้ ขณะเดียวกันบางครัวเรือนก็มีเครื่องเล่นวีซีดี(VCD) และมีการเช่าหนังแผ่นและสารคดีจากตัวเมืองเชียงใหม่และอำเภอสะเมิงมาดู

3.2.4.2. เครื่องรับวิทยุ

เครื่องรับวิทยุเป็นอีกสื่อหนึ่งที่สมาชิกในชุมชนสามารถติดตามข่าวสารต่างๆได้อย่างทั่วถึง โดยเฉพาะในกลุ่มผู้สูงอายุจะนิยมฟังการกระจายเสียงภาคภาษาแม่ในช่วงที่ทำการออกอากาศจากสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่(สวท.เชียงใหม่)เป็นอันมาก ซึ่งเนื้อหาในการกระจายเสียงมักจะเป็นในเรื่องของการฝากประชาสัมพันธ์เรื่องต่างๆจากทางราชการ การเปิดโอกาสให้ผู้ฟังร่วมส่งข่าวถึงญาติพี่น้อง การเปิดเพลงมั่งและซอมมั่ง เป็นต้น

สำหรับช่วงเวลาที่ออกอากาศภาคภาษาแม่ในปัจจุบันมีอยู่ 2 ช่วง ช่วงละ 1 ชั่วโมง กล่าวคือ ช่วงเช้าจะทำการออกอากาศตั้งแต่ช่วงเวลา 05.00 – 06.00 น. และช่วงเย็นตั้งแต่เวลา 17.00 – 18.00 น. ไม่เว้นวันหยุดราชการ

3.2.4.3. หนังสือพิมพ์และวารสาร

ปัจจุบันไม่มีที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้านเหมือนดังเช่นในอดีตแล้ว แต่จำนวนของคนรุ่นใหม่ที่ยังอ่านฉบับ.4และป.6 ตลอดจนในระดับมัธยมก็มีเพิ่มมากขึ้นกว่าอดีตมาก จึงสามารถอ่านออกเขียนได้ ซึ่งในคนรุ่นใหม่บางรายเคยลงไปทำงานและใช้ชีวิตในเมืองอยู่เป็นบางช่วง และปัจจุบันถึงแม้ว่าจะกลับมาประกอบอาชีพทำไร่ สวนบนดอยอีก แต่ก็พกนิสัยการซื้อหนังสือพิมพ์และนิตยสารกลับมาอ่านทุกครั้งที่มีโอกาสได้เดินทางเข้าตัวเมืองเชียงใหม่หรืออำเภอสะเมิง เช่น นายโด่ง แซ่ลิที่ในอดีตเคยลงมาทำงานในตัวเมืองเชียงใหม่และปัจจุบันแต่งงานมีครอบครัวและกลับไปประกอบอาชีพเกษตรที่มักจะซื้อหนังสือพิมพ์กลับไปอ่านทุกครั้ง หรือนายชำนาญ แซ่ลี่ สมาชิกอบต.บ่อแก้วที่มักจะติดตามและซื้อนิตยสาร “สมรภูมิ” อ่านเกือบทุกฉบับ เช่นเดียวกับนางรัตนภรณ์ แซ่ย่างที่มักจะติดตามอ่านนิตยสาร “ภาพยนตร์” หรือ “คารา” เป็นประจำ

จะนับถึงแม้กลุ่มคนดังกล่าวเมื่อเทียบกับกลุ่มคนส่วนใหญ่ในชุมชนจะมีจำนวนที่น้อยกว่ามาก แต่ก็ยังเป็นอีกกลุ่มคนหนึ่งที่สามารถรับรู้ข่าวสาร ข้อมูลจากภายนอกตลอดเวลา

3.2.4.5. โทรศัพท์บ้านและโทรศัพท์เคลื่อนที่ (มือถือ)

ปัจจุบันโทรศัพท์บ้านในชุมชนมีบ้านป่าเกี๊ยะมีอยู่ 2 เครื่อง โดยเครื่องหนึ่งติดตั้งอยู่ที่บ้านของอดีตผู้ใหญ่บ้าน นายวังเปา เกษตรกุลทรัพย์และอีกเครื่องติดตั้งอยู่กับครอบครัวคนจีนครอบครัวหนึ่งที่เข้ามาทำการค้าและตั้งหลักแหล่งอยู่ในชุมชน โดยเป็นโทรศัพท์บ้านต่อกับงานความนิยม

โทรศัพท์บ้านอาจไม่ใช่ว่ารับรู้ข้อมูลข่าวสารโดยตรง แต่ก็ยังเป็นสื่อตัวหนึ่งที่สมาชิกในชุมชนใช้ติดต่อกันระหว่างญาติพี่น้องที่ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชน กับญาติพี่น้องที่อาศัยอยู่ในตัวเมือง กล่าวคือหากญาติที่อยู่ในตัวเมืองต้องการส่งข่าวมาถึงญาติที่บ้านก็จะโทรเข้าโทรศัพท์สองเครื่องนี้แล้วคนรับสายก็จะไปทำการเรียกคนที่ต้องการจะคุยด้วยมาให้ ซึ่งคิดค่าบริการครั้งละ 20 บาท

นอกจากโทรศัพท์บ้านแล้ว สมาชิกบางรายก็มีโทรศัพท์เคลื่อนที่ (มือถือ) เป็นของตัวเอง แต่ไม่ได้รับความนิยมเท่าไรนัก เนื่องจากพื้นที่ในหมู่บ้านไม่สามารถรับสัญญาณได้ หากต้องการใช้โทรศัพท์มือถือต้องเดินทางไปยังพื้นที่หรือคอยถูกอยู่สูงเพื่อให้สามารถรับสัญญาณได้ จากรายละเอียดทั้งหมดที่กล่าวมาสามารถสรุปได้ว่า ชุมชนมีบ้านป่าเกี๊ยะในปัจจุบันสามารถมีการรับรู้ข่าวสารข้อมูลเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก เนื่องจากมีปัจจัยต่างๆที่เอื้ออำนวยต่อการรับรู้มากกว่าในอดีต ไม่ว่าจะเป็นระบบการกระจายอำนาจของภาครัฐจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นและการประชาสัมพันธ์จากทางราชการที่ให้ความสำคัญและมีมากกว่าเดิม รวมทั้งความเจริญเติบโต ความก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการพัฒนาที่เข้าไปถึงในชุมชน เช่น ระบบไฟฟ้า ระบบขนส่ง ถนนหนทางมากกว่าในอดีต

จะเห็นได้จากการที่ชุมชนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกับกลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อม และกลุ่มเครือข่ายหมู่บ้านมั่งคั่งกลาง จ.เชียงใหม่ ก็เพราะชุมชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากโลกภายนอกตลอดเวลา ฉะนั้นจึงได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกับสองกลุ่มเครือข่ายนี้ และจากการที่ชุมชนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกับสองกลุ่มเครือข่ายดังกล่าวนอกจากจะทำให้ชุมชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมแล้วยังมีส่วนช่วยทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากยิ่งขึ้นด้วย

ขณะเดียวกันการที่ชุมชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารและความเคลื่อนไหวต่างๆจากชุมชนรอบข้าง ก็ทำให้ชุมชนมีการปรับตัวให้สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนรอบข้างได้ และยังได้มีการรวมตัวกับชุมชนรอบนอกเพื่อร่วมกันเป็นพันธมิตรในการเจรจากับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติขุนเขานเกี่ยวกับกรณีการเตรียมประกาศเขตพื้นที่อุทยานฯเพิ่ม ซึ่งสอดคล้องกับที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชนป่าเกี๊ยะในและชุมชนรอบข้าง

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกมีส่วนส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

4. การแย่งชิงทรัพยากรจากภายนอก

ก่อนที่จะศึกษาถึงการแย่งชิงทรัพยากรจากภายนอก ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงภูมิหลังของการเข้าครอบครองพื้นที่ทำกินและตั้งถิ่นฐานเป็นหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในในอดีตเพื่อให้สามารถมองเห็นภาพได้ชัดเจนยิ่งขึ้น สำหรับภูมิหลังการรวมตัวก่อตั้งเป็นหมู่บ้านและเข้าครอบครองพื้นที่ทำกินของชุมชนนั้นมีรายละเอียดโดยประมาณดังนี้

4.1. การเข้าครอบครองพื้นที่ทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในระยะแรกเริ่ม

ดังที่ได้ทราบแล้วว่าชุมชนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในเริ่มมีการก่อตั้งเป็นชุมชนช่วงประมาณปีพ.ศ.2505 และยกระดับเป็นหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในช่วงประมาณปีพ.ศ.2515 ก่อนจะมีการแยกตัวออกมาเป็นหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในอย่างเป็นทางการเมื่อไม่นานมานี้ ในช่วงแรกของการเข้าครอบครองนั้นจะมีลักษณะเป็นดังนี้คือ เดิมทีราษฎรทั้งหมดอาศัยอยู่ ณ หมู่บ้านห้วยต้นฝิ่ง จากนั้นบางครัวเรือนเริ่มขยายพื้นที่ทำกินมายังพื้นที่หมู่บ้านป่าเกี๊ยะในปัจจุบัน ซึ่งในขณะนั้นพื้นที่ในบริเวณดังกล่าว โดยเฉพาะเขตพื้นที่ทำกินถูกครอบครองและเป็นเจ้าของโดยชาวปกากาญที่ทำการตั้งรกรากอาศัยอยู่ก่อนแล้ว และพื้นที่ๆยังไม่มีการครอบครองก็เป็นป่าไม้สลัดกับป่าหญ้าคา

ต่อมาประมาณปีพ.ศ.2507 ได้เกิดลัทธิคอมมิวนิสต์ขึ้นในประเทศไทยและราษฎรหมู่บ้านห้วยต้นฝิ่งก็เป็นอีกชุมชนที่ห่างไกลความเจริญแห่งหนึ่งที่ได้ถูกภัยคอมมิวนิสต์คุกคามอยู่บ่อยๆ ราษฎรบางส่วนจึงได้ทำการอพยพมาตั้งถิ่นที่อยู่อาศัยในพื้นที่หมู่บ้านป่าเกี๊ยะในปัจจุบัน และเมื่อมีการก่อตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนรับปาร์ปอร์ตภายใต้พระบรมราชูปถัมภ์ของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประมาณปีพ.ศ.2515และมีการตัดถนนเข้าตัวชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ ราษฎรห้วยต้นฝิ่งส่วนที่เหลือทั้งหมดจึงได้ทำการอพยพมาตั้งถิ่นฐานในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในปัจจุบัน

ในระยะแรกที่เพิ่งทำการอพยพมาตั้งรกรากที่อยู่อาศัยนั้นราษฎรเกือบทั้งหมดยังไม่มียี่เพื่นที่ทำกิน เป็นของตัวเอง ซึ่งส่วนมากก็ยังคงกลับไปทำไร่และสวนบริเวณพื้นที่ห้วยคันตี่งในเขตพื้นที่ทำกินเดิมของ ตัวเอง แต่เมื่อถูกลัทธิคอมมิวนิสต์คุกคามและกดดันอย่างหนักจึงได้เริ่มต้นหาพื้นที่ทำกินแห่งใหม่ใน บริเวณใกล้เคียงเพื่อที่จะไม่ต้องเสี่ยงต่อการคุกคามของลัทธิคอมมิวนิสต์อีก แต่ในขณะนั้นพื้นที่บริเวณ โดยรอบก็ถูกครอบครองโดยชาวปากาญอซึ่งรกรากอาศัยอยู่ก่อนแล้ว ฉะนั้นในขั้นต้นชาวม้งที่ไม่มีที่ดินทำ กินเป็นของตัวเองเหล่านั้นจึงพยายามหาพื้นที่ทำกินโดยการขอเช่าพื้นที่ไร่และนาของชาวปากาญอเพื่อ ทำการเกษตรเป็นปีๆ ไป แต่เมื่อทำการเช่าทำการเกษตร ได้หลายปีติดต่อกัน ก็ได้ทำการขอซื้อที่ดินดังกล่าว เป็นของตัวเอง ซึ่งในช่วงแรกบางรายก็สามารถซื้อได้และบางรายก็ไม่สามารถซื้อได้ แต่เมื่อขอทำการเช่า หลายปีติดต่อกันและรู้จักมักคุ้นกับเจ้าของพื้นที่ทำกินซึ่งเป็นชาวปากาญอและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน แล้ว ในที่สุดก็เจ้าของพื้นที่นา ไร่พื้นดังกล่าวซึ่งเป็นชาวปากาญอก็ยินดียินยอมให้และ ชาวม้งก็สามารถซื้อ ไร่ และสวนหรือผืนนาดังกล่าวเป็นของตัวเอง

สำหรับพื้นที่ทำกินเก่าในเขตพื้นที่ห้วยคันตี่งหลังจากถูกปล่อยทิ้งให้รกร้างไม่มีการทำเกษตรอยู่ ช่วงหนึ่งก็เริ่มมีการฟื้นตัวเป็นป่าพุ่มไม้เตี้ยๆ ซึ่งถึงแม้ว่าภายหลังจากที่ลัทธิคอมมิวนิสต์ได้หมดอำนาจจาก ประเทศไทยแล้ว ราษฎรบางส่วนจะได้พยายามกลับไปจับจองทำการเกษตรอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ต้องถูกกีดกัน จากเจ้าหน้าที่ป่าไม้ และในที่สุดก็ต้องสูญเสียพื้นที่ทำกินดังกล่าวไปและไม่สามารถใช้ทำการเกษตรได้อีก ซึ่งจะขอกกล่าวโดยละเอียดในหัวข้อต่อไป

4.2. การแย่งชิงทรัพยากรกับอุทยานแห่งชาติขุนขาน

การแย่งชิงทรัพยากรกับอุทยานแห่งชาติจะมีเป็น 2 ระยะด้วยกันคือ ระยะประกาศเพื่อเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์และระยะเตรียมประกาศเป็นเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ระยะประกาศเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์

กล่าวคือหลังการประกาศให้ผืนจัดอยู่ในประเภทพืชเชิงเสพคิด ห้ามมิให้มีการปลูกอย่าง เด็ดขาดและรัฐบาลได้ทำการปราบปรามอย่างหนัก เกษตรกรชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในก็ได้เลิกจากการ ปลูกฝิ่นและหัน ไปปลูกพืชเศรษฐกิจตามคำแนะนำของ "โครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย-นอร์เวย์"

และเนื่องจากการทำอาชีพเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจมีผลทำให้วิถีชุมชนเปลี่ยน ไปด้วย กล่าวคือจากการทำการเกษตรเพียงเพื่อยังชีพก็หันมาทำการเกษตรในเชิงพาณิชย์แทนมากขึ้น ฉะนั้นทั้งชุมชนรอบข้างและหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในจึงเริ่มมีการเปิดพื้นที่ป่าเพื่อขยายการเพาะปลูกมาก ขึ้น ฉะนั้นในช่วงดังกล่าวหน่วยงานในสังกัดกรมป่าไม้ที่รับผิดชอบดูแลรักษาป่าไม้ และต้นน้ำใน อาณาเขตบริเวณของพื้นที่บ้านป่าเกี๊ยะในและชุมชนใกล้เคียง ซึ่งได้แก่หน่วยจัดการต้นน้ำห้วยบ่อ แก้วและอุทยานแห่งชาติขุนขานก็ได้เข้ามามีบทบาทกับชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะและชุมชนรอบข้างมาก ขึ้น โดยได้มีการพยายามประกาศเพิ่มเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์และยึดที่ดินทำกินของเกษตรกรทั้งนี้เพื่อ เพิ่มพื้นที่ป่าอนุรักษ์ตามนโยบายรัฐบาล

เนื่องจากผลของการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1-6 (พ.ศ. 2504-2534) ที่ต้องการมุ่งเน้นความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ส่งผลทำให้เกิดผลต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือทำให้พื้นที่ป่าไม้ลดลงอย่างมากและเป็นผลเสียต่อระบบนิเวศวิทยา ฉะนั้นคณะรัฐมนตรีจึงได้มีความเห็นชอบเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2528 ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) ได้กำหนดเป้าหมายของพื้นที่ป่าไม้ของชาติไว้ร้อยละ 40 โดยกำหนด พื้นที่ป่าอนุรักษ์ให้ไว้ร้อยละ 25 และป่าเศรษฐกิจร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ เพื่อรักษาสภาพป่า และฟื้นฟูสภาพป่าให้กลับคืนสู่ความสมดุลตามธรรมชาติ ฉะนั้นหน่วยงานในสังกัดกรมป่าไม้ทั่วประเทศจึงต้องสนองนโยบายโดยพยายามทำการเพิ่มเขตพื้นที่ป่าไม้ในเขตพื้นที่ความรับผิดชอบของตนเองเพื่อให้เห็นผลงาน(ประพันธ์ ผลพันธุ์, 2542)

ซึ่งก็สอดคล้องกับนโยบายป่าไม้แห่งชาติโดยส่วนอนุรักษ์ต้นน้ำในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานจัดการต้นน้ำที่สำคัญ ได้มีการบัญญัติไว้ว่า

“กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ ทั้งนี้เพื่อ

1. ป่าเพื่อการอนุรักษ์ กำหนดไว้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืช พันธุ์สัตว์ที่หายาก และป้องกันภัยธรรมชาติอันเกิดจากน้ำท่วมและการพังทลายของดิน ตลอดจนเพื่อประโยชน์ในการศึกษา การวิจัย และนันทนาการของประชาชนในอัตราร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ
2. ป่าเพื่อเศรษฐกิจ กำหนดไว้เพื่อการผลิต ไม้และป่าเพื่อประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ ในอัตรา ร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ” (<http://www.forest.go.th/watershed/Thai/Concept/policyfo.html#two>)

- ปัญหาและการแก้ไขปัญหาจากการประกาศเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์

ในระยะแรกที่มีการประกาศเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้มีความขัดแย้งระหว่างชุมชนในพื้นที่และกรมป่าไม้เป็นอันมาก กล่าวคือชุมชนรอบข้างและชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในไม่ยอมรับในการประกาศเนื่องจากเป็นเหตุให้ชุมชนต้องสูญเสียพื้นที่ดินทำกินของตนเองและไม่สามารถใช้ประโยชน์จากป่าไม้ได้อีก

ฉะนั้นทางกรมป่าไม้จึงได้พยายามประกาศและประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนเข้าใจว่าเมื่อไม่มีการปลูกฝิ่นแล้วก็ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องถือครองที่ดินทำกินหลายๆผืนอีก และสัญญาว่าหากครัวเรือนใดยินยอมคืนที่ดินทำกินให้แก่ทางกรมป่าไม้ ทางราชการจะรับสมาชิกในครัวเรือนนั้นๆ ให้เป็นลูกจ้างและพนักงานของกรมป่าไม้เพื่อร่วมกันปลูกป่าและดูแลป่าไม้โดยจะมีเงินเดือนและค่าจ้างให้ สามารถมีรายได้โดยไม่จำเป็นต้องทำอาชีพเกษตร

ฉะนั้นสมาชิกบางครัวเรือนในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในและชุมชนในละแวกใกล้เคียงจึงได้เลิกต่อต้านกรมป่าไม้และยอมยกที่ดินทำกินในส่วนของตัวเองให้แก่กรมป่าไม้ และเข้าเป็นลูกจ้าง

พนักงานของกรมป่าไม้ โดยหน้าที่หลักๆทั่วไปคือ การปลูกป่า และเผ่าระวังไฟป่า ดูแลรักษาป่า โดยเฉพาะที่หน่วยจัดการต้นน้ำห้วยบ่อแก้ว ได้มีเกษตรกรทั้งชาวม้งและชาวปกาเกอญอเลิกอาชีพ เกษตรกรไปเป็นลูกจ้างและพนักงานของกรมป่าไม้เป็นจำนวนมาก จนเกิดเป็นชุมชนขนาดใหญ่ ขึ้นคือ “ชุมชนแม่แจ๊ะ” ซึ่งจนปัจจุบันนี้คือ “หมู่บ้านแม่แจ๊ะ”

อย่างไรก็ตามภายหลังจากสิ้นสุด โครงการเนื่องจากสามารถเพิ่มพื้นที่การปลูกป่าได้ตาม เป้าหมายแล้ว ทางหน่วยจัดการต้นน้ำก็ได้ทำการถอนตัวออกจากพื้นที่ คงเหลือเพียงแต่เจ้าหน้าที่ ระดับปฏิบัติการไม่กี่คนคอยดูแลความเรียบร้อยทั่วไปเท่านั้น ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาทางสังคม หลายอย่างตามมา โดยเฉพาะอดีตกลุ่มลูกจ้างจำนวนมากใน “ชุมชนแม่แจ๊ะ” ที่ไม่มีงานทำและขาด รายได้ เนื่องจากพื้นที่ทำกินเดิมที่เคยมีก่อนเข้าเป็นลูกจ้างและพนักงานของกรมป่าไม้ได้ยกให้ทาง กรมป่าไม้ปลูกเป็นพื้นที่ป่าอนุรักษ์(ปลูกต้นสน)หมดแล้ว (ปัจจุบันกำลังอยู่ระหว่างการเตรียม ประกาศเป็นเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติ) จึงไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเองและไม่สามารถกลับไป ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเหมือนดังเช่นในอดีตได้อีก ซึ่งบางครอบครัวที่มีญาติสนิทอยู่ใน หมู่บ้านป่าเกี๊ยะก็กลับมาขอทำการเกษตรกับญาติๆ เช่น ครอบครัวของ “นายเจ้อ แจ้วจ้าว” ในขณะที่ บางครอบครัวไม่มีญาติสนิทก็ต้องเปลี่ยนไปหางานรับจ้างทำงานทั่วไปแทน ซึ่งเป็นเหตุทำให้ บางครอบครัวต้องเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพจิตในที่สุด

สำหรับกลุ่มเกษตรกรส่วนที่เหลือถึงแม้จะไม่ยอมรับการประกาศเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์และ ไม่ยอมไปเป็นลูกจ้างและพนักงานของกรมป่าไม้ แต่ก็ต้องยอมคืนพื้นที่ทำกินบางส่วนให้แก่ทาง กรมป่าไม้ และยังคงเหลือพื้นที่บางส่วนไว้ทำการเกษตรต่อไป ซึ่งเป็นพื้นที่ส่วนน้อยเมื่อเทียบกับ พื้นที่ๆสูญเสียไป

2. ระยะเตรียมประกาศเป็นเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติขุนขาน

ปัจจุบันเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ได้มีการฟื้นตัวจนเกือบอยู่ในขั้นที่เป็นป่าสมบูรณ์ ทางอุทยานแห่งชาติ ขุนขานซึ่งรับผิดชอบเขตพื้นที่ป่าไม้ในบริเวณบ้านป่าเกี๊ยะในและชุมชนใกล้เคียงจึงได้เตรียมประกาศให้ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ดังกล่าวเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งของเขตอุทยานแห่งชาติขุนขาน โดยขณะนี้อยู่ระหว่างการ เตรียมการ

อย่างไรก็ตามการเตรียมประกาศเป็นพื้นที่เขตอุทยานแห่งชาติขุนขานก็ได้ก่อให้เกิดกระแสการ ต่อต้านอย่างหนักทั้งจากชุมชนต่างๆและอบต.ในพื้นที่ เนื่องจากชุมชนไม่เห็นด้วยกับวิธีการตรวจวัดและ ตรวจสอบพื้นที่ของเจ้าหน้าที่ กล่าวคือการเตรียมประกาศพื้นที่ดังกล่าวมีการประกาศทับพื้นที่ทำกินและ ที่อยู่อาศัยของประชาชนในหลายพื้นที่และหลายหมู่บ้าน ไม่มีการกันพื้นที่ทำกินและพื้นที่อยู่อาศัยให้ ชัดเจน โดยเฉพาะหมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน หากมีการประกาศจริงชุมชนจะสูญเสียพื้นที่และสิทธิในการเข้าถึง ทรัพยากรจากป่าไม้และที่ดินต่างๆ รวมทั้งยืนยันที่จะดูแลรักษาป่าตามวิถีของชุมชนเอง ตามหลัก “ป่าไม้

ชุมชน” ซึ่งปัจจุบันแต่ละหมู่บ้านและชุมชนใกล้เคียงก็ได้มีกฎและแบ่งเขตพื้นที่ดูแลรักษาป่าตามพื้นที่ของแต่ละที่อยู่ชัดเจน

สำหรับเขตพื้นที่ๆเตรียมประกาศเป็นพื้นที่อุทยานฯ ในส่วนของบ้านป่าเกี๊ยะ ในหากมีการประกาศเขตพื้นที่อุทยานเพิ่ม ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในจะสูญเสียพื้นที่ทั้งหมดรวมกันประมาณ 400 ไร่ คือทั้งที่ดินทำกิน เขตพื้นที่ป่าต่างๆ คงเหลือเพียงแต่ตัวหมู่บ้านบางส่วนเท่านั้น (โปรดดูหน้า 52 ประกอบ)

2.1. ความขัดแย้งในการเตรียมประกาศเขตพื้นที่อุทยานฯ (Conflict)

สำหรับความขัดแย้งในการเตรียมประกาศเขตพื้นที่อนุรักษ์นั้น ผู้ทำการวิจัยได้ทำการศึกษาและสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้นำในชุมชนทั้งชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในและชุมชนข้างเคียง ซึ่งเป็นชาวไทยป่ากาญจน เช่น หมู่บ้านบ้านป่าเกี๊ยะนอก หมู่บ้านแม่ยางห้า ต่างก็ได้ให้ความเห็นในลักษณะใกล้เคียงกัน กล่าวคือชุมชนเชื่อว่าการเตรียมประกาศเพิ่มเขตพื้นที่อุทยานฯ ของกรมป่าไม้ นั้นในระยะแรกนั้น ทางอุทยานฯ ไม่มีการส่งเจ้าหน้าที่ลงมาตรวจสอบ และวัดพื้นที่จริง แต่เป็นการกำหนดพื้นที่ต่างๆในแผนที่เอาเอง ฉะนั้นจึงไม่มีความสอดคล้องกับสภาพพื้นที่จริง เป็นเหตุให้การเตรียมประกาศดังกล่าว ไม่มีการกันพื้นที่ดินทำกินและพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนออกจากเขตพื้นที่อุทยานให้ชัดเจน ซึ่งเป็นสิ่งที่ชุมชน ไม่อาจยอมรับได้

ฉะนั้นทั้งสองฝ่ายจึงได้มีความพยายามหาทางออกร่วมกัน โดยได้จัดเวทีแลกเปลี่ยนความคิดเห็นขึ้นหลายครั้ง โดยมีเจ้าหน้าที่จากอุทยานฯ และตัวแทนผู้นำในชุมชนที่ประสบปัญหา รวมทั้งเจ้าหน้าที่จากอบต. บ่อแก้วร่วมประชุมหาทางออกและแก้ไขปัญหาร่วมกัน ในที่สุดจึงได้ข้อตกลงว่าให้อุทยานแห่งชาติขุนเขาทำการตรวจสอบและวัดพื้นที่ใหม่ โดยทั้งสองฝ่ายจะร่วมกันทำการวัดและตรวจสอบพื้นที่จริงร่วมกัน ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการตรวจวัดและตรวจสอบพื้นที่ร่วมกัน และชุมชนขอสิทธิ์ในการจัดการดูแลป่าต่างๆ คือ พื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่ป่าใช้สอยในพื้นที่ของตัวเองเหมือนเช่นเดิม ซึ่งยังอยู่ระหว่างเจรจาและหาข้อตกลงร่วมกันอยู่

2.2. ปัญหาและอุปสรรคในการตรวจวัดพื้นที่อุทยาน

ถึงแม้จะมีข้อตกลงร่วมกันในระดับผู้นำว่าให้ทั้งสองฝ่ายรวมทั้งอบต. บ่อแก้วร่วมกันตรวจสอบและวัดพื้นที่ๆจะประกาศเป็นเขตอุทยานร่วมกัน แต่ในทางปฏิบัติในระดับปฏิบัติการของเจ้าหน้าที่อุทยานฯ และเกษตรกรเจ้าของพื้นที่มักจะมีการกระทบกระทั่งกันอยู่เสมอ กล่าวคือ ลักษณะการทำเกษตรของเกษตรกรชาวไทยภูเขาหากมีการเพาะปลูกในพื้นที่ดินทำกินดังกล่าว ได้สักระยะแล้วผลผลิตเริ่มน้อยไม่ดี ก็จะปล่อยให้เป็นที่ดินร้างสักระยะซึ่งอาจจะปีหรือ 1 – 2 ปี เพื่อปล่อยให้ดินเกิดการฟื้นตัวตามธรรมชาติแล้วจึงจะกลับมาทำใหม่ และเมื่อปล่อยให้ร้างไม่มีการเพาะปลูกก็จะมีหญ้าและพุ่มไม้เตี้ยๆขึ้น ซึ่งเจ้าหน้าที่อุทยานฯ ในระดับปฏิบัติการเข้าใจว่าเป็นป่าพื้นด้วนและเจ้าของผืนดินดังกล่าวไม่ทำแล้วก็จะนำไปคิดว่า “เขตพื้นที่ป่าอุทยาน” และเมื่อเวลาผ่านไปเจ้าของผืนดินทำกินดังกล่าวก็จะกลับมาทำการไถพรวนค่นหญ้าคาและพุ่มไม้เหล่านั้นออกเพื่อเตรียมการเพาะปลูกอีกครั้ง ก็จะถูกจับกุมโดยเจ้าหน้าที่อุทยานฯ จึงก่อให้เกิดเป็นปัญหาข้อพิพาทขึ้น

ฉะนั้นเมื่อยังคงมีปัญหากระทบกระทั่งกันระหว่างเจ้าหน้าที่อุทยานฯและเกษตรกรในพื้นที่ จึงยังไม่สามารถทำการวัดและตรวจสอบพื้นที่เขตอุทยานอย่างแท้จริง ปัจจุบันจึงยังไม่สามารถทำการประกาศเพิ่มเป็นเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติขุนนางได้

4.2. การแย่งชิงทรัพยากรกับชุมชนรอบข้าง

กล่าวคือเป็นการแย่งชิงทรัพยากรประเภทน้ำระหว่างชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในและชุมชนเพื่อนบ้านที่อาศัยอยู่ใกล้กัน คือหมู่บ้านแม่ยางห้าและหมู่บ้านปากกล้วยที่ใช้สายน้ำเดียวกัน(Watershed) โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. สาเหตุของความขัดแย้ง

เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนผู้วิจัยได้ทำการศึกษาประวัติของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในซึ่งเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าม้งและชุมชนบริเวณรอบข้างซึ่งทั้งหมดเป็นชาวไทยภูเขาเผ่าปกาเกอญอ อันได้แก่ บ้านป่าเกี๊ยะนอก บ้านแม่ยางหน้า บ้านสบห้วยพาน พบว่าถึงแม้จะมีความแตกต่างทางชาติพันธุ์(Ethnicity)แต่อดีตที่ผ่านมาไม่เคยปรากฏว่ามีการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติระหว่างชุมชนแต่ประการใด โดยเฉพาะทรัพยากรธรรมชาติประเภทที่ดินทำกินที่ต่างก็ต้องการขยายพื้นที่ทำกินก็ไม่ปรากฏว่ามีความขัดแย้งหรือแย่งชิง

อย่างไรก็ตามนับตั้งแต่ทางราชการหันมาสนับสนุนให้ชุมชนบนพื้นที่สูงทำการปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนการการปลูกพืชเชิงเสียดก็เริ่มมีความขัดแย้งในการใช้น้ำให้เห็นแต่ก็ไม่ได้มีความรุนแรงนัก เช่น ในระยะแรกที่ทางราชการสนับสนุนให้ชุมชนม้งทำการการปลูกแคโรตและถั่วแดง ในขณะที่ชาวปกาเกอญอจะทำการปลูกต้นดอกทานตะวัน ก็ไม่ปรากฏว่ามีความขัดแย้งหรือแย่งชิงการใช้น้ำ จนกระทั่งเมื่อทั้งสองชุมชนเริ่มพัฒนาไปสู่การปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างเต็มตัว คือชุมชนชาวม้งทำการปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทกะหล่ำและผักสลัด ในขณะที่ชุมชนปกาเกอญอทำการเพาะปลูกพืชประเภทสตอเบอรี่ ซึ่งพืชทั้งสามชนิดต่างก็เป็นพืชเศรษฐกิจที่สามารถปลูกได้ตลอดปี และเป็นที่ต้องการของตลาดและจำเป็นต้องมีน้ำคอยหล่อเลี้ยงและให้ความชุ่มชื้นตลอดปี ซึ่งลำพัน้ำฝนอย่างเดียวไม่อาจเพียงพอ เกษตรกรผู้ปลูกพืชเศรษฐกิจทั้งสามชนิดจึงหันไปทำการผันน้ำจากลำห้วย และแม่น้ำจากธรรมชาติมาใช้

แต่เนื่องจากพื้นที่ทำการเพาะปลูกของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะอยู่ส่วนบนของแม่น้ำซึ่งเป็นพื้นที่สูง(Upland)เหนือพื้นที่ทางการเกษตรของชุมชนบ้านแม่ยางห้า ซึ่งอยู่ส่วนล่างและพื้นที่ต่ำกว่า(Lowland) ในช่วงหน้าแล้ง ปริมาณสายน้ำมีไม่เพียงพอกับความต้องการของเกษตรกร จึงเริ่มมีการแย่งชิงน้ำและมีการกระทบกระทั่งกันมากขึ้น สภาพปัญหาและการเผชิญหน้า

2. การเผชิญหน้าจากความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

ถึงแม้ว่าความขัดแย้งและปัญหาที่เกิดขึ้นจะไม่มีเหตุการณ์การต่อสู้ที่รุนแรงแต่ก็ได้ก่อให้เกิดการเผชิญหน้าที่รุนแรงตามมา กล่าวคือ เกษตรกรในชุมชนแม่ยางห้าและปากกล้วยได้มีการรวมตัวแล้วขึ้นมาทำการตัดไม้ผลยืนต้นเช่น ต้นลำไย ต้นกล้วยในในพื้นที่ดินทำกินของเกษตรกรชาวมังที่อยู่ใกล้กับแหล่งต้นน้ำแล้วทำการปลูกต้นไม้ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากเจ้าหน้าที่ป่าไม้แทน โดยให้เหตุผลว่า การทำการเกษตรอยู่ในพื้นที่ต้นน้ำของเกษตรกรชาวมังบ้านป่าเกี๊ยะในเป็นเหตุทำให้ปริมาณน้ำในหน้าแล้งมีน้อย ไม่เพียงพอที่จะไหลไปถึงชุมชนและเกษตรกรส่วนล่างได้ จึงห้ามทำการเกษตรในพื้นที่ดังกล่าวแล้วทำการปลูกป่าเสริมแทน อีกทั้งยังเป็นการปลูกเพื่อเฉลิมพระเกียรติ 12 สิงหาคมราชินี

เมื่อเป็นเช่นนี้เกษตรกรชาวมังเจ้าของพื้นที่ก็ไม่ยินยอมเนื่องจากต้องสูญเสียพื้นที่ทำกิน จึงเกิดเป็นข้อพิพาทขึ้น

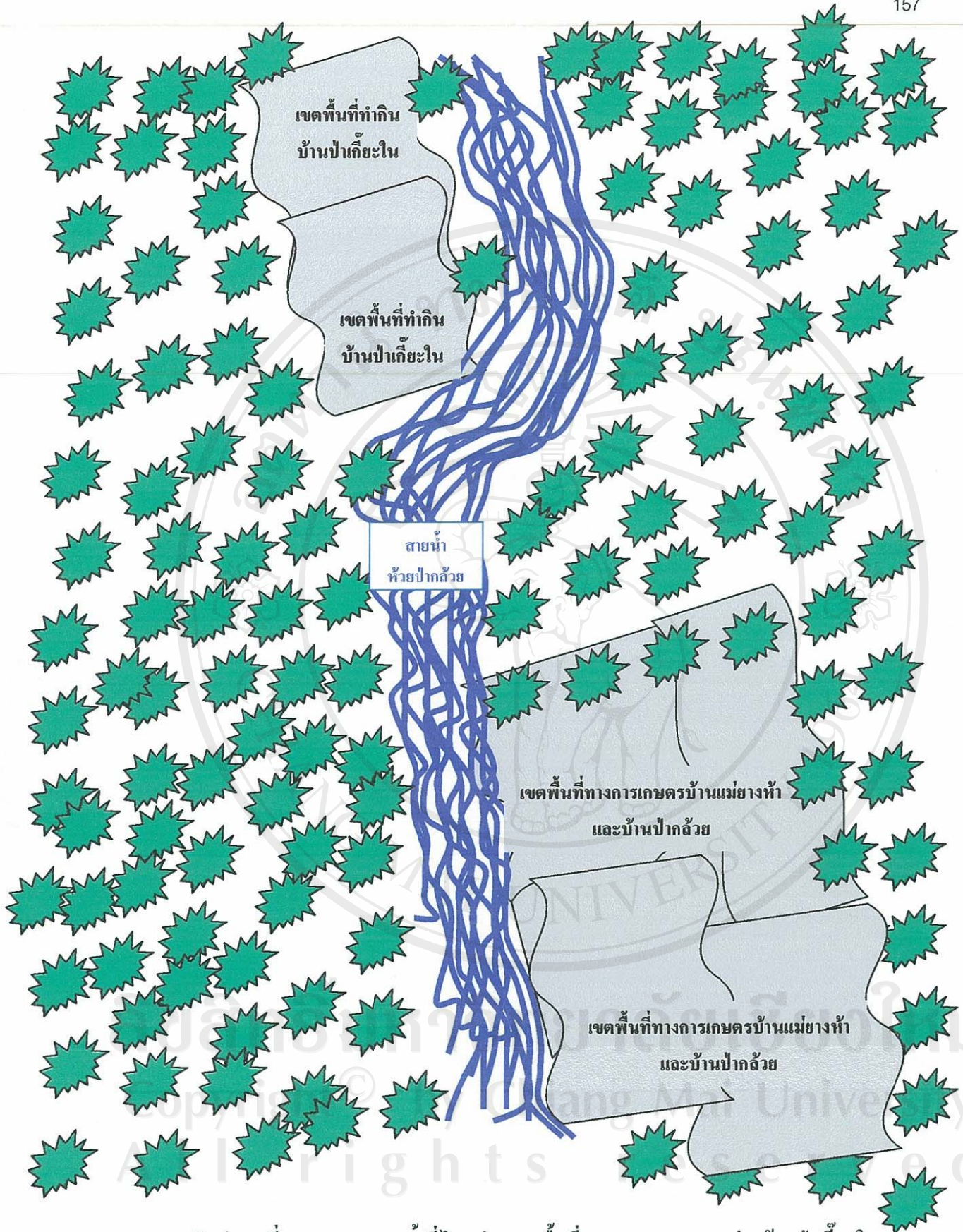
3. การแก้ไขปัญหา

เมื่อเกิดปัญหาดังกล่าวขึ้นและไม่สามารถหาทางออกได้ จึงได้ขอให้เจ้าหน้าที่จากทางอำเภอสะเมิงและเจ้าหน้าที่จากอุทยานแห่งชาติขุนนางมาทำหน้าที่ตัดสินและไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในที่สุดจึงได้มีมติและข้อสรุปว่า

- 3.1. ในเขตพื้นที่ทำการเกษตรของเกษตรกรชาวมังที่ถูกตัดไม้ผลยืนต้นและปลูกต้นไม้แทนแล้ว ให้คงเป็นเช่นนั้นต่อไป เนื่องจากเป็นพื้นที่ต้นน้ำที่จำเป็นต้องมีต้นไม้และเป็นการปลูกป่าเพื่อเฉลิมพระเกียรติ
- 3.2. ในรัศมี 1 ไร่ จากลำห้วยของเขตพื้นที่ต้นน้ำห้ามมิให้ทำการเกษตรใดๆ หากเกษตรกรคนใดที่มีพื้นที่และทำการเกษตรในรัศมดังกล่าว ให้เลิกยึดถือการเป็นเจ้าของและต้องทำการปลูกต้นไม้เสริม
- 3.3. ให้เกษตรกรส่วนล่างที่ไม่สูญเสียพื้นที่ทางการเกษตรจากการปลูกป่าแบ่งพื้นที่ดินทำกินให้แก่เกษตรกรชาวมังที่ต้องสูญเสียพื้นที่ดินทำกินดังกล่าว

อย่างไรก็ตามเกษตรกรชาวมังก็ไม่ได้รับการแบ่งสรรพื้นที่ทำกินในส่วนที่ต้องเสียไปจากเกษตรกรส่วนล่างที่ไม่ต้องสูญเสียที่ดินทำกินจากมติดังกล่าวแต่ประการใด

แผนภูมิรูปภาพที่ 4.10 แสดงสายน้ำที่ไหลผ่านเขตพื้นที่ทางการเกษตรระหว่างบ้านป่าเกะเอน และบ้านแม่่างห้า - บ้านป่ากล้วย

จ. บริบทชุมชน ปัจจัยภายในและภายนอกกับผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ในหัวข้อนี้เป็นการศึกษาถึงบริบทชุมชน ปัจจัยภายในและภายนอกของชุมชนว่าปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนในด้านใดและเป็นเช่นไร

1. บริบทชุมชน

1.1. ผลของการศึกษาในชุมชนที่มีต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การศึกษาของสมาชิกในชุมชนบ้านมิ่งป่าเกี๊ยะ ในมีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน 3 ด้านด้วยกันคือ

- ทวนทรัพยากรบุคคล
- ทวนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- ทวนการใช้เครือข่าย

กล่าวคือในกลุ่มคนรุ่นที่ 1 และ 2 ที่ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาจะมีลักษณะเป็นดังนี้คือ

1. ขาดความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ถึงแม้ว่าชน 2 รุ่นนี้จะเข้าใจและทราบว่า ปริมาณต้นไม้ที่น้อยลงมีผลกระทบต่อคุณภาพของสิ่งแวดล้อม แต่เพราะการขาดการศึกษา ไม่เข้าใจถึงพลังมวลชนในการให้ความร่วมมือต่อเรื่องต่างๆ ฉะนั้นความร่วมมือในการอนุรักษ์และรักษาทรัพยากรธรรมชาติจึงน้อยตามด้วย

2. มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารน้อย

ผลจากการขาดการศึกษาไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ทำให้ได้รับรู้ข่าวสารข้อมูลทีน้อย ซึ่งมีผลกระทบต่อระดับความเข้าใจและความตระหนักต่อคุณภาพของสิ่งแวดล้อม

3. มีความยากลำบากต่อการสื่อสารในการทำงานร่วมกับนักพัฒนาสังคม

ทั้งนี้เนื่องจากว่าในอดีตช่วงที่มีการพัฒนาและการส่งเสริมต่างๆจากภายนอกเข้ามาในชุมชน โดยเฉพาะโครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย-นอร์เวย์ และความช่วยเหลือต่างๆจากทางกองทัพไทยผ่านครูดชค. ในชุมชนโดยมากจะอยู่ในช่วงระยะเวลาของชนรุ่นที่ 2 ที่ขึ้นมาเป็นผู้นำในชุมชน ฉะนั้นการที่ผู้นำในชุมชนขณะนั้นไม่สามารถอ่านออกเขียนได้ จึงเป็นอุปสรรคสำคัญในการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่โครงการฯ ซึ่งก็รวมถึงการทำงานในการอนุรักษ์ รักษาคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติด้วย

สำหรับกลุ่มชนรุ่นที่ 3 ซึ่งปัจจุบันคือกลุ่มผู้ที่มีบทบาทสำคัญและเป็นผู้นำในชุมชน โดยเฉลี่ยระดับอายุอยู่ที่ 25 – 45 ปี เป็นกลุ่มชนที่แทบจะทั้งหมดได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษ จึงสามารถอ่านออกเขียนได้ และมีความคิดที่กว้าง ไกลกว่ารุ่นที่ 1- 2 ซึ่งส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนคือ

1. เป็นกลุ่มคนที่มีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม

จากการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมของผู้ทำการศึกษาวิจัยพบว่าคนกลุ่มนี้ค่อนข้างจะมีความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วม การรวมพลังกันทางสังคม ดังจะเห็นได้จากความ

พยายามที่จะทำการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนโดยการแบ่งพื้นที่ป่าออกเป็นป่า 3 ประเภท คือ ป่าชุมชน ป่าใช้สอยและป่าอนุรักษ์เพื่อให้ง่ายต่อการจัดการ

2. เป็นกลุ่มคนที่มีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารตลอดเวลา

การที่คนกลุ่มนี้ทุกคนสามารถอ่านออก เขียนได้ รวมทั้งเข้าใจและพูดภาษาไทยได้อย่างคล่องแคล่วจึงทำให้สามารถรับรู้ข้อมูลข่าวสารตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นข้อมูลจากทางราชการหรือสื่อต่างๆจึงรับทราบถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมอยู่เสมอ และด้วยปัจจุบันกลุ่มคนรุ่นนี้คือผู้นำในชุมชน จึงมักจะนำเอาความรู้ที่ได้จากข่าวสารมาปรับใช้กับชุมชน เช่น การทำแนวกันไฟ การเฝ้าระวังภัยจากไฟป่า เป็นต้น

4. ร่วมเป็นสมาชิกกับกลุ่มเครือข่ายต่างๆ

การได้รับการศึกษาทำให้คนกลุ่มนี้เห็นความสำคัญการมีพันธมิตรทางด้านสิ่งแวดล้อม จึงได้ชักนำให้ชุมชนเข้าร่วมเป็นสมาชิกกับกลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อมและกลุ่มเครือข่ายเมืองเชียงใหม่ สบายกลาง จ.เชียงใหม่ ทำให้ออกจากชุมชนจะมีพันธมิตรแล้วยังได้รับข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว ความรู้ ความช่วยเหลือต่างๆทางด้านสิ่งแวดล้อมจากการเป็นสมาชิก ชุมชนจึงมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น

สำหรับกลุ่มชนรุ่นที่ 4 ในชุมชนปัจจุบันเป็นเพียงเด็กและมีสถานะทางสังคมเป็นเพียงลูก หลาน ไม่ใช่กลุ่มคนที่มีบทบาทและพลังสำคัญในการขับเคลื่อนชุมชน จึงยังไม่มีบทบาทใดๆต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในขณะนี้ แต่การที่คนกลุ่มนี้มีโอกาสได้รับการศึกษาเกือบจะทุกคน จึงมีแนวโน้มว่าในอนาคตเมื่อคนกลุ่มนี้ขึ้นมาเป็นผู้นำจะมีบทบาทและพลังในการพัฒนาชุมชนมากกว่าทุกๆรุ่นที่เคยมีมา รวมทั้งจะมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากกว่าทุกๆรุ่น

1.2. ผลของระบบการปกครองในชุมชนที่มีต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ระบบการปกครองภายในชุมชนส่งผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน ซึ่งเป็นทุนทางสังคม 2 ด้านด้วยกันคือ

- ทุนทรัพยากรบุคคล
- ทุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

กล่าวคือระบบการปกครองในอดีตที่การบริหารและจัดการทุกอย่างภายในชุมชนต่างก็ขึ้นอยู่กับ “คณะผู้อาวุโส” เพียงไม่กี่คน และการมีส่วนร่วมของชุมชนก็มักจะขึ้นอยู่กับความน่าเชื่อถือของผู้นำในชุมชนเป็นหลัก หากเป็นผู้นำที่ดี ก็จะได้รับเคารพและนับถือจากสมาชิกในชุมชน การให้ความร่วมมือต่างๆก็จะดีตาม

แต่หากผู้อาวุโสเหล่านั้นปฏิบัติหน้าที่อย่างไม่เป็นกลาง มีการเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอย่างไม่มีเหตุผลตามระบบเครือญาติของตัวเอง ก็จะเป็นที่นิทาครหาและไม่ได้รับความร่วมมือจากสมาชิกภายในชุมชน

แต่สำหรับระบบการปกครองสมัยใหม่ที่เป็นแบบคณะกรรมการหมู่บ้านส่งผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังนี้คือ การที่ “คณะกรรมการหมู่บ้าน” เกือบทุกคน สามารถอ่านออกเขียนได้ และในระบบการปกครองก็ได้มีการกระจายอำนาจไปยังทุกๆตระกูลแซ่ในชุมชนให้เข้ามาร่วมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน คนในชุมชนจึงให้การยอมรับ และให้ความร่วมมือที่ดีในการร่วมอนุรักษ์ป่า ขอมปฏิบัติตามกฎข้อตกลงว่าด้วยการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนและยังช่วยสอดส่องดูแล เป็นหูเป็นตาไม่ให้ทั้งคนจากภายนอกและภายในชุมชนแอบลักลอบตัดไม้หรือขยายพื้นที่ทำกินใด

อย่างไรก็ตามการปกครองสมัยใหม่ในรูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้านก็บั่นทอนศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเช่นกัน กล่าวคือ การมีคณะกรรมการหมู่บ้านร่วมหลายคนหากมีความคิดเห็นที่ไม่ตรงกัน ก็มักจะทำให้ขาดความเป็นเอกภาพ

สำหรับการปกครองในแต่ละครัวเรือนหรือแต่ละตระกูลมีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังนี้คือ การที่สังคมมุ่งให้ความสำคัญกับความเป็นเครือญาติมาก ซึ่งถือว่าเป็นระบบการปกครองในระดับรากหญ้าที่สำคัญที่สุดของชุมชนชาวม้ง ฉะนั้นกิจกรรมใดๆก็ตามที่กระทำกันในระบบเครือญาติหรือแซ่ตระกูลจะได้รับการตอบสนองและความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนมาก

แต่ในขณะเดียวกัน ในความเป็นเครือญาติก็เปรียบเสมือนดาบสองคม กล่าวคือในความเป็นเครือญาติมักจะมีการเล่นพรรค เล่นพวก ความลำเอียงในตระกูลแซ่เดียวกัน ฉะนั้นการปกครองตามระบบเครือญาติจึงมีทั้งส่วนที่ช่วยเพิ่มให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้นและลดน้อยลงในเวลาเดียวกัน

1.3. ผลของความเป็นชาติพันธุ์ม้งที่มีต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ความเป็นชาติพันธุ์ม้งของบ้านป่าเกี๊ยะในส่งผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติใน 3 ด้านด้วยกันคือ

- ทุนทรัพยากรบุคคล
- ทุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- ทุนการใช้เครือข่าย

กล่าวคือ ในความเป็นชาติพันธุ์ม้งซึ่งมีบุคลิก ลักษณะดัง 8 ประการดังต่อไปนี้ ทำให้มีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติดังนี้คือ

1.ความมีอัธยาศัยไมตรีและน้ำใจดีงาม

หากไม่ถูกคนอื่นเอาเปรียบหรือแสดงอาการรังเกียจแล้ว โดยทั่วไปม้งเป็นคนที่มีความอัธยาศัยไมตรีและน้ำใจดีงามมากต่อแขกและคนรอบข้างคือพร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือตามกำลังที่มี ซึ่งก็ปรากฏว่าชุมชนต่างก็ใช้จุดเด่นตรงนี้มาช่วยในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังเกิดได้เมื่อเกิดไฟป่าขึ้น นอกจากกลุ่มเยาวชนแล้วก็จะมีชาวบ้านคนอื่นๆทั้งชายและหญิงที่ว่างร่วมไปช่วยดับไฟป่าด้วย

อย่างไรก็ตามความมีน้ำใจเหล่านี้โดยมากจะกระทำกันโดยซึ่งหน้า กล่าวคือ หากผ่านไปพบเจอหรืออยู่ในเหตุการณ์แล้วเห็นว่าบุคคลดังกล่าวต้องการความช่วยเหลือจึงจะให้ความช่วยเหลือตามกำลังไม่ใช้ความมีน้ำใจหรือความช่วยเหลือ โดยพร้อมที่จะสละหน้าที่การงานของตนเอง

2.ความรักในพวกพ้องและวงศ์ตระกูลเดียวกัน

การที่ม้งถือว่ามีวงศ์ตระกูลเดียวกันหรือ “แซ่เดียวกัน” เป็นญาติกันถึงแม้จะไม่เคยรู้จักกันเป็นส่วนตัวมาก่อน ก็พร้อมที่จะให้ความช่วยเหลือและร่วมมือในเรื่องต่างๆโดยสนิทใจ ทำให้ม้งมีระบบเครือญาติที่เข้มแข็งมาก

จุดแข็งนี้ชุมชนก็ได้นำมาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้วยเช่นกัน กล่าวคือ ในคณะกรรมการดูแลและจัดการทรัพยากรธรรมชาติจะมีผู้นำจากแต่ละตระกูลเข้าร่วมเป็นสมาชิกอยู่ หรือแม้แต่คณะกรรมการหมู่บ้านก็มีตัวแทนจากแต่ละตระกูลเข้าร่วมเป็นสมาชิก ฉะนั้นเมื่อมีกิจกรรมพัฒนาใดๆก็ตาม นอกจากการประกาศเสียงตามสายแล้วผู้นำในแต่ละตระกูลก็จะเป็นคนไปขอความร่วมมือจากสมาชิกในตระกูลเดียวกันให้มาช่วยกันพัฒนาชุมชน เช่น กิจกรรมการดูแลและปลูกต้นไม้เสริมในเขตพื้นที่ต้นน้ำและถนนเนื่องในโอกาสวันแม่แห่งชาติ เป็นต้น

แต่ขณะเดียวกันก็เป็นคาบสองคมได้เช่นกัน เพราะบางครั้งก็มีการให้ความสำคัญกับญาติในตระกูลเดียวกันมากกว่าจะคำนึงถึงเหตุและผลที่ถูกต้อง ซึ่งก็จะทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมค่อยลงได้เช่นกัน

3.ความเคารพเชื่อฟังและให้เกียรติผู้ที่มีความอาวุโสกว่า

กล่าวคือในสังคมชาวม้งจะให้ความเคารพ และนับถือผู้ที่มีความอาวุโสกว่า ฉะนั้นการให้คำแนะนำหรือชี้แนะใดๆจากผู้ที่มีความอาวุโสกว่า โดยเฉพาะผู้อาวุโสตามตระกูลหรือคณะอาวุโสในชุมชน จะมีอิทธิพลต่อความร่วมมือของชุมชนมาก

จากการศึกษาพบว่าปัจจุบันผู้ที่มีความอาวุโสไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องของการจัดการทรัพยากรภายในชุมชนมากเท่าไรหรอก แต่ในอดีตผู้อาวุโสเหล่านี้คือกลุ่มคนที่เข้าใจและเห็นความสำคัญของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในช่วงที่เกิดปัญหาทรัพยากรป่าไม้เสื่อมโทรมอันมีผลมาจากการปลูกพืชเศรษฐกิจเกินขนาดที่สิ่งแวดล้อมของชุมชนจะรับได้ กลุ่มผู้อาวุโสซึ่งในขณะนั้นคือผู้นำชุมชนก็ได้มีการเรียกชาวบ้านมาปรึกษาหารือเพื่อหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติซึ่งก็ได้รับการตอบสนองและความร่วมมือจากชุมชนเป็นอย่างดี

แต่ขณะเดียวกันในบางครั้งก็ได้ถูกคัดค้านและต่อต้านจากผู้อาวุโสเหล่านี้เช่นกัน ซึ่งมีผลทำให้ความร่วมมือของสมาชิกในชุมชนลดน้อยลง และทำให้ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนลดน้อยลงตามไปด้วย เช่น มีผู้อาวุโสบางท่านไม่เห็นด้วยที่จะให้เกษตรกรที่มีเขตพื้นที่ดินทำกินในเขตพื้นที่ต้นน้ำเลิกทำการเกษตรพื้นที่ดังกล่าว เพราะเห็นว่าได้มีการทำไร่ในเขตพื้นที่ดังกล่าวมานานก่อนที่จะเกิดปัญหาน้ำขาดแคลนในหน้าแล้ง

ฉะนั้นถึงแม้ว่าในที่สุดเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินในเขตพื้นที่ต้นน้ำจะยอมเลิกทำ แต่การได้รับการสนับสนุนจากผู้อาวุโสบางท่าน ก็ทำให้การพูดคุยเจรจาต่างๆเป็นเรื่องยาก และขัดขวางทำให้ชุมชนไม่อาจจัดการกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติได้เต็มที่ อันเป็นการบั่นทอนความสามารถในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างหนึ่ง

4.ความเชื่อฟังและเคารพในกฎจารีตประเพณีดั้งเดิม

การที่ม้งยอมรับและปฏิบัติตามกฎจารีต ประเพณีดั้งเดิมอย่างเคร่งครัดทำให้สังคมม้งมีความเป็นระบบระเบียบและไม่มีการทะเลาะวิวาท ถ่วงเกิ่นกัน ซึ่งข้อห้ามและกฎจารีตประเพณีบางอย่างที่เกี่ยวข้องกับศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น ข้อห้ามลากไม้ในป่า ห้ามพูดคุยกันเสียงดัง ก็คือการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งที่ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

5.ความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ

ความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ โดยเฉพาะความเชื่อในเรื่องของเจ้าที่ ผีป่า ผีบ้าน ผีไร่ ผีน้ำเป็น การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างหนึ่งในรูปของความเชื่อ ซึ่งมีผลโดยตรงต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน คือเป็นการส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการฯมากยิ่งขึ้น

6. ความตั้งใจจริงและขยันขันแข็ง

ความตั้งใจจริงและขยันขันแข็ง หมายถึงการเอาจริงเอาจัง และมีความมุ่งมั่นในสิ่งที่กำลังกระทำอยู่ ซึ่งชุมชนก็ได้ใช้จุดเด่นตรงนี้มาใช้ในการจัดการทรัพยากรในชุมชน ดังจะเห็นได้จากการที่ชุมชนได้มีการแบ่งพื้นที่อาณาเขตในชุมชนออกเป็นพื้นที่ประเภทต่างๆ เช่น เขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ พื้นที่ป่าชุมชน พื้นที่ป่าใช้สอย พื้นที่คันทากิน พื้นที่อุทยาน ซึ่งในแต่ละพื้นที่ก็จะมีการกำหนดระเบียบและข้อบังคับต่างๆ ตลอดจนสิทธิในการเข้าถึงไว้ ตลอดจนการอยู่เฝ้าระวังการลักลอบตัดไม้และไฟป่า

สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความตั้งใจจริงของชุมชนในการที่จะจัดการกับทรัพยากรภายในชุมชนให้คงดำรงอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ซึ่งมีส่วนช่วยสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มมากขึ้น

7. ความเป็นตัวของตัวเองและไม่ยอมเสียเปรียบคน

จุดเด่นตรงนี้สะท้อนออกมาในรูปของการที่ชุมชนไม่ยินยอมให้พื้นที่คันทากินและเขตป่าต่างๆ ในชุมชนตกเป็นเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติขุนนาง จึงมีการรวมตัวกับชุมชนรอบข้างในการคัดค้านการเตรียมประกาศของอุทยานฯ

แต่ขณะเดียวกันความเชื่อมั่นในตัวเองก็นำมาซึ่งความดีด้านและไม่ยอมรับฟังคำทักท้วงของคนอื่นด้วย ซึ่งก็จะส่งผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ลดน้อยลงตามไปด้วย

8. การไวต่อความรู้สึกและรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ไว

การไวต่อความรู้สึกและรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ไวมีทั้งผลดีและผลเสียต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เนื่องจากเป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อนทางอารมณ์ กล่าวคือ การที่ชุมชนสามารถคาดคะเนได้ว่าหากปล่อยให้ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรมลง จะทำให้ชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาต่างๆ มากมายตามมาไม่ว่าจะเป็นสภาพอากาศที่ร้อนจัด คุณภาพสิ่งแวดล้อมที่เลวลง น้ำที่แห้งขอดและอาจถูกดูแลจัดการ โดยคนอื่นจากภายนอกชุมชนแล้วสิทธิต่างๆ ในการเข้าถึงทรัพยากรก็จะเปลี่ยนไป ฉะนั้นชุมชนจึงได้มีมาตรการต่างๆ ในการอนุรักษ์และจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง ซึ่งก็ได้ช่วยทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรมากขึ้น

แต่ในขณะเดียวกันการไวต่อความรู้สึกและรับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ได้ไว ก็อาจถูกชักจูงจากผู้ที่ไม่หวังดีได้ง่าย ซึ่งก็จะทำให้ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนลดน้อยลง

1.4. ผลของคุณภาพชีวิตที่มีต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม คุณภาพชีวิตส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติใน 3 ด้านคือ

- ทุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- ทุนทรัพยากรบุคคล
- ทุนทรัพยากรธรรมชาติ

กล่าวคือการมีทั้งระบบคมนาคม โทรคมนาคม ไฟฟ้ารวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆที่เข้ามาในชุมชนส่งผลให้มีระบบการขนส่งเป็นไปได้อย่างสะดวกสบาย สามารถเดินทางเข้าออกภายในชุมชนได้ตลอดปี ชุมชนจึงสามารถติดต่อกับโลกภายนอกได้ตลอดเวลา มีการเปิดสังคมสู่โลกภายนอกมากขึ้น และได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆมากมายจากเครื่องใช้ไฟฟ้าและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ซึ่งก็รวมทั้งในประเด็นของปัญหาสิ่งแวดล้อมด้วย ทำให้ชุมชนเริ่มมีความรู้และความตระหนักตลอดจนความเข้าใจต่อสถานการณ์ต่างๆของโลกและปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น สิ่งเหล่านี้ช่วยให้ชุมชนหันมาให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ซึ่งส่งผลดีโดยตรงต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

อย่างไรก็ตามสิ่งอำนวยความสะดวกเหล่านี้ก็เป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่น่ามาซึ่งปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมเพิ่มมากขึ้นเช่นกัน เนื่องจากการคมนาคมที่สะดวกสบาย มีไฟฟ้าเข้าถึงตัวชุมชน สามารถนำสิ่งอำนวยความสะดวกและเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆมาบริโภคและอุปโภคในชุมชนเช่นเดียวกับสังคมในเมือง ผู้คนจากภายนอกจึงเริ่มอพยพเข้ามาอยู่อาศัยมากขึ้น อันเป็นสาเหตุอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาทางสิ่งแวดล้อม กล่าวคือ จำนวนคนที่เพิ่มมากขึ้นทำให้มีการใช้น้ำประปาเพิ่มมากขึ้น มีการครอบครองและเปิดพื้นที่ป่าเพื่อเป็นพื้นที่ดินทำกินเพิ่มมากขึ้น และนำมาซึ่งการแย่งชิงทรัพยากรน้ำระหว่างเกษตรกร

จะเห็นว่าถึงแม้ว่าคุณภาพชีวิตจะดีขึ้น ชุมชนมีความรู้และความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งก็ทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดีขึ้น แต่ในทางกลับกันคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น หมายถึงการนำเอาทรัพยากรธรรมชาติมาบริโภคและอุปโภคเพิ่มมากขึ้นด้วย จึงเกิดปัญหาทรัพยากรธรรมชาติร่อยหรอและเหลือน้อยลงทุกที เนื่องจากชุมชนถูกผลักดันให้เข้าสู่กระแสนิยม(Capitalism)อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมลง

1.5. ผลของระบบการผลิตในชุมชนที่มีต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ระบบการผลิตในชุมชนส่งผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติใน 4 ด้านคือ

- ทุนทรัพยากรธรรมชาติ
- ทุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

กล่าวคือการที่ระบบการผลิตในอดีตตลอดปีจะมีการทำเกษตรอยู่ 3 ประเภทคือ ระบบไร่ข้าวโพด ระบบไร่ข้าว และระบบไร่ฝิ่น ซึ่งทั้งระบบไร่ข้าวโพดและไร่ฝิ่นต่างก็ทำอยู่ในไร่ฝิ่นเดียวกัน ส่วนระบบไร่ข้าวจะแยกออกไปทำไร่อื่น 1 ฝิ่นต่างหาก ฉะนั้นจึงหมายความว่าตลอดปีระบบการผลิตในอดีตจะใช้พื้นที่ดินทำกิน(ไร่สวน)ในการทำเกษตรเพียง 2 ฝิ่นเท่านั้น หรืออาจมากกว่า 2 ฝิ่นหากมีกำลังคนมากเพียงพอ แต่ก็ทำการเกษตรเพียง 3 ระบบการผลิตนี้เท่านั้นซึ่งเป็นการเกษตรแบบพอเพียงมีไว้เพื่อการบริโภคมากกว่าไม่ได้มุ่งเน้นเพื่อการค้า ฉะนั้นการเปิดพื้นที่ป่าจึงมีน้อยและไม่มากเหมือนกับการเกษตรเชิงพาณิชย์(Commercial Agriculture)ดังเช่นปัจจุบัน ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมจึงมีไม่มาก

การที่ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีน้อยย่อมหมายถึงชุมชนมีวิถีชีวิตที่เป็นมิตรกับธรรมชาติ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือชุมชนมีการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดี ปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงมีน้อย ฉะนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าระบบการเกษตรในอดีตส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดี

คุณบุญยืน พืษยาการนุรักษ์ อดีตเจ้าหน้าที่โครงการไทย-นอร์เวย์และปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่ภาคสนามโครงการชุมชนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ขององค์การแคร์ประเทศไทยและมูลนิธิรักษ์ไทยได้เล่าให้ผู้วิจัยฟังว่าการปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นอาชีพหลัก ในปัจจุบันเป็นการเกษตรแบบเชิงพาณิชย์ (Commercial Agriculture) ที่มุ่งเน้นการผลิตเพื่อการค้ามากกว่าการบริโภคในครัวเรือน ฉะนั้นในช่วงแรกที่ชุมชนทำการเกษตรเพื่อการค้า และยังไม่มีความรู้ในการดูแลรักษาและจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง จึงได้มีการเปิดพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรมตามอย่างมากมาย

ดังนั้นถึงแม้ว่าปัจจุบันชุมชนจะมีมาตรการและวิธีในการจัดการกับทรัพยากรป่าไม้และการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรที่ดี จนปัญหาทรัพยากรป่าไม้เสื่อมโทรมได้หมดไปแล้ว แต่ก็ปรากฏชัดเจนแล้วว่าการทำการเกษตรในเชิงพาณิชย์ เป็นการเกษตรที่ไม่เป็นมิตรต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกพืชผักต่างก็ต้องการผลผลิตทางการเกษตรที่สูงสุดและขายได้ราคา จึงมีความพยายามเปิดพื้นที่ทางการเกษตรเพิ่มขึ้น และใช้ปุ๋ยเคมีตลอดจนสารปราบศัตรูพืชในการดูแลรักษาผลผลิต ล้วนเป็นภัยคุกคามต่อคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งนั้น ซึ่งจะเป็นสาเหตุทำให้ศักยภาพในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนลดน้อยลง

2. ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะในเป็นการนำทุนทางสังคมที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ในการจัดการฯ ซึ่งได้แก่ทุนต่อไปนี้และ ทุนเหล่านี้ส่งผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติดังนี้คือ

2.1. ผลของทุนทรัพยากรธรรมชาติที่มีต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ในอดีตการที่ชุมชนฯต้องเผชิญกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติลดน้อยและเสื่อมโทรมลงอย่างมากในช่วงแรกของการทำเกษตรเชิงพาณิชย์และเป็นสาเหตุที่ทำให้องค์กรจากภายนอกคือ กรมป่าไม้ได้เข้ามาทำการเวนคืนพื้นที่ดินทำกินของเกษตรกรเป็นพื้นที่ปลูกป่า รวมทั้งทำการกดดันชุมชนในรูปแบบต่างๆ

ฉะนั้นจากเหตุการณ์ดังกล่าวจึงทำให้ชุมชนมีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากขึ้น มีความรัก ความหวงแหนในทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน ฉะนั้นชุมชนฯจึงได้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และทำการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชนตามรูปแบบวิถีทางของตัวเอง จนปัจจุบันทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญซึ่ง ได้แก่ ทรัพยากรป่าไม้ ทรัพยากรดิน และทรัพยากรน้ำที่เคยเผชิญกับสภาพวิกฤตในอดีตก็กลับมามีอยู่ในสภาพที่สมบูรณ์ ถึงแม้ว่ามีปัญหาในเรื่องของจำนวนน้ำไม่เพียงพอในหน้าแล้งอยู่บ้าง แต่โดยรวมก็มีน้ำไหลตลอดปี

เพราะฉะนั้นกล่าวได้ว่าการมีทรัพยากรธรรมชาติทั้ง 3 ชนิดอยู่ในชุมชน ซึ่งชุมชนฯมีวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ผูกพันกับธรรมชาติเหล่านี้มายาวนาน จึงทำให้ชุมชนฯมีความรัก หวงแหนและเกิดความรู้สึกว่าตัวเองเป็นเจ้าของ สิ่งเหล่านี้ทำให้ชุมชนมีแบบแผนและวิธีการ ในการอนุรักษ์และจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นรูปธรรมและจริงจัง

สิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น เพราะนอกจากจะเป็นความรู้สึกในการอยากที่จะดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติของตัวเองแล้วยังเท่ากับว่าเป็นการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลรักษาและจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งเป็นคนในพื้นที่และมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติมายาวนาน

2.2. ทูมภูมิปัญญาชาวบ้านป่าเกี๊ยะในกับศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ชุมชนชาววังบ้านป่าเกี๊ยะในก็เช่นเดียวกับชาววังทั่วไปที่มีการนำภูมิปัญญาชาวบ้านมาจำแนกเขตพื้นที่ภูเขาและป่าตามลักษณะภูมิประเทศ ภูมิปัญญาในการจำแนกประเภทดิน การจำแนกประเภทน้ำ ซึ่งสิ่งเหล่านี้สะท้อนออกมาในรูปของการเลือกพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่กินทำกิน พื้นที่ป่าอนุรักษ์ ป่าชุมชน ป่าใช้สอย พื้นที่อุทยาน สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นภูมิปัญญาในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามวิถีชีวิตที่ผูกพันอยู่กับธรรมชาติมายาวนานของชุมชนชาววังบ้านป่าเกี๊ยะใน ซึ่งเป็นภูมิปัญญาที่มีความเป็นมิตรกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้คนกับธรรมชาติมีความสัมพันธ์อยู่ร่วมกันได้อย่างยั่งยืน

เพราะการรู้จักจำแนกเขตพื้นที่ต่างๆว่าเป็นเขตพื้นที่อะไร มีลักษณะเป็นเช่นไรบ้าง ทำให้ชุมชนทราบว่าในเขตพื้นที่ดังกล่าวมีจุดเด่นจุดด้อยเช่นใดบ้าง ฉะนั้นในเขตพื้นที่ดังกล่าวจึงไม่ควรทำกิจกรรมอะไรหรือควรทำกิจกรรมอะไรบ้าง เช่น เขตพื้นที่ๆเป็น“เต้ดำ”(Teb thag) ซึ่งแปลตรงตัวได้ว่า “ไร่ราบ” จะมีลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบ มีน้ำท่วมขังในช่วงหน้าฝน ระดับชั้นของดิน จะมีความหนา และอุดมสมบูรณ์สูง โดยมากเป็นดินเหนียว จึงเหมาะแก่การทำนาข้าวมากกว่าทำไร่ข้าว

ภูมิปัญญาเหล่านี้คือวิธีในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรูปแบบหนึ่งในชุมชนที่มีส่วนช่วยให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ชุมชนยังมีการถ่ายทอดภูมิปัญญาเหล่านี้ให้แก่คนรุ่นลูก รุ่นหลานต่อไปเป็นรุ่นๆ ซึ่งก็เป็นวิธีหนึ่งที่สามารถเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนมีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่ดีในระยะยาวต่อไป

2.3. ทูมทางพิธีกรรมและความเชื่อกับผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในได้มีการนำทูมทางพิธีกรรมและความเชื่อมาใช้จัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ ดังนี้คือ ในทุกๆปีชุมชนจะมีการทำพิธีกรรมการคงเซ้ง(เช่นเทพเจ้าแห่งพื้นดิน) พิธีกรรมการคงเฮ้าเค้ (เช่นเทพเจ้าต้นน้ำ) และพิธีกรรมการผีหย่งซัวเตอ (เช่นเทพเจ้าแห่งไฟ) ซึ่งถึงแม้ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการบนบานและเช่นภูติผี เป็นเรื่องของความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติเกินความเข้าใจ แต่พิธีกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อระบบนิเวศ ความเชื่อของสมาชิกในชุมชนฯ ซึ่งทำให้สังคมมีอยู่ร่วมกันกับป่าและธรรมชาติมาได้อย่างยาวนานตลอดประวัติศาสตร์ของชาววัง

นอกจากนี้ก็ยังสะท้อนออกมาในรูปของการกำหนดเป็นเขตพื้นที่ที่ต้องห้ามและข้อห้ามต่างๆ เช่น เขตพื้นที่ต้องห้ามป่าคงเซ้ง ข้อห้ามในการทำไร่ในเขตพื้นที่ป่าต้นน้ำ ก็ล้วนเป็นวิธีการหนึ่งของชุมชนที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

พิธีกรรมและความเชื่อเหล่านี้นอกจากจะเป็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามแนววัฒนธรรมชุมชนแล้ว ยังเป็นการเพิ่มศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนฯให้มีมากยิ่งขึ้นต่อไปด้วย

2.4. ทฤษฎีการจัดการทรัพยากรธรรมชาติกับผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรฯ

1. การจัดการพื้นที่ในชุมชน

ชุมชนฯมีการจัดการทรัพยากรพื้นที่ดินทั้งหมดในชุมชนฯ โดยแบ่งออกเป็นเขตพื้นที่ป่าไม้ เขตพื้นที่ชุมชน เขตพื้นที่ดินทำกินและเขตพื้นที่อุทยาน ซึ่งการแบ่งเขตชุมชนออกเป็นเขตพื้นที่ต่างๆเช่นนี้ ส่งผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมคือ ทำให้พื้นที่ต่างๆในชุมชนมีความเป็นหมวดหมู่ มีความชัดเจน และไม่สับสน ซึ่งช่วยทำให้สมาชิกในชุมชนรู้จักว่าเขตพื้นที่ดังกล่าวเป็นเขตพื้นที่อะไร สามารถทำอะไรได้บ้าง และไม่สามารถทำอะไรได้บ้าง เช่น ห้ามทำการเกษตรในเขตพื้นที่ป่าไม้ แต่สามารถทำไร่ในเขตพื้นที่ดินทำกินได้ เป็นต้น

การจัดการให้พื้นที่ในชุมชนเป็นเขตพื้นที่ต่างๆชัดเจนเช่นนี้ จึงเป็นการเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้น

2. การจัดการทรัพยากรป่าไม้

การจัดการทรัพยากรป่าไม้โดยใช้ทั้งกำลังคนในชุมชนทำการควบคุมดูแลและทำการแบ่งเขตพื้นที่ป่าออกเป็นป่า 3 ประเภทคือ ป่าไม้ใช้สอย ป่าไม้ชุมชน และป่าไม้อนุรักษ์ ก็ส่งผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่นเดียวกับการจัดการพื้นที่ชุมชน กล่าวคือ ทำให้เขตพื้นที่ป่าในชุมชนมีความชัดเจนว่าป่าผืนดังกล่าวจัดอยู่ในป่าประเภทไหน มีสิทธิ์และไม่มีสิทธิ์หาผลประโยชน์อะไรจากป่าผืนดังกล่าวได้บ้าง เช่น สามารถเข้าไปหาสมุนไพรจากป่าชุมชนได้ แต่ไม่สามารถเข้าไปหาในเขตป่าอนุรักษ์ได้ เป็นต้น

การจัดการให้ป่ามีเป็นเขตพื้นที่ต่างๆชัดเจนเช่นนี้ จึงเป็นการเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้ดียิ่งขึ้นเช่นเดียวกับการจัดการพื้นที่ในชุมชน

3. การจัดการทรัพยากรน้ำ

การที่ชุมชนมีการออกกฎระเบียบ ข้อห้ามและข้อกำหนดที่ชัดเจนในการจัดการกับทรัพยากรประเภทน้ำ เช่น ในรัศมี 1 ไร่จากลำห้วยหรือลำธารห้ามทำการเกษตรใดๆ ทำให้สมาชิกในชุมชนไม่ทำการเกษตรในเขตพื้นที่ต้นน้ำหรือทำใกล้กับเขตลำห้วย ปัญหาทรัพยากรน้ำแห่งขอดจึงบรรเทาความรุนแรงน้อยลง ซึ่งส่งผลดีโดยตรงต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน

2.5.ทุนการใช้เครือข่ายกับผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การที่ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะเข้าร่วมเป็นสมาชิกกับกลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อมม้ง และกลุ่มเครือข่ายสายกลาง จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมดังต่อไปนี้คือ

1. มีเพื่อนร่วมพันธมิตรและมีสายสัมพันธ์ทางด้านสิ่งแวดล้อมกับสมาชิกกลุ่มเครือข่าย
2. ได้รับความช่วยเหลือต่างๆจากสมาชิกกลุ่มเครือข่ายเมื่อมีปัญหาทางสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้น
3. ได้รับทราบข้อมูลข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมอยู่อย่างเสมอๆ
4. ได้รับประโยชน์ใดๆก็ตามที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ฉะนั้นเมื่อชุมชนได้รับความช่วยเหลือในด้านต่างๆจากการร่วมเป็นสมาชิกกับสองเครือข่ายนี้ จึงทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพในการอนุรักษ์และจัดการกับสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น ซึ่งข้อมูหมายถึงเป็นการเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นโดยตรง

2.6.ทุนทรัพยากรบุคคลกับผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

1. กลุ่มผู้นำอาวุโสในชุมชนและผู้อาวุโสในแต่ละตระกูล

สำหรับชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะในม้งไม่ใช่ว่าทุกคนที่จะมีบทบาทโดยตรงในพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม เช่น พิธีกรรมบวชป่า(ดงแข็ง) พิธีกรรมเข่นเทพต้นน้ำ แต่ก็เป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการผลักดัน สนับสนุนให้ชุมชนยังคงมีพิธีกรรมเหล่านี้รวมทั้งทำการเข้าร่วมกิจกรรมทุกครั้ง เพราะมีความเชื่อว่าหากไม่มีพิธีกรรมเหล่านี้จะทำให้ชุมชนประสบกับความยุ่งยากและเกิดปัญหาต่างๆได้ง่าย และในฐานะที่กลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มคนที่มีความเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ที่สุดในชุมชน เป็นเสมือนร่มโพธิ์ร่มไทร ที่พึ่งและคำปรึกษาของชุมชน ฉะนั้นโดยพฤตินัยแล้วกลุ่มอาวุโสเหล่านี้จึงถือว่าเป็นหน้าที่ของตัวเองที่จะต้องเตือนให้ลูกหลานประกอบพิธีกรรมเหล่านี้เป็นประจำทุกๆปี เพื่อมิให้ชุมชนต้องประสบกับภัยและความยุ่งยากต่างๆที่จะเข้ามาในชุมชน

และดังที่ได้กล่าวแล้วว่าในสังคมชาวม้งจะให้ความเคารพ และนับถือผู้ที่มีความอาวุโสมาก ฉะนั้นการให้คำแนะนำหรือชี้แนะใดๆจากผู้ที่มีความอาวุโส โดยเฉพาะการที่กลุ่มผู้อาวุโสในชุมชนให้ความสำคัญกับพิธีกรรมและความเชื่อต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ฉะนั้นความเชื่อและท่าทีของผู้อาวุโสเหล่านี้จึงมีอิทธิพลต่อระบบความคิดและความร่วมมือของคนในชุมชน จึงกล่าวได้ว่าชุมชนฯ ได้มีการนำระบบความอาวุโสมาใช้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งมีส่วนทำให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและศักยภาพในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติเพิ่มขึ้น

2. กลุ่มผู้นำสมัยใหม่ในแต่ละตระกูล

กลุ่มผู้นำสมัยใหม่ในแต่ละตระกูลก็เช่นเดียวกับกลุ่มผู้นำอาวุโสซึ่งเป็นที่เคารพและได้รับความนับถือจากสมาชิกทั้งในตระกูลและทุกคนในชุมชน ฉะนั้นก็เช่นเดียวกับกลุ่มผู้นำอาวุโสที่ไม่ว่าจะเป็นทำให้ความคิดเห็นหรือการชี้แนะใดๆก็มักจะมีอิทธิพลต่อความร่วมมือและการตอบสนองของสมาชิกในตระกูลนั้นๆ

และปัจจุบันกลุ่มผู้นำสมัยใหม่ในแต่ละตระกูลต่างก็มีความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมและเกือบจะทุกคนต่างก็ร่วมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านและผู้ใหญ่บ้านก็ร่วมเป็นสมาชิกกับกลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อมโดยตำแหน่ง ในขณะที่กรรมการบางคนก็ร่วมเป็น "คณะกรรมการดูแลจัดการทรัพยากรป่าไม้" ในชุมชนด้วย จึงกล่าวได้ว่ากลุ่มผู้นำสมัยใหม่ในแต่ละตระกูลกลุ่มที่มีบทบาทในการเพิ่มศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชนมากที่สุด

3. ผู้นำทางจิตวิญญาณหรือผู้ประกอบการพิธีกรรม

กลุ่มผู้นำทางจิตวิญญาณหรือผู้ประกอบการพิธีกรรมก็เช่นเดียวกับกลุ่มผู้นำอาวุโสและกลุ่มผู้นำสมัยใหม่ในแต่ละตระกูลที่ได้รับความเคารพและนับถือจากทุกคนในชุมชน ซึ่งโดยมากกิจกรรมของผู้นำทางจิตวิญญาณและหมอผีเหล่านี้ก็มักจะเกี่ยวข้องกับเรื่องของพิธีกรรมและความเชื่อเช่น เจ้าที่ เจ้าทางหรือเทพที่สิงห์สถิตอยู่ตามสถานที่ต่างๆของธรรมชาติ

ฉะนั้นผู้นำทางจิตวิญญาณและหมอผีในชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะจึงมีผลโดยตรงต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน เพราะการประกอบพิธีกรรมและถ่ายทอดความเชื่อของบุคคลเหล่านี้เป็นการตอกย้ำให้คนในชุมชนเชื่อในเรื่องของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ภูตผีที่สิงห์สถิตอยู่ตามสถานที่ต่างๆ ทำให้ไม่มีการล่วงเกินสถานที่ดังกล่าว ทรัพยากรธรรมชาติในถ้ำที่นั่นๆจึงไม่ถูกทำลายหรือนำไปใช้ ส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

4. คณะกรรมการดูแลและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

คณะกรรมการดูแลและจัดการทรัพยากรธรรมชาติมีบทบาทและหน้าที่ในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติทั้งหมดในชุมชน แต่โดยมากจะมีบทบาทในการดูแลและจัดการเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้มากที่สุด

คณะกรรมการชุดนี้จึงถือได้ว่ามีบทบาทและหน้าที่หลักในการจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นทางการ ซึ่งศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนจะมีมากหรือน้อยก็ขึ้นอยู่กับคณะกรรมการชุดนี้ จึงถือได้ว่าคณะกรรมการชุดนี้เป็นหัวใจและคือผู้ที่มีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนมากที่สุด

3. ปัจจัยภายใน

3.1. การถ่ายทอดและการเรียนรู้กับผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การถ่ายทอดและเรียนรู้ในชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะ ในมีผลต่อศักยภาพในการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน 5 ด้านด้วยกันคือ

- ทูนทรัพยากรบุคคล
- ทูนภูมิปัญญาชาวบ้าน
- ทูนพิธีกรรม/ความเชื่อ
- ทูนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- ทูนทรัพยากรธรรมชาติ

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การถ่ายทอดและเรียนรู้ในระดับครอบครัว

การถ่ายทอดและเรียนรู้ในระดับครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นในรูปแบบของการเล่านิทาน ประสบการณ์จริง จากการทำงานในไร่สวน หรือการพูดคุยกันขณะรับประทานอาหาร เรื่องที่พูดคุยกัน โดยมากมักจะเกี่ยวข้องกับธรรมชาติ เช่น สัตว์ป่า ญาติ ผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติ ทำให้ลูกหลานได้รับอิทธิพลและมีการซึมซับความเชื่อเหล่านี้ เกิดความรู้สึกว่าสิ่งเหล่านี้เป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตประจำวันของเขา ฉะนั้นหากทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายหรือสูญหายไปนั่นหมายถึง สิ่งเหล่านี้ก็จะสูญหายและถูกทำลายไปด้วย ฉะนั้นการถ่ายทอดความรู้และเรียนรู้ทางสิ่งแวดล้อมเหล่านี้ จึงทำให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกผูกพัน รัก และห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน จึงควรมีการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติไว้ให้ยังคงมีอยู่ สิ่งเหล่านี้เป็นการเสริมสร้างและเพิ่มศักยภาพให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

2. การถ่ายทอดและเรียนรู้จากพิธีกรรมและความเชื่อ

ความเชื่อในสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติซึ่งถ่ายทอดออกมาในรูปแบบของพิธีกรรมต่างๆ เช่น พิธีกรรม เช่น เทพเจ้าแห่งพื้นดินและสายน้ำ (Ntoo Xeeb) ทำให้คนในชุมชนและคนที่เข้าร่วมพิธีกรรมได้รับการถ่ายทอดในเรื่องของระบบความเชื่อสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ และมีความเชื่อว่าทรัพยากรธรรมชาติและสถานที่ต่างๆ ในแต่ละแห่งจะมีเจ้าผู้ครอบครองอยู่ จึงไม่ควรบุกรุกหรือรบกวนโดยไม่มีเหตุ ซึ่งความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้ก็เป็นการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบหนึ่งของชุมชนนั่นเอง ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่าการถ่ายทอดและเรียนรู้ในรูปแบบของพิธีกรรมทางความเชื่อส่งผลทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

3. การถ่ายทอดและเรียนรู้จากชนบธรรมเนียม ประเพณีและเทศกาลต่างๆ

ชนบธรรมเนียม ประเพณีและเทศกาลต่างๆ เป็นสิ่งที่ยึดถือและปฏิบัติกันมานานในชุมชน ฉะนั้น สมาชิกทุกคนในชุมชนจึงได้รับอิทธิพลและยึดถือปฏิบัติตามจนกลายเป็นเรื่องปกติในวิถีชีวิตประจำวัน ของสมาชิกในชุมชน เช่น ในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะใน ทุกๆปีก่อนทำการเฉลิมฉลองเทศกาลปีใหม่ ชุมชนจะมี ประเพณีการเช่นเทพเจ้าผู้ครอบครองหมู่บ้านซึ่งสิ่งสถิตอยู่บริเวณต้นน้ำของชุมชนก่อนทำการละเล่น เทศกาลปีใหม่ทุกครั้ง ซึ่งประเพณีการเช่นเทพเจ้าผู้ครอบครองหมู่บ้านเช่นนี้ย่อมเป็นอีกวิธีการหนึ่ง ที่สามารถส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

4. การถ่ายทอดและเรียนรู้จากผู้นำในชุมชน

การที่ผู้นำในชุมชนมักจะมีบทบาทในฐานะเป็นทั้งผู้ดำเนินกิจกรรมและประกอบพิธีกรรมต่างๆ จึง อยู่ในฐานะเป็นกลุ่มคนที่ถ่ายทอดเรื่องต่างๆ ให้แก่ชุมชน และด้วยความที่การเป็นผู้นำในชุมชน ฉะนั้น นอกจากจะมีอำนาจแล้วก็ยังเป็นกลุ่มคนที่คนในชุมชนให้ความเคารพและการยอมรับ จึงเป็นอีกกลุ่มคน หนึ่งที่มีส่วนส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

แต่หากเป็นกลุ่มคนที่ไม่เข้าใจและเห็นความสำคัญของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของชุมชน ก็จะทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยลง เช่นเดียวกัน เนื่องจากเป็นกลุ่มคนที่มีอำนาจในการบริหาร และตัดสินใจอยู่ในมือ ทำที่และการปฏิบัติต่างๆ ผู้นำจึงมีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง

3.2. ภาวะผู้นำในชุมชนกับผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ภาวะผู้นำในชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะในมีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

3 ด้านด้วยกันคือ

- ทุนทรัพยากรบุคคล
- ทุนพิธีกรรม/ความเชื่อ
- ทุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าในสังคมชาวม้ง โดยธรรมเนียมปฏิบัติแล้วจะมีการให้เกียรติและความเคารพ นับถือต่อผู้นำและผู้ที่มีความอาวุโสกว่ามาก ฉะนั้นไม่ว่าจะเป็นผู้นำในระดับครอบครัว ระดับชุมชน (คณะกรรมการหมู่บ้าน) หรือผู้นำตามความเป็นชาติพันธุ์ม้งซึ่งได้แก่ผู้นำตามกฎจารีตประเพณี ผู้นำตาม ความเชื่อ และผู้นำตามหลักขนบธรรมเนียมต่างๆก็ล้วนแต่เป็นกลุ่มบุคคลที่มีบทบาทในชุมชนและทุกคน ในชุมชนให้ความเคารพและการยอมรับ

ฉะนั้นผู้นำในชุมชนทั้งที่เป็นผู้นำอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการเหล่านี้จึงมีอิทธิพลต่อการให้ความร่วมมือและระบบนิกคิคของคนในชุมชนดังนี้คือ

- ผู้นำที่เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน มีอิทธิพลต่อเรื่องทั่วไปของคนในชุมชน
- ผู้นำทางกฏาจารีตประเพณี(คณะอาวุโส)มีอิทธิพลต่อระดับความคิดของคนในชุมชน
- ผู้นำทางพิธีกรรมมีอิทธิพลต่อระดับความเชื่อของคนในชุมชน
- ผู้นำตามตระกูลหรือครอบครัว มีอิทธิพลต่อระดับความคิดและความร่วมมือของคนในครอบครัวหรือตระกูลนั้นๆ

การที่ผู้นำทุกคนในชุมชนต่างก็ทำหน้าที่ในการสนับสนุนซึ่งกันและมีการแบ่งความรับผิดชอบแตกต่างกันออกไปให้เห็นอย่างชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องขอบเขตของอำนาจและการดำเนินการ ซึ่งผู้นำทุกระดับต่างก็มีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกันตามความเหมาะสม เช่น กรณีหากมีปัญหาผู้สาวคิดสามีภรรยาขึ้น โดยอำนาจและตำแหน่งของคณะกรรมการหมู่บ้าน ไม่มีความเหมาะสมและอำนาจที่จะเข้าไปทำการจัดการแก้ไขได้ ในกรณีเช่นนี้ก็จะทำหน้าที่ของคณะอาวุโสในการเข้าไปจัดการดูแลให้เนื่องจากขัดต่อหลักศีลธรรมอันดีงามเป็นต้น

ฉะนั้นท่าทีหรือการให้ความคิดเห็นของกลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจึงมีอิทธิพลต่อระบบนิกคิค ความเชื่อและความร่วมมือของสมาชิกในชุมชน โดยตรง หากผู้นำเหล่านี้เห็นความสำคัญของคุณภาพทางด้านสิ่งแวดล้อมและสนับสนุนให้ชุมชนมีการจัดการ ดูแลทรัพยากรธรรมชาติอย่างจริง ก็จะได้รับความร่วมมือจากสมาชิกในชุมชนในการให้ความร่วมมือดูแลและจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติมาก ทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาก แต่ขณะเดียวกัน หากกลุ่มผู้นำเหล่านี้ไม่เห็นด้วย และไม่สนับสนุนให้สมาชิกในชุมชนให้ความร่วมมือหรืออนุรักษ์ รักษา จัดการกับคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมแล้ว สมาชิกในชุมชนก็จะให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์ รักษาและจัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมน้อยมาก ซึ่งส่งผลให้ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมน้อยลงตามด้วยเช่นกัน

3.3. การมีส่วนร่วมของชุมชนกับผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การมีส่วนร่วมในชุมชนบ้านมั่งป่าเกี๊ยะนี้มีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน 2 ด้านด้วยกันคือ

- ทูนทรัพยากรบุคคล
- ทูนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

กล่าวคือ การที่ชุมชนได้มีการเปิดโอกาสให้ผู้ผู้นำในแต่ละตระกูลเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อพัฒนาและบริหารชุมชนร่วมกัน ทำให้เกิดผลดีคือ มีการกระจายอำนาจไปยังระบบการปกครองในระดับรากหญ้าของแต่ละตระกูล ทำให้คณะกรรมการหมู่บ้านได้รับการยอมรับและความร่วมมือที่ดีจากสมาชิกในชุมชน และคณะกรรมการหมู่บ้านชุดปัจจุบัน โดยมากก็เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความเข้าใจ และตระหนักถึงคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จึงค่อนข้างจะให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ดังจะเห็น ได้จากการจัดให้สมาชิกในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่อไปนี้

1. จัดให้มีการประชุมสามัญประจำเดือน ซึ่งจะใช้เวลาในการประชาสัมพันธ์และแจ้งข้อมูลข่าวสารด้านต่างๆรวมทั้งข้อมูลข่าวสารทางด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชนทราบ
2. จัดให้มีการพัฒนาหมู่บ้านประจำเดือน ในบางเดือนจัดให้มีกิจกรรมปลูกป่าและดูแลรักษาป่า
3. จัดให้มีการอยู่เวรยาม ยามวิกาล ซึ่งเวรยามเหล่านี้นอกจากจะดูแลความสงบเรียบร้อยทั่วไปในหมู่บ้านแล้วยังเฝ้าระวังภัยทางสิ่งแวดล้อมต่างๆด้วย เช่น เฝ้าระวังคนทิ้งจากภายในชุมชนและจากภายนอกแอบเข้าไปตัดต้นไม้ในเขตพื้นที่ป่าประเภทต่างๆ

4. จัดให้มีการอยู่เวรยามเฝ้าระวังไฟฟ้า เพื่อเฝ้าระวังอันตรายจากไฟฟ้าในหน้าแล้ง

ซึ่งการที่ชุมชนเปิดโอกาสให้คณะกรรมการหมู่บ้านมาจากผู้ผู้นำในแต่ละตระกูล ซึ่งเป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เห็นความสำคัญของสิ่งแวดล้อมและคณะกรรมการหมู่บ้านก็มีการเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดูแลจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมร่วมกัน จึงทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลดีโดยตรงต่อคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

3.4. กลุ่มและองค์กรในชุมชนกับผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

กลุ่มและองค์กรในชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะนี้มีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน 2 ด้านด้วยกันคือ

- ทูนทรัพยากรบุคคล
- ทูนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ถึงแม้ว่าในชุมชนจะมีกลุ่มและองค์กรหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มคณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน กลุ่มคณะกรรมการกองทุนเงินฉุกเฉิน กลุ่มแม่บ้าน หรือหน่วยประสานพลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะยาเสพติด แต่ว่ากลุ่มเหล่านี้ก็ไม่ได้มีบทบาทต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยตรง นอกจากกลุ่มเยาวชน ซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการสนองนโยบายต่างๆ ของผู้นำในชุมชนและให้ความร่วมมือต่อกิจกรรมด้านต่างๆ ของชุมชน และสำหรับบทบาทและการให้ความร่วมมือต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กลุ่มเยาวชนเป็นกลุ่มที่มีบทบาทสำคัญยิ่งในการเป็นกำลังคอยอยู่เฝ้าระวังเพื่อป้องกันการลักลอบตัดไม้และระวัง ไฟป่า เนื่องจากกลุ่มนี้เป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยหนุ่มสาว มีกำลังและเวลาเพียงพอที่จะปฏิบัติหน้าที่ตรงจุดนี้ โดยมากกลุ่มนี้มักจะเป็นกลุ่มคอยทำตามคำสั่งของ “คณะกรรมการดูแลและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ” ซึ่งมีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธานคณะกรรมการอยู่

ฉะนั้นการมีกลุ่มเยาวชนภายในชุมชน จึงทำให้ชุมชนมีคณะทำงานในระดับปฏิบัติการทางด้านสิ่งแวดล้อมที่เป็นรูปธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการเสริมสร้างและส่งเสริมให้ชุมชนมีความเข้มแข็งและศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น

4. ปัจจัยภายนอก

4.1. การส่งเสริมจากภายนอกกับผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การส่งเสริมจากภายนอกเข้าสู่ชุมชนบ้านมั่งป่าเกี๊ยะในมีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน 6 ด้านด้วยกันคือ

- ทูททรัพยากรบุคคล
- ทูทภูมิปัญญาชาวบ้าน
- ทูทพิธีกรรม/ความเชื่อ
- ทูทการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- ทูทการใช้เครือข่าย
- ทูททรัพยากรธรรมชาติ

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ถึงแม้ว่าจะมีการส่งเสริมจากภายนอกหลายองค์กรและหลายโครงการเข้ามาทำการพัฒนาและส่งเสริมด้านต่างๆแก่ชุมชนฯ แต่ก็ไม่ใช่ทุกโครงการหรือทุกองค์กรที่เข้ามาจะมีบทบาทและเกี่ยวข้องโดยตรงกับเรื่องของการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน มีเพียงไม่กี่องค์กรหรือไม่กี่โครงการเท่านั้นที่เห็นชัดเจนว่า การส่งเสริมในเรื่องดังกล่าวส่งผลโดยตรงต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งได้แก่การส่งเสริมในด้านต่อไปนี้

1. การส่งเสริมด้านการศึกษา

ในความเป็นจริงแล้วการส่งเสริมด้านการศึกษาอาจไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องหรือมีบทบาทโดยตรงต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน แต่ก็มีส่วนที่การศึกษาทำให้คนในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจรวมทั้งความตระหนักต่อปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น จึงส่งผลทำให้ชุมชนมีวิธีการและมาตรการในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากคณะกรรมการหมู่บ้านในชุดปัจจุบันซึ่งล้วนเป็นคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษา สามารถอ่านออก เขียนได้ต่างก็ให้ความสำคัญกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในรูปแบบต่างๆ เช่น การแบ่งป่าเป็นป่าประเภทใช้สอย ป่าอนุรักษ์ ป่าชุมชน เป็นต้น

ฉะนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าการส่งเสริมด้านการศึกษา มีส่วนช่วยผลักดันและส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

2. การส่งเสริมการปลูกพืชเศรษฐกิจจากโครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย-นอร์เวย์

การพัฒนาและส่งเสริมในด้านต่างๆจาก โครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย-นอร์เวย์มีทั้งส่วนที่ช่วยส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรเพิ่มมากขึ้นและลดลงในเวลาเดียวกัน กล่าวคือ การที่โครงการฯเข้ามาสนับสนุนให้ชุมชนทำการปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนการปลูกฝิ่น ถึงแม้ว่าจะสามารถช่วยให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตและรายได้ที่ดีขึ้น แต่การส่งเสริมให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจก็เป็นสาเหตุสำคัญ

ที่ทำให้คนในชุมชนมีการเปิดพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรเชิงพาณิชย์กันอย่างแพร่หลาย ซึ่งในระยะแรกได้ก่อให้เกิดปัญหาทรัพยากรป่าไม้และที่ดินทำกินเสื่อมโทรมในชุมชน

เมื่อเกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมขึ้น ย่อมหมายถึงกิจกรรมหรือการส่งเสริมดังกล่าวได้เข้าไปมีส่วนในการขัดขวางหรือบั่นทอนให้ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชนลดน้อยลงตามไปด้วย

ฉะนั้นในระยะต่อมามีได้มีความพยายามแก้ไขปัญหาดังกล่าว โดยเจ้าหน้าที่โครงการฯ ได้พยายามให้ความรู้แก่เกษตรกรในเรื่องการทำเกษตรแบบยั่งยืนบนไคเพื่อป้องกันการพังทลายของหน้าดินควบคู่กับการส่งเสริมให้ชุมชนมีการปลูกหญ้าแฝกทั้งในเขตพื้นที่ทางการเกษตรและพื้นที่ที่มีความลาดชันสูง ตลอดจนให้ความรู้ในการใช้สารเคมี จึงทำให้ปัญหาสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้นลดน้อยลงไป รวมทั้งทำให้เกษตรกรในชุมชนมีความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักต่อปัญหาทางสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

การให้ให้ความรู้แก่ชุมชนในการทำเกษตรแบบยั่งยืนบนไคและส่งเสริมให้ชุมชนทำการปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดปัญหาทางด้านสิ่งแวดล้อมจึงส่งผลให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

จึงกล่าวได้ว่าการพัฒนาและส่งเสริมให้ชุมชนทำการปลูกพืชเศรษฐกิจมีทั้งส่วนที่ช่วยเพิ่มให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นและบั่นทอนศักยภาพในเวลาเดียวกัน

3. การส่งเสริมด้านการอบรมวิชาชีพจากกรมประมงประมงประชาสงเคราะห์ จ.เชียงใหม่

ในความเป็นจริงแล้วถึงแม้ว่ากรมประมงประชาสงเคราะห์จะไม่ได้เข้ามาให้การส่งเสริมหรืออบรมวิชาชีพให้แก่สมาชิกในชุมชนโดยตรง นอกจากการประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนทราบถึงโครงการอบรมด้านวิชาชีพต่างๆที่เปิดทำการอบรมภายในตัวเมือง แต่การประกาศและแจ้งให้ชุมชนทราบถึงการอบรมวิชาชีพต่างๆก็ทำให้หลายคนในชุมชนได้มีโอกาสเข้ารับการอบรมทางวิชาชีพในด้านต่างๆ เช่น การตัดเย็บเสื้อผ้า การตัดไม้ ทำให้อาชีพในชุมชนบางคนมีความสามารถในการตัดเย็บและได้เข้ามาเป็นช่างตัดเย็บในตัวเมืองเชียงใหม่

การที่คนในชุมชนออกมาจากชุมชนเพื่อประกอบอาชีพอื่นที่ไม่ใช่อาชีพการทำเกษตร ถึงแม้ว่าจะเป็นกลุ่มคนจำนวนที่น้อยมากเมื่อเทียบกับกลุ่มคนทั้งหมดภายในชุมชน แต่ก็สามารถกล่าวได้ว่าการออกมาจากชุมชนเพื่อประกอบอาชีพอื่นมีส่วนทำให้ปริมาณการเปิดพื้นที่ป่าเพื่อทำการเกษตรลดลง ซึ่งมีผลทำให้ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลดน้อยลงตามไปด้วย

การที่ปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมลดน้อยลงจึง อาจกล่าวได้ว่าการส่งเสริมการอบรมวิชาชีพจากกรมประมงประชาสงเคราะห์ก็อาจมีส่วนช่วยทำให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

4. การแจ้งความเคลื่อนไหวและข้อมูลข่าวสารด้านสิ่งแวดล้อมจากเครือข่ายสิ่งแวดล้อม

การเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายสิ่งแวดล้อมทำให้ชุมชนได้รับทราบถึงสถานการณ์และข้อมูลข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อม ชุมชนจึงมีความรู้ในการจัดการกับทรัพยากรในชุมชนมากขึ้น ซึ่งการจัดการในที่นี้หมายรวมถึงการจัดการทางด้านการเมืองต่างๆที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมด้วย เช่น รูปแบบวิธีการในการอำนวยความสะดวก ในการเป็นเจ้าของและจัดการกับทรัพยากรภายในชุมชนฯ เพื่อป้องกันมิให้ทรัพยากรภายในชุมชนถูกแย่งชิงหรือครอบครองโดยบุคคลหรือองค์กรจากภายนอกสังคม

4.2. การซื้อขายจากภายนอกกับผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การซื้อขายจากภายนอกเข้ามายังชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะในมีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน 3 ด้านด้วยกันคือ

- ทูนทรัพยากรบุคคล
- ทูนทรัพยากรธรรมชาติ
- ทูนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การซื้อขายจากภายนอกมีผลโดยตรงต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชน กล่าวคือ ปัจจุบันการที่ชุมชนหันมาทำการปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทต่างๆอย่างเต็มตัว เช่น การปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทกะหล่ำ ผักสลัด แครอทขาว ฉะนั้นหากช่วงไหนที่ราคาซื้อขายพืชผักอยู่ในระดับสูง เป็นที่ต้องการของตลาดมาก มักจะมีพ่อค้าคนกลางจากภายนอกเข้ามาซื้อพืชผักจากเกษตรกรถึงที่เมื่อสามารถขายผลผลิตที่ผลิตได้ราคา เกษตรกรจึงพยายามทำการเพิ่มผลผลิต

การพยายามเพิ่มผลผลิตของเกษตรกรในชุมชนมักจะกระทำกันในรูปแบบของการพยายามขยายพื้นที่การเพาะปลูกและการฉีดยาปราบศัตรูพืช ถึงแม้ว่าการขยายพื้นที่การเพาะปลูกในปัจจุบันจะไม่สามารถทำได้ และเกษตรกรก็มีความรู้ ความเข้าใจและมีความระมัดระวังในการใช้ยาปราบศัตรูพืชมากขึ้น แต่ความพยายามในการขยายพื้นที่ทำกินและใช้ยาปราบศัตรูพืชเพื่อรักษาผลผลิตให้เพิ่มมากขึ้นก็เป็นสาเหตุสำคัญอย่างหนึ่งที่ส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ฉะนั้นจึงเท่ากับว่า การซื้อขายจากภายนอกมีส่วนสำคัญในการผลักดันให้ชุมชนต้องเข้าสู่กระบวนการทำเกษตรเชิงพาณิชย์ที่เน้นการผลิตเป็นหลัก ซึ่งกระบวนการในการทำเกษตรดังกล่าวไม่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม และเป็นการบั่นทอนศักยภาพในการผลิตของชุมชนโดยตรง

เช่นเดียวกับการที่มีพ่อค้าจากภายนอกนำสิ่งของอุปโภคและบริโภคมาจำหน่ายให้แก่ผู้บริโภคในชุมชน จึงเท่ากับเป็นการเพิ่มอุปสงค์(Demand)หรือความต้องการให้แก่สมาชิกในชุมชนเกิดความต้องการในการบริโภคและอุปโภคมากขึ้น แต่การที่จะมีกำลัง ในการซื้อสินค้าและบริการมาอุปโภค บริโภค ได้ก็คือต้องมีผลผลิตทางการเกษตรมาจำหน่ายมากๆและสามารถขายได้ในราคาที่ดี เพื่อจะได้มีจำนวนเงินมากพอ

นำมาซื้อสินค้าและบริการที่ต้องการ ฉะนั้นก็จะกลับไปสู่วัจฉกรเดิมๆคือต้องทำการเพิ่มพื้นที่การเพาะปลูก และใช้สารเคมีกับพืชที่ปลูกเพื่อให้ได้ผลผลิตมากๆและมีคุณภาพที่ดี

4.3. การรับรู้ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกกับผลต่อศักยภาพการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การรับรู้ข้อมูลข่าวสารในชุมชนบ้านม้งป่าเกี๊ยะนั้นมีผลต่อศักยภาพในการจัดการ

ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน 4 ด้านด้วยกันคือ

- ทุนทรัพยากรบุคคล
- ทุนทรัพยากรธรรมชาติ
- ทุนพิธีกรรม/ความเชื่อ
- ทุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

กล่าวคือการทำที่คนในชุมชนได้มีโอกาสรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางด้านสิ่งแวดล้อมทำให้มีความรู้และความตระหนักต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมมากกว่าในอดีต ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อระบบนิเวศ ความเชื่อและการกระทำต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน

ดังนั้นเห็นได้จากการที่ปัจจุบันสมาชิกในชุมชนฯจึงสามารถติดตามข่าวสารและรับรู้ถึงสถานการณ์ความเคลื่อนไหวต่างๆทางด้านสิ่งแวดล้อมจากโลกภายนอกตลอดเวลา ทำให้ชุมชนมีความตระหนักต่อคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้นจึงได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกับกลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อมเพื่อร่วมหาแนวทางในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่ยั่งยืนร่วมกันตามวิธีการจัดการสมัยใหม่ภายใต้วัฒนธรรมชุมชนในความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง ซึ่งสื่อออกมาในรูปแบบของการบวชป่า(การคงเซ็ง) การเซ่นไหว้เทพเจ้าแห่งขุนเขาและไฟ ขณะเดียวกันก็ได้มีการกำหนดมาตรการและวิธีการต่างๆในการดูแลจัดการทรัพยากรในชุมชนอย่างเป็นทางการจัดการสมัยใหม่ เช่น แนวทางการจัดการป่าไม้ในรูปแบบป่าชุมชน แนวทางการจัดการกับคุณภาพของแม่น้ำที่มีการกำหนดให้ในรัศมี 1 ไร่จากลำห้วยและธารน้ำ มีการห้ามมิให้เกษตรกรเข้าจับจองเพื่อทำเป็นพื้นที่ทางการเกษตรเป็นอันขาด

สิ่งเหล่านี้เป็นเพียงส่วนหนึ่งของแนวทางการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นผลมาจากการรับรู้ข่าวสารข้อมูลทางสิ่งแวดล้อมจากสังคมและโลกภายนอกของชุมชน แล้วนำมาประยุกต์ใช้จัดการกับทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนได้อย่างลงตัว

4.4. การแข่งขันทรัพยากรจากภายนอกกับผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ

การแข่งขันทรัพยากรจากภายนอกในชุมชนบ้านม่วงป่าเกี๊ยะในมีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน 3 ด้านด้วยกันคือ

- ทุนการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ
- ทุนทรัพยากรบุคคล
- ทุนทรัพยากรธรรมชาติ

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

การแข่งขันทรัพยากรจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นการแข่งขันโดยหน่วยงานของรัฐหรือชุมชนรอบข้างล้วนมีผลต่อศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมทั้งสิ้น

ดังที่ได้กล่าวแล้วว่าการแข่งขันทรัพยากรฯ โดยหน่วยงานของรัฐในระยะแรกในอดีตที่ผ่านมาคือ การประกาศเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์เพิ่มซึ่งเป็นหนึ่งในสองสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชุมชนสูญเสียที่ดินทำกิน และการแข่งขันทรัพยากรในระยะต่อมาซึ่งก็คือปัจจุบัน ได้มีความพยายามในการประกาศเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติขุนนางเพิ่ม

จากสองมาตรการดังกล่าวของรัฐส่งผลทำให้ชุมชนต้องสูญเสียที่ดินทำกินไปเป็นจำนวนมากและพื้นที่ป่าในชุมชนที่เคยเข้าถึงก็กำลังจะถูกเข้าครอบครองและจัดการ โดยเจ้าหน้าที่ป่าไม้ อันหมายถึงชุมชนจะหมดสิทธิ์ในการเข้าถึงและไม่สามารถหาประโยชน์ใดๆจากป่าได้อีกต่อไป จากจุดนี้จึงทำให้ชุมชนหันมาให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์และจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ภายในชุมชนอย่างจริงจัง เนื่องจากเหตุผลที่หน่วยงานของรัฐให้เหตุผลแก่ชุมชนในการพยายามเข้ามาครอบครองพื้นที่ดินทำกินและพื้นที่ป่าภายในชุมชนก็คือ ชุมชนไม่มีศักยภาพในการจัดการและดูแลทรัพยากรธรรมชาติได้

ฉะนั้นชุมชนจึงได้มีความพยายามพิสูจน์ให้รัฐเห็นว่า ชุมชนเป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรป่าไม้และสามารถจัดการดูแลตนเองได้โดยไม่ต้องให้เจ้าหน้าที่รัฐเข้ามาครอบครองเพื่อดูแลจัดการให้ จึงได้มีมาตรการและวิธีการต่างๆ ในการอนุรักษ์และจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติภายในชุมชนอย่างเป็นทางการและกระทำกันอย่างจริงจัง รวมทั้งมีการเชื่อมสายสัมพันธ์ทางสิ่งแวดล้อมกับชุมชนและกลุ่มต่างๆจากภายนอกเพื่อร่วมเป็นพันธมิตรต่อสู้กับอำนาจรัฐร่วมกัน

รวมทั้งการที่ชุมชนถูกชุมชนรอบข้างแข่งขันทรัพยากรน้ำกับชุมชนบ้านปากกล้วยและบ้านแม่ยางห้า อันนำไปสู่ความขัดแย้งและมีการหาทางออก โดยให้เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้และเจ้าหน้าที่อำเภอสะเมิงมาร่วมเป็นคณะกรรมการ ไกล่เกลี่ยและตัดสินปัญหา ซึ่งคณะกรรมการและที่ประชุมมีมติว่าให้เกษตรกรบ้านป่าเกี๊ยะในเลิกทำการเกษตรในเขตพื้นที่ดังกล่าวและทำการปลูกต้นไม้เสริมเข้าไปเพื่อให้กลับเป็นสภาพป่าเหมือนเดิม โดยไม่ได้รับค่าชดเชยใดๆ

เหตุการณ์เหล่านี้ทำให้ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในเกิดความรู้สึกที่ตัวเองกำลังถูกเอาเปรียบจากเจ้าหน้าที่รัฐและชุมชนรอบข้าง นำไปสู่ความรู้สึกต่อต้านและหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติและที่ดินทำกินที่

เหลืออยู่ รวมทั้งเชื่อว่าตัวเองมีสิทธิ์เป็นเจ้าของทรัพยากรธรรมชาติต่างๆภายในชุมชน ฉะนั้นตัวเองย่อมจะมีสิทธิ์ในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติต่างๆภายในชุมชนด้วยตนเอง ฉะนั้นจึงเห็นว่าปัจจุบันชุมชนได้มีมาตรการต่างๆในการดูแลรักษาป่าและมีการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติอย่างเป็นรูปธรรมและจริงจัง ซึ่งเท่ากับเป็นการเสริมสร้างให้ชุมชนมีศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพิ่มมากขึ้น

หรือจะกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การแย่งชิงทรัพยากรจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นการแย่งชิงจากเจ้าหน้าที่รัฐหรือชุมชนรอบข้างมีส่วนช่วยผลักดันให้ชุมชนเกิดความรู้สึกรังเกียจหวงแหน เชื่อว่าตัวเองเป็นเจ้าของ ย่อมจะมีสิทธิ์ทำการจัดการดูแลกันเองและคนภายนอกไม่มีสิทธิ์เข้ามาแย่งชิงโดยไม่มีเหตุ นี้เองเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ชุมชนมีการอนุรักษ์และจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างจริงจังและเป็นรูปธรรม ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อศักยภาพในการจัดการฯของชุมชน กล่าวคนสมาชิกในชุมชนมีการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็ง มีความสมัครสมานสามัคคี ร่วมเป็นหนึ่งเดียวเพื่อต่อสู้กับอำนาจการแย่งชิงจากภายนอก ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของชุมชนจึงมีความเข้มแข็งและทวีเพิ่มขึ้นตาม

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

จ. การปรับตัวและตอบโต้ของชุมชนต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก

ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงต่างๆจากภายนอกที่เข้ามาภายในชุมชน ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันว่าส่งผลกระทบต่อชุมชนและชุมชนมีการปรับตัวหรือโต้ตอบต่อการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเช่นไร ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงและโต้ตอบใน 3 เรื่องด้วยกันคือ การปรับตัวหรือโต้ตอบทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ทางด้านเศรษฐกิจ

เพื่อให้เห็นภาพชัดเจนถึงแรงกระทำจากภายนอกหรือการเปลี่ยนแปลงที่เข้ามาผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงสภาพเศรษฐกิจของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในในแต่ละยุคแต่ละสมัยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งพบว่าเศรษฐกิจของชุมชนในแต่ละช่วงมีความแตกต่างกันไปตามสภาพสังคมและการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เข้ามาภายในชุมชน ซึ่งสามารถแบ่งเป็น 2 ระยะเวลาคือ

- เศรษฐกิจระยะเริ่มแรก หรือระยะเศรษฐกิจแบบพอเพียง
- เศรษฐกิจระยะกลาง - ปัจจุบัน หรือระยะการปลูกพืชเศรษฐกิจ

ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1.1.เศรษฐกิจระยะเริ่มแรก หรือเศรษฐกิจแบบพอเพียง(Sufficient Economy)

"ระยะเริ่มแรก" ในที่นี้หมายถึง ช่วงระยะเวลาเริ่มแรกที่เริ่มมีการรวมตัวเป็นชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ ประมาณช่วงพ.ศ.2510 - 2525 ซึ่งยังมีจำนวนครัวเรือนและคนอยู่อาศัยไม่มากดังเช่นปัจจุบัน การติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอกยังมีน้อย ระบบเศรษฐกิจจึงยังไม่มีความสลับซับซ้อนและเป็นไปแบบง่าย ๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

- การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระยะเริ่มแรกในชุมชน

เศรษฐกิจในระยะเริ่มแรกของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในจะเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง(Sufficient Economy) กล่าวคือแต่ละครัวเรือนต่างก็ทำการเกษตรตามระบบการผลิตที่ได้รับการถ่ายทอดและเรียนรู้มาจากบรรพบุรุษเท่านั้น คือท่าจะมีการทำเกษตรเฉพาะ 3 ระบบต่อไปนี้

1. ระบบการทำไร่ข้าว
2. ระบบการทำไร่ข้าวโพด
3. ระบบการทำไร่ฝิ่น

โดยในรอบ 1 ปีเกษตรกรจะทำไร่ 3 ประเภทนี้สลับกันไป และทำไร่แต่ละประเภทได้เพียง 1 ฤดูกาลเท่านั้น ซึ่งถึงแม้จะทำการเกษตรทั้ง 3 ระบบสลับกันแต่ในการทำเกษตรทั้ง 3 ระบบนี้ไม่ได้มุ่งหวังผลิตเพื่อการจำหน่ายหรือกำไรแต่อย่างใด แต่ผลิตให้ได้ปริมาณตามความจำเป็นที่ต้องการไว้ใช้ในครัวเรือนจริงๆเท่านั้น คือผลิตเพื่อไว้บริโภคในครัวเรือนเท่านั้นและเป็นอาหารให้สัตว์เลี้ยงเช่น ข้าวเปลือกสำหรับไก่ ข้าวโพดสำหรับหมูเป็นต้น ฉะนั้นในช่วงระยะแรกนี้เศรษฐกิจของชุมชนจึงเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง

ในระยะเริ่มแรกนี้การเปลี่ยนแปลงใดๆจากภายนอกที่มีผลต่อเศรษฐกิจของชุมชนยังไม่ปรากฏให้เห็นชัดเจนนักเนื่องจากช่วงดังกล่าวเป็นช่วงที่สมาชิกในชุมชนพึ่งอพยพย้ายจากหมู่บ้านห้วยคั่นฝั่งมาตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยกันได้ไม่นานและบางส่วนก็กำลังทยอยย้ายตามมา ชุมชนจึงยังไม่มีการติดต่อกับสังคมภายนอกมากนัก ขณะเดียวกันก็ยังไม่มีการติดต่อกับสังคมภายนอกเข้ามาในชุมชนมากเช่นกัน

- การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระยะเริ่มแรก

ถึงแม้จะยังไม่มีการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชนอย่างชัดเจน แต่การที่ชุมชนประสบปัญหาไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง ชุมชนได้มีการปรับตัวโดยการ

1. ขอเช่าพื้นที่ทางการเกษตรของชาวปากาญอเพื่อเป็นพื้นที่ทำกินของตัวเอง
2. ทำการขอซื้อพื้นที่แปลงเกษตรดังกล่าวเป็นของตัวเองหลังจากทำการเช่าพื้นที่ดินดังกล่าวเป็น

เวลาหลายปี

กล่าวคือในระยะเวลาดังกล่าวสมาชิกในชุมชนเกือบทั้งหมดยังไม่มียุทธศาสตร์ที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง จึงได้พยายามหาที่ดินเพื่อจับจองเป็นเขตพื้นที่ทางการเกษตร แต่ก็ไม่สามารถเข้าครอบครองและทำการเกษตรได้เนื่องจากพื้นที่ต่างๆในบริเวณดังกล่าวได้ถูกจับจองโดยชาวปากาญอเจ้าของพื้นที่อยู่แล้ว จึงได้พยายามหาทางออกโดยการขอเช่าที่ดินทำกินจากชาวปากาญอเพื่อทำการเพาะปลูก

ฉะนั้นจึงกล่าวได้ว่ากลุ่มคนกลุ่มแรกที่ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ ในมีความสัมพันธ์ทางด้านเศรษฐกิจก็คือชุมชนชาวไทยปากาญอหรือปัจจุบันคือ “หมู่บ้านป่าเกี๊ยะนอก” ที่ได้อยู่อาศัยในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวก่อนหน้าแล้ว ความสัมพันธ์ในระยะนี้จะเป็นไปในลักษณะผู้เช่ากับผู้ให้เช่า

และเมื่อเกษตรกรจากชุมชนชาวม้งป่าเกี๊ยะได้ทำการขอเช่าพื้นที่ดินจากเกษตรกรชาวปากาญอป่าเกี๊ยะเพื่อทำการเกษตรหลายปีติดต่อกัน(ขณะนั้นเป็นหมู่บ้านป่าเกี๊ยะยังไม่มีการแยกป่าเกี๊ยะนอก-ใน) และมีความสนิทสนมใกล้ชิดกันมากขึ้น ในที่สุดเกษตรกรชาวม้งจากบ้านป่าเกี๊ยะ ในที่ขอเช่าพื้นที่ทำกินทั้งหมดจึงได้ค่อยๆทยอยกันขอซื้อที่ดินทำกินในแต่ละที่ๆตัวเอง ได้ทำการเช่ามาเป็นของตัวเอง

นี่คือจุดเริ่มต้นที่ทำให้ชาวม้งบ้านป่าเกี๊ยะ ในมีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง ก่อนที่จะถูกยึดไปเป็นพื้นที่ปลูกป่าและการประกาศเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ของเขตอุทยานแห่งชาติฯ ในเวลาต่อมา

- การตอบโต้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจระยะเริ่มแรก

เนื่องจากในช่วงระยะแรกของการรวมตัวเป็นชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ ใน เศรษฐกิจในชุมชนยังเป็นแบบเรียบง่าย ไม่มีแรงกระทำจากภายนอกมาทำให้เศรษฐกิจของชุมชนการเปลี่ยนแปลงมากและการปรับตัวก็เป็นที่ไปแบบช้าๆ ฉะนั้นจึงไม่ปรากฏชัดเจนว่าชุมชนมีการตอบโต้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงจากภายนอกแต่ประการใด

1.2. เศรษฐกิจระยะกลาง - ปัจจุบัน หรือยุคการปลูกพืชเศรษฐกิจ

- การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจระยะกลาง-ปัจจุบันในชุมชน

“ระยะกลาง - ปัจจุบัน” หมายถึงช่วงระยะเวลาตั้งแต่ประมาณปีพ.ศ.2525 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชุมชนได้มาตั้งหลักแหล่งอยู่อาศัยในพื้นที่ปัจจุบันเป็นระยะเวลานานแล้ว สมาชิกในชุมชนต่างก็มีพื้นที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง มีการสนับสนุนและความช่วยเหลือด้านต่างๆทั้งจากทางราชการและเอกชน โดยเฉพาะการสนับสนุนให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนการปลูกฝิ่น โดยโครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย-นอร์เวย์ รวมทั้งมีการติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอกมากขึ้น ซึ่งได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจที่สำคัญขึ้นในชุมชนคือ เกษตรกรในชุมชนมีระดับรายได้และหนี้สินที่เพิ่มมากขึ้นในปริมาณสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน

กล่าวคือในช่วงระยะแรกที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย-นอร์เวย์ได้สนับสนุนให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทกาแฟ แครอทและท้อ แต่ก็ปรากฏว่าการปลูกพืชเศรษฐกิจทั้ง 3 ชนิดดังกล่าวไม่สามารถให้ผลผลิตที่ดี จึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร เนื่องจากสภาพพื้นที่และภูมิอากาศของบ้านป่าเกี๊ยะในไม่เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของพืชทั้ง 3 ชนิด ระดับรายได้ของเกษตรกรในชุมชนช่วงนี้จึงมีลักษณะเป็นดังนี้คือเกษตรกรไม่มีรายได้ที่แน่นอนเนื่องจากเพิ่งเลิกทำการปลูกฝิ่นและหันมาปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนซึ่งผลผลิตที่ทำการเพาะปลูกในช่วงดังกล่าวคือ กาแฟ แครอทและท้อ ไม่มีตลาดรองรับ

อย่างไรก็ตามการที่ได้รับการสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชจากโครงการไทย-นอร์เวย์ทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายและต้นทุนในการทำเกษตรของชุมชนได้ เนื่องจากไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซื้อเมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืช ชุมชนจึงสามารถทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดต่างๆตามคำแนะนำของโครงการฯ ได้

ในระยะแรกที่ทำการปลูกเศรษฐกิจประเภทกาแฟ ท้อ แครอทแดงตามคำแนะนำของโครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย-นอร์เวย์ไม่สามารถนำออกขายได้ เนื่องจาก ไม่มีตลาดรองรับ แต่ต่อมาเมื่อหันไปทำการปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทกระหล่ำ แครอทขาวและผักสลัด ก็ทำให้ชุมชนสามารถขายผลผลิตได้มากขึ้น เพราะมีตลาดกลางในตัวเมืองเชียงใหม่รับซื้อ เกษตรกรในชุมชนจึงเริ่มมีรายได้(เงินบาท)มากขึ้น ถึงแม้ว่าโดยรวมแล้วจะไม่มีรายได้มากนัก แต่การที่สามารถนำพืชผักที่ปลูกไปขายได้อย่างสม่ำเสมอ สมาชิกในชุมชนจึงเริ่มมีรายได้สม่ำเสมอ และมีเงินบาทเก็บมากกว่าอดีต โดยเฉพาะแล้วปัจจุบันในรอบ 1 ปี เกษตรกรในแต่ละครัวเรือนในหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในจะมีรายได้เฉลี่ยอยู่ที่ 60,000 – 150,000 บาทต่อปี โดยรายได้ของเกษตรกรจะขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ 3 ประการคือ กำลังแรงงานและปริมาณพื้นที่ดินในการปลูกพืชเศรษฐกิจ ราคาซื้อขายพืชผักในตลาดกลางขณะที่ทำการตัดผลผลิตออกจำหน่าย

กล่าวคือ หากครัวเรือนใดมีปริมาณพื้นที่ดินในการปลูกพืชเศรษฐกิจมาก ครัวเรือนนั้นก็จะสามารถทำการเพาะปลูกพืชผักได้มาก และมีผลผลิตส่งออกจำหน่ายในปริมาณที่มากตาม ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อระดับรายได้ อย่างไรก็ตามหากไม่มีแรงงานคนเพียงพอ ก็ไม่สามารถทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจได้เช่นกัน

จึงจำเป็นต้องมีกำลังแรงงานในการปลูกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานในการเก็บผลผลิต(ตัด)และทำการขนส่งจากไร่ หรือสวนไปยังจุดที่รถยนต์จอดเมื่อต้องการตัดเพื่อนำออกจำหน่าย

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าภาพโดยรวมรายได้ที่ชุมชนได้จากการปลูกพืชเศรษฐกิจจะมากกว่าในอดีต แต่ยอดตัวเลขการเป็นหนี้สินของแต่ละครัวเรือนในชุมชนก็เพิ่มขึ้นตามด้วย ซึ่งมีผลโดยตรงจากการปลูกพืชเศรษฐกิจที่จำเป็นต้องใช้เงินลงทุน และเมื่อเกษตรกรไม่มีเงินทุนจึงจำเป็นต้องทำการกู้เงินทั้งจากแหล่งเงินกู้ในระบบและนอกระบบมาใช้เป็นทุนในการผลิตและใช้คืนหนี้เดิม แต่ก็ไม่สามารถขายผลผลิตได้ราคาดีเสมอไป จึงทำให้เกษตรกรมีภาระหนี้สินเพิ่มมากขึ้น

คงจะเห็นได้จากยอดตัวเลขการกู้เงินจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์อำเภอสะเมิง(ธกส.สะเมิง)ซึ่งเป็นเฉพาะหนี้ในระบบ “กลุ่ม สม.15” ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรบ้านป่าเกี๊ยะในและป่าเกี๊ยะนอกรวมกัน มีสมาชิกประมาณ 50 คน พบว่าได้มีการกู้ยืมเงินจาก ธกส. สะเมิงมากกว่ากลุ่มอื่นๆในอำเภอฯและได้ทำการกู้ยืมเงินรวมกันแล้วมากกว่า 1,000,000 บาท(หนึ่งล้านบาท) โดยเฉลี่ยแล้วสมาชิกคนหนึ่งจะเป็นหนี้อยู่ประมาณ 20,000 บาท

- การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของชุมชนฯ

เมื่อชุมชนถูกกดดันจากทางราชการให้เลิกทำระบบ ไร่ฝิ่น และได้รับการสนับสนุนให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทน ในที่สุดชุมชนจึงได้เลิกจากการปลูกฝิ่นอย่างถาวรและหันมาทำการเกษตรปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างจริงจัง และหันมาใช้ระบบเงินตราเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนสิ่งของแทนฝิ่น และชุมชนมีวิถีในการปรับตัวต่อความผันผวนของราคาซื้อขายพืชผักในตลาดกลางโดย

1. พยายามปลูกพืชเศรษฐกิจให้สามารถนำออกจำหน่ายในช่วงที่ราคาซื้อขายดี

กล่าวคือเกษตรกรจะทำการคาดคะเนล่วงหน้าว่าช่วงเวลาใดบ้างที่ราคาผลผลิตน่าจะขายได้ราคาที่ดี ก็จะเลือกทำการเพาะปลูกให้ทันตัดผลผลิตขายในช่วงนั้น แต่การคาดคะเนดังกล่าวก็ไม่ได้แม่นยำเสมอไป ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกษตรกรไม่สามารถขายผลผลิตได้ในราคาที่ดี อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกษตรกรมีหนี้สินเพิ่มมากขึ้น

2. ทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ 2 ชนิดควบคู่กัน

กล่าวคือ การปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดเดียว เช่น การปลูกกระหล่ำอาจเสี่ยงที่จะไม่สามารถนำออกขายในช่วงที่ราคาดีได้ เพราะฉะนั้นเพื่อลดความเสี่ยงนี้เกษตรกรจะพยายามทำการปลูกพืชเศรษฐกิจอีกหนึ่งชนิดควบคู่กัน เช่น ผักสลัด เมื่อกรณีที่ไม่สามารถขายผักกระหล่ำได้ในช่วงที่ราคาดี ราคาซื้อขายผักสลัดอาจดี ก็พอจะทดแทนกันได้ แต่ก็เช่นเดียวกับวิธีการที่หนึ่งคือ ต่างก็เสี่ยงต่อการขาดทุนไม่สามารถขายผลผลิตได้ในช่วงที่ราคาดีทั้งนั้น ซึ่งก็จะมีผลทำให้มียอดหนี้สินเพิ่มมากขึ้นกว่าเดิมอีก 2 เท่า

3. ทำการขนส่งผลผลิตไปขายยังตลาดกลางพิษณุโลกและกรุงเทพ

เกษตรกรมักจะใช้วิธีการขายนี้ในกรณีที่ระดับราคาซื้อขายในตลาดกลางเชียงใหม่อยู่ในระดับที่ต่ำหรือสูงมากๆ กล่าวคือหากระดับราคาซื้อขายในตลาดกลางในตัวเมืองเชียงใหม่ต่ำมาก เกษตรกรที่มีรถกระบะและบางครัวเรือนที่มีรถหลักก็จะทำการขนส่งผลผลิตไปขายยังตลาดกลางพิษณุโลกและกรุงเทพแทน เนื่องจากได้ระดับราคาที่ดีกว่าตลาดกลางเชียงใหม่ ถึงจะต้องเสียค่าใช้จ่ายในการขนส่งเพิ่มมากขึ้นก็ตาม หรือหากระดับราคาซื้อขายอยู่ในระดับที่สูง เกษตรกรก็มักจะทำการขนส่งไปขายยังตลาดกลางสองจังหวัดนี้เช่นกัน

- การตอบโต้ต่อการเปลี่ยนแปลง

จากการที่เกษตรกรไม่สามารถขายผลผลิตจากการปลูกพืชเศรษฐกิจได้ในราคาที่ดี จึงเริ่มมีการมองหาช่องทางอื่นเพื่อยึดเป็นอาชีพในระยะยาวทดแทนการปลูกพืชเศรษฐกิจเช่น นายไผ่ แซ่หว่างที่ปัจจุบันได้เปลี่ยนจากการทำเกษตรมาทำอาชีพการตีมีดอย่างจริงจัง ในขณะที่ผู้ชายมั่งบางคนที่มีความรู้ ความสามารถในเรื่องการฟันดาบ และมวยกังฟูก็หันมารับเป็นครูสอนการฟันดาบและกังฟูให้แก่คนที่สนใจ เช่นเดียวกับคนที่มีความสามารถในการเป่าแคนในขณะที่กลุ่มผู้หญิงเริ่มมีการเย็บปักถักร้อยเพื่อการค้ามากขึ้น เช่น การเย็บปักตุ๊กตาลายผ้าไหมให้มีชานนารีที่มาเผยแพร่คริสต์ศาสนาในชุมชนส่งไปขายยังประเทศอเมริกาเป็นต้น ซึ่งอาชีพเหล่านี้ล้วนแต่เป็นอาชีพที่มีมาช้านานแล้ว ในสังคมมั่งเพียงแต่ยังไม่มีการทำอย่างจริงจังและแพร่หลาย เนื่องจากเป็นอาชีพที่ต้องใช้ความถนัดและใจรัก

รูปภาพที่ 4.31. แสดงอาชีพการตีมีดในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะใน

2. การปรับตัวและตอบโต้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม

นับแต่เริ่มมีการรวมตัวเป็นชุมชนจนถึงปัจจุบันสภาพทางสังคมในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะใน ได้มีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมากมาย ซึ่งก็เป็นทั้งการเปลี่ยนแปลง ในด้านที่ดีและไม่ดีควบคู่กันไป ทั้งนี้ เนื่องจาก ได้มีแรงกระทำจากภายนอกเข้ามาอิทธิพลและมีบทบาทต่อชุมชนอย่างมากมาย ซึ่งเป็นทั้งแรงผลักดัน และกดดัน ให้ชุมชนต้องเปลี่ยนแปลง ไปจากเดิมทั้งนี้เป็นการปรับตัวให้มีความสอดคล้องกับสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า การเปลี่ยนแปลงจากภายนอกที่เป็นแรงผลักดันสำคัญทำให้สังคมภายในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะใน เปลี่ยนไปนั้น มีอยู่ด้วยกัน 4 ปัจจัยใหญ่ๆ คือ

1. แรงกระทำจากการส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจ
2. แรงกระทำจากปัญหาสุขภาพจิต
3. แรงกระทำจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร
4. แรงกระทำจากระบบการศึกษา

ทั้ง 4 ปัจจัยนี้คือแรงผลักดันจากภายนอกที่มีกำลังและอิทธิพลในการกดดันและผลักดันให้สังคมภายในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะใน เกิดการเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย ซึ่งแต่ละปัจจัยก็ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่แตกต่างกันไป ขณะเดียวกันชุมชนก็มีการปรับตัวหรือได้ตอบสนองแรงผลักดันและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปเช่นกัน

ซึ่งในการศึกษาถึงการปรับตัวหรือได้ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลต่อชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆที่เกิดขึ้นภายในชุมชนอันเป็นผลมาจากแรงกระทำทั้ง 4 ปัจจัยเบื้องต้นว่ามีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมภายในชุมชนเช่นไรบ้าง และในความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเหล่านั้น ชุมชนมีการปรับตัว ได้ตอบหรือมีวิธีการในการจัดการกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเช่นไรบ้าง ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

ก. แรงกระทำจากการส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจ

นับแต่ทางราชการ ได้มีการประกาศให้ฝิ่นเป็นสิ่งผิดกฎหมายและทำการปราบปรามการทำไร่ฝิ่นอย่างหนัก ขณะเดียวกันก็ได้มีการสนับสนุนให้ชุมชนในเขตพื้นที่สูงทางเขตภาคเหนือของประเทศไทยทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจทดแทนการปลูกฝิ่น หมู่บ้านป่าเกี๊ยะในก็เป็นชุมชนหนึ่งที่ได้รับผลกระทบจากนโยบายนี้ เนื่องจากเดิมชุมชนมีการทำเกษตรแบบเก่าคือ ทำการเกษตรโดยการปลูกไร่ข้าวโพด ไร่ข้าว และไร่ฝิ่น

- การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

เมื่อชุมชนถูกรวบร้อมอย่างหนักและมีโครงการพัฒนาพื้นที่สูง ไทย-นอร์เวย์เข้ามาสนับสนุนให้มีการปลูกพืชเศรษฐกิจในชุมชน ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในก็ได้หันมาทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างจริงจัง และประมาณปี พ.ศ.2528 ชุมชนก็ได้เลิกการทำไร่ฝิ่นอย่างเด็ดขาด แต่ในบางครัวเรือนก็ยังคงทำไร่ข้าวโพด

และไร่ข้าวเช่นเดิม แต่การหันมาทำการปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างจริงจังก็ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่สำคัญตามมา 2 ประเด็นคือ

1.1. วิถีชีวิตในการทำเกษตรเปลี่ยนไป

กล่าวคือเดิมแต่ละครัวเรือนในชุมชนจะทำการเกษตรแบบพอเพียง(Efficiency Economy) ตามกำลังและไม่ได้มุ่งทำการเกษตรเพื่อการค้า แต่มุ่งผลิตเพื่อให้มีไว้บริโภคและอุปโภคในครัวเรือนเท่านั้น แต่เมื่อได้รับการสนับสนุนให้ทำการปลูกพืชเศรษฐกิจจากภาครัฐ โดยเฉพาะการที่มีโครงการพัฒนาพื้นที่สูง ไทย-นอร์เวย์ได้เข้ามาสนับสนุนเมล็ดพันธุ์พืช ปุ๋ยเคมีและยาปราบศัตรูพืชแก่ชุมชนอย่างจริงจัง เป้าหมายและวิธีการทำเกษตรของชุมชนก็เปลี่ยนไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง คือเลิกทำระบบไร่ฝิ่นและหันมามุ่งทำการเกษตรในเชิงพาณิชย์แทน คือมุ่งทำการเกษตรโดยให้ได้ผลผลิตออกมามากๆเพื่อให้สามารถนำผลผลิตดังกล่าวออกจำหน่ายได้ตลอดปี ไม่ได้มุ่งผลิตเพื่อการบริโภคและอุปโภคในครัวเรือนเหมือนเช่นในอดีตอีก

1.2. เกิดการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติกับชุมชนรอบข้างและเจ้าหน้าที่อุทยานฯ

กล่าวคือเมื่อชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในและชุมชนรอบข้างต่างก็หันไปทำการเกษตรที่มุ่งผลิตเพื่อการค้า หรือการทำเกษตรในเชิงพาณิชย์ มากกว่ามุ่งผลิตเพื่อการบริโภคในครัวเรือน ซึ่งในระบบการทำเกษตรดังกล่าวจำเป็นต้องมีพื้นที่ดินทำกินเพิ่มและมีน้ำใช้ตลอดปีเพื่อให้ความชุ่มชื้นและหล่อเลี้ยงพืชผักที่ทำการปลูก จึงเริ่มมีการขยายพื้นที่ดินทำกินและแย่งชิงน้ำจากธรรมชาติ

โดยเกิดการแย่งชิงการใช้น้ำกับกลุ่มเกษตรกรบ้านแม่ยางห้าและบ้านป่ากล้วย เนื่องจากเกษตรกรบ้านป่าเกี๊ยะในบางส่วนมีพื้นที่ทางการเกษตรอยู่ในเขตพื้นที่ตอนบนหรือเขตพื้นที่ต้นน้ำ(Upland Watershed) ในขณะที่เกษตรกรบ้านป่ากล้วยและบ้านแม่ยางห้าบางส่วนมีพื้นที่ดินทางการเกษตรอยู่ข้างล่างของต้นน้ำ เกษตรกรบ้านป่าเกี๊ยะในทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทกะหล่ำ ผักสดผักและผักกาดขาว ในขณะที่เกษตรกรบ้านป่ากล้วยและบ้านแม่ยางห้าทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทสตรอเบอรี่ ซึ่งพืชเศรษฐกิจที่เกษตรกรทั้งสองชุมชนทำการเพาะปลูกเหล่านี้ต่างก็เป็นพืชที่ต้องการน้ำหล่อเลี้ยงตลอดปี จึงก่อให้เกิดความขัดแย้ง(Conflict)และการแย่งชิงทรัพยากรน้ำขึ้น

ในขณะที่เดียวกันปัจจุบันอุทยานแห่งชาติขุนนางก็ได้มีแผนที่จะประกาศเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติเพิ่ม ซึ่งหากเป็นดังที่เตรียมการไว้พื้นที่เกือบทั้งหมดของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในและชุมชนรอบข้างก็จะถูกประกาศทับ และไม่มีสิทธิ์ที่จะทำการเกษตรและอยู่อาศัยต่อไป ซึ่งได้ก่อให้เกิดข้อพิพาทระหว่างชุมชนและเจ้าหน้าที่อุทยานฯ

- การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลง

เมื่อวิถีชีวิตในการทำเกษตรเปลี่ยนไป กล่าวคือไม่สามารถทำการเกษตรแบบเดิมได้อีก ชุมชนก็หันมาทำการเกษตรโดยการปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างจริงจัง ซึ่งในระยะแรกชุมชนทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทกาแฟ ถั่วแดง และห้อมตามคำแนะนำของหน่วยงานที่เข้ามาทำการสนับสนุน กอปรกับไม่มีตลาดกลางซื้อขายรองรับที่ชัดเจน อีกทั้งเกษตรกรก็ยังไม่มีความรู้ และประสบการณ์ในการปลูกพืชผักชนิดต่างๆดังกล่าวจึงไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ซึ่งหลังการถอดตัวของโครงการพัฒนาพื้นที่สูง ไทยนอร์เวย์ออกจากพื้นที่แล้ว ชุมชนก็หันไปทำการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจประเภทกะหล่ำ ผักสลัดและผักถาดขาวแทนซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่มีความเหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในพื้นที่และมีตลาดกลางซื้อขายในตัวเมืองเชียงใหม่รองรับ ชุมชนจึงได้หันมาปลูกพืชเศรษฐกิจทั้งสามชนิดนี้อย่างจริงจังเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

สำหรับปัญหาการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติระหว่างชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในและชุมชนรอบข้างคือบ้านป่ากล้วย บ้านแม่ยางห้า เกษตรกรและผู้นำในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในจึงได้มีการปรึกษากับผู้นำและกลุ่มเกษตรกรที่ต้องการใช้น้ำจากสองหมู่บ้านดังกล่าวเพื่อหาทางออกร่วมกัน ซึ่งได้มติว่า

1. ให้เกษตรกรบ้านป่าเกี๊ยะในที่มีพื้นที่ทางการเกษตรอยู่ใกล้แหล่งต้นน้ำเลิกทำการเกษตรทุกชนิดและให้ทำการปลูกป่าเสริม
2. ห้ามเกษตรกรไม่ว่าจากชุมชนหรือหมู่บ้านใดๆก็ตามทำการเกษตรในเขตพื้นที่ใกล้แหล่งธารน้ำในรัศมี 1 ไร่จากลำห้วย

ฉะนั้นเกษตรกรที่มีที่ดินทำกินในเขตพื้นที่ต้นน้ำบ้านป่าเกี๊ยะในจึงได้เลิกทำการเกษตรในเขตพื้นที่ดังกล่าวและได้ทำการปลูกต้นไม้เสริมเพื่อให้กลับคืนสภาพเป็นป่าเช่นเดิมและเกษตรกรทั้งสามชุมชนก็ยินยอมปฏิบัติที่จะไม่ทำการเกษตร ในเขตพื้นที่รัศมี 1 ไร่ที่อยู่ใกล้ลำห้วยหรือแหล่งต้นน้ำอีก ความขัดแย้งจึงได้ยุติ

สำหรับความขัดแย้งกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติขุนเขานจากกรณีการเตรียมประกาศเขตพื้นที่อุทยานฯเพิ่มซึ่งซ้อนทับเขตพื้นที่ป่า พื้นที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชน ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินการแก้ไข โดยให้ทั้งสองฝ่ายร่วมกันวัดพื้นที่เพื่อกันเขตพื้นที่ดินทำกิน ที่อยู่อาศัย ออกจากเขตอุทยาน

- การตอบโต้ต่อการเปลี่ยนแปลง

เมื่อวิถีชีวิตในการทำเกษตรแบบดั้งเดิมเปลี่ยนไปเป็นการทำเกษตรแบบปลูกพืชเศรษฐกิจ ซึ่งได้ทำให้วิถีชีวิตของชุมชนเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างสิ้นเชิง ดูเหมือนว่าชุมชนจะสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ แต่ในทางปฏิบัติแล้วในระยะแรกของการเปลี่ยนแปลง ชุมชนก็ไม่มีปฏิกิริยาโต้ตอบในลักษณะที่ไม่เห็นด้วยกับการปลูกพืชเศรษฐกิจ

ดังจะเห็นได้จาก ในช่วงแรกที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย - นอร์เวย์เข้ามาทำการส่งเสริมให้ชุมชนทำการปลูกพืชเศรษฐกิจ ชุมชนก็ยัง ไม่เปิดใจยอมรับชะที่เดียวแต่ยังคงมีการทำไร่ข้าว ไร่ข้าวโพด และบางรายก็แอบทำไร่ฝิ่นอยู่ ซึ่งคุณบุญยืน พิชายการนุรัตน์ อดีตเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย - นอร์เวย์และปัจจุบันเป็นเจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชนแคว้นได้ให้ข้อมูลกับ ผู้ทำการวิจัยว่า ในระยะแรกที่เข้ามาส่งเสริมให้ชุมชนทำการปลูกพืชเศรษฐกิจ และเลี้ยงสัตว์ ชุมชน ไม่ค่อยเปิดใจยอมรับและไม่ให้ความร่วมมือในการปลูกพืชเศรษฐกิจที่โครงการฯ แนะนำให้ปลูก ในขณะนั้น ซึ่งได้แก่ การปลูกกาแฟ แครอทแดงและท้อ จึงมีเกษตรกรในชุมชนส่วนน้อยมารับ เมล็ดพันธุ์พืชเหล่านั้นไปทำการเพาะปลูก โดยมากยังคงมีการทำเกษตรแบบดั้งเดิมอยู่

เช่นเดียวกับคำให้สัมภาษณ์ของอดีตผู้นำชุมชนนายจู้จิว จ้าวเจริญที่บอกว่า การส่งเสริม ให้ปลูกพืชชนิดต่างๆจากโครงการพัฒนาพื้นที่สูงไทย-นอร์เวย์ไม่ได้ช่วยให้ชุมชนมีชีวิตที่ดีขึ้นแต่ อย่างใด

เมื่อพิจารณาจากการให้คำสัมภาษณ์ของทั้งสองท่านนี้จะเห็นว่าดูเหมือนในระยะแรก ชุมชนเองก็ไม่ต้องการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตในการทำเกษตรแบบเดิมไปเป็นแบบใหม่ โดยชุมชน ยังคงมีความพยายามที่จะกลับไปทำการเกษตรแบบดั้งเดิม แต่เมื่อถูกทางราชการกดดันอย่างหนัก ให้ไม่สามารถกลับไปทำการเกษตรในระบบแบบดั้งเดิมได้อีก โดยเฉพาะการทำระบบไร่ฝิ่น จึงได้ หันมาทำการเกษตรแบบใหม่อย่างเต็มตัว

สำหรับกรณีความขัดแย้งในเรื่องการแย่งชิงทรัพยากรที่เกิดขึ้นถึงแม้ว่าจะสามารถหา วิธีแก้ไขปัญหาและตกลงร่วมกันได้ แต่ผลจากเหตุการณ์ดังกล่าวก็ได้ทำให้ชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในมี ความตื่นตัวต่อการแย่งชิงทรัพยากรธรรมชาติจากภายนอกมากขึ้น ชุมชนฯจึงเริ่มมองหาแรง สนับสนุนทางด้านสิ่งแวดล้อมจากภายนอก เพื่อให้มีความรู้ในการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติ และมีพันธมิตรทางด้านสิ่งแวดล้อม รวมทั้งเพื่อการแลกเปลี่ยนความรู้ ข้อมูลข่าวสารทางด้าน สิ่งแวดล้อมร่วมกัน ซึ่งจะทำให้ชุมชนมีกำลังและความเข้มแข็งในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ มากขึ้น

ซึ่งจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าชุมชนได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกกับกลุ่มเครือข่ายสิ่งแวดล้อม และ ได้มีการรวมตัวกับชุมชนรอบข้างที่ต่างก็ได้รับผลกระทบจากนโยบายเตรียมประกาศขยายเขต พื้นที่อุทยานแห่งชาติขุนนาง เพื่อร่วมกันคัดค้าน เกรงจากเจ้าหน้าที่อุทยานฯ อันนำไปสู่การชะลอ การประกาศเขตอุทยานฯและขณะนี้กำลังอยู่ในระหว่างดำเนินการแก้ไขปัญหาร่วมกันทั้งสองฝ่าย

ข. แรงกระทำจากปัญหาเสพติด

ถึงแม้ว่า ชุมชนฯ จะได้เลิกทำไร่ฝิ่นอย่างเด็ดขาด แต่ในระยะต่อมาชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในก็ต้องเผชิญกับปัญหาเสพติดที่ร้ายแรงอีก 2 ชนิดคือ

1. สารเสพติดประเภทผงขาว(Heroin)
2. สารเสพติดประเภทยาบ้า(Methamphetamine)

โดยสารเสพติดประเภทผงขาว ได้มีการแพร่ระบาดในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในอย่างหนักในช่วงประมาณปี 2527 - 2528 และสารเสพติดประเภทยาบ้า ได้มีการแพร่ระบาดในชุมชนอย่างหนักในช่วงประมาณปี 2544 - 2545

1. การเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้น

ถึงแม้ว่าสารเสพติดทั้งสองชนิดจะเข้ามาระบาดในชุมชนในช่วงระยะเวลาที่ต่างกัน และระดับความรุนแรงของปัญหาจะต่างกันก็ตาม แต่ก็ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมทำให้ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงและการปรับตัวหรือได้ตอบสนองการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของชุมชนมีลักษณะเป็นดังนี้

1.1. มีผู้ติดยาเสพติดเกือบทุกวัยในชุมชน

กล่าวคือแต่เดิมในอดีตที่ชุมชนยังมีการปลูกฝิ่นอยู่ ผู้ที่เสพฝิ่นโดยมากมักจะเป็นคนมีอายุแล้ว และสาเหตุการสูบเกิดจากการที่ต้องตรากตรำทำงานในไร่มาตลอดทั้งวัน ตกกลางคืนก็จะมีอาการปวดหลัง ปวดเอว ไม่สามารถจะนอนหลับได้ จึงมีการสูบเพื่อบรรเทาอาการปวด ในขณะที่วัยอื่นๆ จะไม่สูบฝิ่นเลย แต่เมื่อมีสารเสพติดผงขาวเข้ามาระบาดในชุมชนก็เปลี่ยนไป ในวัยทำงานและเด็กบางคนก็ได้ตกเป็นทาสของยาเสพติดด้วย

1.2. มีการลักเล็ก ขโมยน้อยในชุมชนเพิ่มมากขึ้น

กล่าวคือ ในอดีตชุมชนอยู่กันอย่างเข้าอกเข้าใจและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะในสังคมชาวม้งการล่วงเกินผู้อื่นโดยไม่ได้บอกกล่าวขออนุญาตก่อนจะถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่สมควรทำเป็นอย่างยิ่ง ปัญหาการลักเล็ก ขโมยน้อยจึงแทบจะไม่มีเลย แต่เมื่อเกิดปัญหาเสพติดผงขาวเข้ามาระบาดในชุมชน ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิมเหล่านี้ก็เริ่มเลือนรางหายไปจากชุมชน

ได้มีการลักเล็กขโมยน้อยเพิ่มขึ้นอย่างมาก ความไว้นือเชื่อใจที่เคยมีก็เริ่มลดน้อยลง เช่น ปกติหลังเสร็จสิ้นการทำงานในไร่มาแล้ว ในอดีตเกษตรกรชาวม้งจะนำจอบหรืออุปกรณ์ทางการเกษตรซ่อนไว้ตามพุ่มหญ้าก่อนกลับบ้านเพื่อที่จะได้ไม่ต้องเป็นภาระในการพกติดตัวนำกลับบ้าน แต่เมื่อมีปัญหาเสพติดเข้ามาระบาดในชุมชน เกษตรกรต้องทำการพบนากลับมาบ้านด้วยหรือสิ่งของที่อยู่นอกบ้านเช่น ถังตักน้ำ ที่ฟักข้าวเดิมกลางคืนไม่เคยเก็บเข้าบ้าน พอพลบค่ำก็ต้องรีบเก็บสิ่งของที่อยู่นอกบ้านเข้ามาไว้ภายในบ้านเป็นต้น

1.3. มีการนำทรัพย์สินและที่ดินทำกินออกจำหน่าย ให้ผู้อื่นเช่าและขาย

กล่าวคือ การดิ้นรนดิ้นรนจำเป็นต้องมีเงินสดในทุกๆวัน เมื่อไม่มีเงินในการหาซื้อยามาเสพออย่างเพียงพอ ผู้ที่ดิ้นรนก็เริ่มมีรายได้อื่นๆไม่เพียงพอ จึงต้องนำทรัพย์สินในครัวเรือนออกจำหน่ายเพื่อหาเงินมาซื้อยามาเสพอ เช่น อุปกรณ์ครัวเรือนมีด กระบะ หม้อหุงข้าว จอบ เสียม ในขณะที่บางรายถึงกับนำที่ดินของตัวเองไปจำหน่ายหรือให้คนอื่นเช่าทำการเกษตรและในที่สุดก็ต้องขายไป เพื่อแลกกับเงินที่ต้องการซื้อยามาเสพอ ซึ่งส่วนมากจะขายให้แก่นายทุนต่างท้องถิ่น เช่น ชาวไทยพื้นราบที่ขึ้นมาทำไร่สตรอเบอรี่ นี่เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ลูกหลานของบางครอบครัวในปัจจุบันไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง

1.4. เกษตรกรขาดที่ดินทำกินและมีชนชั้นแรงงาน(กรรมกร)เพิ่มมากขึ้น

กล่าวคือผู้ที่ดิ้นรนดิ้นรนได้นำทรัพย์สินที่มีค่าของตัวเองออกขาย จำนองและให้ผู้อื่นเช่าทำการเกษตรและใช้เงินจนหมด เมื่อไม่สามารถหาเงินได้อีกก็จำเป็นต้องหาเงินโดยการไปรับจ้างนายทุนที่เข้ามาทำการเกษตรในชุมชนและหมู่บ้านละแวกใกล้เคียง ซึ่งได้แก่การรับจ้างเก็บสตรอเบอรี่และแบกหามผักจากในไร่ในสวนที่ทำการเพาะปลูกมายังจุดที่รถยนต์จอด

1.5. เกิดความไม่เข้าใจและเพิ่มความเหินห่างระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชุมชนมากยิ่งขึ้น

กล่าวคือ ได้มีปัญหาเสพติดประเภทต่างๆเข้ามาระบาดในชุมชนอย่างหนักซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมอย่างมากมาย และทางราชการได้เข้ามาทำการปราบปรามปัญหาเสพติดอย่างหนักและรุนแรง จึงทำให้ชุมชนเกิดหวาดกลัวและมองว่าเจ้าหน้าที่เป็นกลุ่มบุคคลอื่นจากภายนอกที่ไม่เป็นมิตรกับชุมชนและนำความรุนแรงเข้ามาในชุมชน ฉะนั้นเมื่อเกิดความกลัวและไม่แน่ใจในท่าทีของเจ้าหน้าที่รัฐ จึงค่อยๆนำไปสู่ความรู้สึกต่อต้านในเวลาต่อมา ซึ่งได้ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เข้าใจและเหินห่างระหว่างเจ้าหน้าที่รัฐกับชุมชนเพิ่มมากขึ้น

- การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่มีผลจากปัญหาเสพติด

เมื่อเกิดปัญหาเสพติดขึ้น ซึ่งส่งผลทำให้เกิดปัญหาทางสังคมขึ้นมากมายดังรายละเอียดที่ได้นำเสนอแล้ว ชุมชนจึงได้มีความพยายามในการปรับตัวต่อปัญหาที่เกิดขึ้นโดยการให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่รัฐในการทำการปราบปรามและจัดให้มีสถานบำบัดยาเสพติด ซึ่งมีทั้งทำการบำบัดในชุมชนและส่งไปบำบัดยังสถานที่ราชการ

นอกจากวิธีดังกล่าวแล้วยังมีการตั้งด่านตรวจเข้าออกหมู่บ้านและมีป้อมอยู่เวรหน้า เพื่อทำการเฝ้าระวังและตรวจสอดปรอดที่เข้าออก โดยเฉพาะผู้บุคคลจากภายนอกเพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลจากภายนอกและคนในชุมชนแอบนำสิ่งเสพติดเข้ามาในชุมชน รวมทั้งเฝ้าดูว่าสมาชิกในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติดและที่ถูกขับไล่ออกจากชุมชนแล้วได้กลับเข้ามาในชุมชนอีกหรือไม่

- การตอบโต้ต่อการเปลี่ยนแปลงจากปัญหาสุขภาพจิต

หากย้อนกลับไปดูประวัติของชุมชนฯ จะพบว่าชุมชนฯ ได้เผชิญกับปัญหาสุขภาพจิตเกือบจะตลอดเวลา ซึ่งได้สร้างปัญหาและความเดือดร้อนแก่ชุมชนมาโดยตลอด ฉะนั้นตลอดที่ผ่านมานอกจากชุมชนจะพยายามทำการปรับตัวให้สามารถเอาชนะปัญหาสุขภาพจิตที่เข้ามาในชุมชนแล้ว ชุมชนก็ได้มีการตอบโต้ต่อปัญหาดังกล่าวในหลากหลายรูปแบบต่างๆด้วยกันคือ

1. การนำเอามาตรการทางสังคมมาใช้แก้ไขปัญหาร่วมกัน

กล่าวคือ เพื่อเป็นการป้องกันไม่ให้คนในชุมชนเข้าไปเกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพจิต จึงได้วางมาตรการไว้ว่าหากสมาชิกในชุมชนคนใดเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเสพติด ไม่ว่าจะทางไหนก็ตาม ชุมชนจะทำการจับไล่ให้บุคคลดังกล่าวออกจากชุมชนโดยไม่มีเงื่อนไข และตราบไคก็ตามที่บุคคลดังกล่าวยังไม่เลิกเกี่ยวข้องกับยาเสพติดก็จะไม่มีสิทธิ์เข้ามาในหมู่บ้านอีก รวมทั้งไม่มีสิทธิ์เข้าร่วมกับกิจกรรมใดๆของชุมชนอีกเป็นอันขาด มิฉะนั้นจะถูกจับกุมตัวและส่งตัวให้เจ้าหน้าที่ตำรวจดำเนินคดีตามกฎหมายต่อไป

2. สนับสนุนให้เด็กและเยาวชนรุ่นใหม่ได้เรียนหนังสือ

กล่าวคือ คนในชุมชนเชื่อว่าหากเด็กและเยาวชนได้เรียนหนังสืออยู่ในโรงเรียน โดยเฉพาะการส่งมาเรียนโรงเรียนในตัวเมืองหรือโรงเรียนพื้นที่ราบที่ไม่อยู่ในชุมชน นอกจากจะทำให้เด็กมีความรู้ซึ่งเป็นภูมิด้านทานไม่ให้เด็กไปเกี่ยวข้องกับยาเสพติดในระยะยาวแล้ว ยังทำให้เด็กไม่ต้องอยู่ในชุมชนซึ่งจะมีโอกาสเสี่ยงต่อปัญหาสุขภาพจิตที่ระบาคอยู่ในชุมชนอีกทางหนึ่งอีกด้วย

ค. แรงกระทำจากความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสาร

กล่าวคือในอดีตความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่เข้ามาในชุมชนยังมีน้อย ความเปลี่ยนแปลงจึงยังมีไม่มากนัก แต่ปัจจุบันด้วยความเจริญทางด้านเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วไปด้วย โดยเฉพาะเทคโนโลยีพลังงานไฟฟ้าที่ต่อสายเข้ามาในชุมชนและมีการพัฒนาถนนหนทางจากตัวอำเภอถึงตัวชุมชนเป็นถนนลูกรังและคอนกรีต ทำให้ไม่มีปัญหาทางด้านคมนาคมอีกต่อไป สามารถใช้ยานพาหนะได้ตลอดปี ชุมชนสามารถรับรู้ข่าวสารข้อมูลและมีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกมากขึ้น

ความเจริญทางด้านเทคโนโลยีและข้อมูลข่าวสารจากโลกภายนอกที่มีเข้ามาในชุมชนอย่างรวดเร็วและมากมาย ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เห็นชัดเจนในชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะในมี 2 อย่างด้วยกันคือ

1.1. เกิดพฤติกรรมกรรมการบริโภคนิยม

กล่าวคือ จากเดิมที่ชุมชนอยู่กันอย่างพอเพียง พฤติกรรมในการบริโภคเป็นแบบเรียบง่ายตามสภาพเศรษฐกิจของแต่ละครัวเรือนขณะนั้น แต่เมื่อชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กับโลกสังคมภายนอกมากขึ้น และเทคโนโลยีความเจริญต่างๆเข้ามาในชุมชน มีข้อมูลข่าวสารต่างๆหลั่งไหลเข้ามาในชุมชนอย่างมากมาย ก็ได้ส่งผลทำให้พฤติกรรมกรรมการบริโภคของสมาชิกในชุมชนเปลี่ยนไปเป็นการบริโภคแบบทุนนิยมแทน(Capitalism) คือแต่ละครัวเรือนต่างก็อยากจะมีเครื่องใช้ไฟฟ้าเป็นของ

ตัวเอง เช่น โทรทัศน์ เครื่องเสียง เครื่องเล่นวีซีดี เมื่อมีเงินเก็บเพียงพอก็จะนำไปควานซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆเหล่านั้นมาเป็นของตัวเอง ซึ่งบางครั้งเรือนที่ไม่มีกำลังซื้ออย่างเพียงพอแต่ต้องการมีเหมือนเพื่อนบ้านก็จะพยายามเก็บเงินเพื่อนำไปควานซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าชนิดนั้นๆมาเป็นของตัวเองด้วย ทั้งๆที่ยังมีค่าใช้จ่ายอย่างอื่นที่มีความจำเป็นกว่าการซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าชนิดดังกล่าว

โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพยายามเก็บเงินซื้อยานพาหนะประเภทรถยนต์กระบะหรือ รถปิคอัพเป็นสิ่งแรกที่แต่ละครัวเรือนอยากจะมีเป็นของตัวเองในลำดับต้นๆและจะพยายามทุกวิถีทางเพื่อให้สามารถซื้อมาเป็นของตัวเอง ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่แต่ละครัวเรือนจะต้องมีเป็นของตัวเองเพื่อใช้ในการขนส่งพืชผักที่ปลูกไปจำหน่ายยังตลาดกลางในตัวเมืองเชียงใหม่ แต่ขณะเดียวกันก็เป็นสัญลักษณ์บ่งบอกถึงฐานะทางสังคมของครัวเรือนนั้นๆด้วย กล่าวคือหากครัวเรือนใดมีรถยนต์กระบะเป็นของตัวเองก็จะได้รับการชื่นชมจากสังคมว่าเป็นครอบครัวที่มีฐานะและมีความขยันหมั่นเพียรจึงสามารถซื้อรถยนต์มาไว้ในครอบครองได้

อย่างไรก็ตามการซื้อเครื่องใช้ไฟฟ้าและรถยนต์กระบะโดยมากเป็นการซื้อระบบเงินผ่อนเท่านั้น มีส่วนน้อยที่จะซื้อเป็นเงินสด ฉะนั้นจึงบ่อยครั้งที่บางครัวเรือนไม่สามารถส่งค่าเงินผ่อนรายเดือนได้อย่างสม่ำเสมอ ในปัจจุบันจึงมักจะเห็นเจ้าหน้าที่ติดตามหนี้สินจากบริษัทผู้จำหน่ายมาทำการติดตามทวงหนี้ในชุมชนให้เห็นอยู่อย่างสม่ำเสมอ

ซึ่งจากการศึกษา ผู้วิจัยพบว่ามีพฤติกรรมการบริโภคและอุปโภค 3 อย่างที่บ่งบอกถึงพฤติกรรมการบริโภคนิยมที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่ง ได้แก่

1. การซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าต่างๆ ได้แก่

- เครื่องรับโทรทัศน์
- เครื่องเสียง
- เครื่องเล่นแผ่นวีซีดี
- เครื่องเสียง
- หม้อหุงข้าวไฟฟ้า
- กระทะไฟฟ้า
- พัดลม
- ตู้เย็น
- เตาแก๊ส

2. การซื้อสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทยานพาหนะ ได้แก่

- รถยนต์กระบะ(ปิคอัพ)ทั้งประเภทขับเคลื่อนสองล้อและขับเคลื่อนสี่ล้อ
- รถจักรยานยนต์ทั้งประเภทสองจังหวะและสี่จังหวะและรถจักรยาน

3. การสร้างบ้านทรงสมัยใหม่พร้อมเครื่องใช้เฟอร์นิเจอร์ภายใน

กล่าวคือในอดีตการสร้างบ้านในสังคมม้งจะเป็นแบบเรียบง่าย ไม่มีการยกพื้น และทำจากวัสดุที่มีอยู่ในท้องถิ่นเช่น ไม้เรือนอาคารทำจากไม้ และหลังคามุงด้วยหญ้าคา ส่วนภายในเช่น โต๊ะทานข้าว เียงนอนก็ทำจากไม้หรือไม้ไผ่ แต่ปัจจุบันหันไปนิยมทำการปลูกสร้างบ้านแบบทรงสมัยใหม่ที่มีการยกพื้น มีการฉาบปูนรอบตัวเรือนอาคารหรือไม้ก็ทำจากไม้สักล้วนและทำการมุงหลังคาด้วยกระเบื้อง ขณะเดียวกันภายในก็มีการตกแต่งด้วยเฟอร์นิเจอร์ต่างๆ เช่น โซฟา กระจก วอลเปเปอร์เป็นต้น

- การปรับตัวต่อการบริโภคนิยมของชุมชน

จากการที่ชุมชนได้รับการส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจจนสังคมภายในชุมชนถูกผลักดันให้เข้าสู่กระแสนิยมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ทำให้คนในชุมชนต้องมีการปรับตัวตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปเป็นการบริโภคนิยม กล่าวคือกระแสนิยมทำให้สมาชิกในชุมชนจำเป็นต้องซื้อยานพาหนะและสิ่งอำนวยความสะดวกประเภทต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องใช้ไฟฟ้า ยานพาหนะและการสร้างบ้านเรือนสมัยใหม่กันอย่างแพร่หลาย

ทั้งนี้เนื่องจากระบบทุนนิยมที่ให้ความสำคัญกับสถานะและฐานะทางสังคมของคนในชุมชนว่าเป็นกลุ่มคนชนชั้นหนึ่ง ได้รับความเคารพและชื่นชมจากทุกคนในชุมชน และในสังคมชาวม้งเชื่อว่าการมีสิ่งเหล่านี้ไว้ในครอบครองหมายถึงเป็นคนที่ยืนยงแข็งแรง ซึ่งความขยันขันแข็งนี้ถือว่าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญลำดับต้นๆของกลุ่มชาติพันธุ์ม้งในการเลือกคู่ครองและเลือกให้เป็นผู้นำในชุมชน(ซูพินิจ เกษมณี, 2527:31)

นอกจากนี้การมีสิ่งอำนวยความสะดวกบางอย่างเช่น รถยนต์สำหรับเกษตรกรชาวม้งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมากจนอาจกล่าวได้ว่าเป็นปัจจัยที่ 5 ที่มีความสำคัญไม่แพ้ปัจจัยขั้นพื้นฐานทั้ง 4 ประเภทคือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัยเลยทีเดียว เนื่องจากการทำเกษตรกรรมแบบเชิงพาณิชย์จำเป็นต้องมีรถไถขนส่งผลผลิตจากไร่เพื่อนำไปจำหน่ายยังตลาดกลาง

ฉะนั้นด้วยความจำเป็นและค่านิยมเหล่านี้จึงทำให้ชุมชนต้องปรับตัวตามสถานการณ์เป็นชุมชนบริโภคนิยม

- การตอบโต้ต่อการบริโภคนิยมของชุมชน

เมื่อชุมชนถูกผลักดันให้เข้าสู่ระบบทุนนิยม และดูเหมือนชุมชนจะถูกกระแสบริโภคนิยมครอบงำอย่างหนัก แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าชุมชนจะเป็นฝ่ายถูกกระทำหรือตั้งรับอย่างเดียว เพราะขณะเดียวกันชุมชนก็ได้มีความพยายามที่จะตอบโต้ต่อแรงกระทำนี้ด้วย

ดังจะเห็นได้จากปัจจุบันเกษตรกรในชุมชนเกือบทั้งหมดเริ่มหันกลับไปทำระบบการเกษตรไร่ข้าว และไร่ข้าวโพคซึ่งเป็นระบบวิถีการเกษตรแบบดั้งเดิมของชาวม้งควบคู่กับการปลูกพืชเศรษฐกิจมากยิ่งขึ้น เพราะการทำเกษตร โดยปลูกพืชเศรษฐกิจอย่างเดียว ถึงแม้ว่าจะทำให้เกษตรกรในชุมชนมีระดับรายได้เพิ่มขึ้น แต่รายได้ที่ได้มาก็ไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่าย ซึ่งมีผลต่ออาหารการกิน ที่ไม่อาจมีข้าวสารและอาหารการกินอย่างเพียงพอตลอดปีได้ จึงจำเป็นต้องทำการซื้อมาบริโภค

แต่หากทำไร่ข้าว และไร่ข้าวโพคควบคู่กับการปลูกพืชเศรษฐกิจ จะทำให้มีข้าวสารและอาหารกินตลอดปีโดยไม่จำเป็นต้องซื้อ เพราะระบบการเกษตรสองอย่างนี้ไม่

ว่าจะเป็นไรข้าว หรือ ไรข้าว โปดต่างก็สามารถที่จะหว่านเมล็ดฟักทอง ถั่วมั่ง และผักกาด ลงไปในพื้นที่ไรเดียวกัน และสามารถขึ้นพร้อมกันกับต้นข้าวและข้าวโพดได้ ฉะนั้นจึงมี อาหารเพียงพอสำหรับทุกคนในครัวเรือนตลอดปี โดยไม่จำเป็นต้องหาซื้อและพึ่งพา รายได้จากการขายพืชเศรษฐกิจเพื่อนำมาซื้อข้าวสารและพืชผัก อาหารการกิน

ทั้งนี้เนื่องจากว่าตลอดมานับตั้งแต่ชุมชนได้หันไปทำการเกษตรแบบปลูกพืช เศรษฐกิจอย่างเต็มตัวก็แทบจะไม่มีการทำไรข้าวและไรข้าว โปดอีกเลย ฉะนั้นการที่ ชุมชนเริ่มหันกลับไปทำการเกษตรแบบดั้งเดิมควบคู่กับการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อให้มี ข้าวสารและพืชผักไว้เป็นอาหารกินตลอดปีอีกครั้ง จึงเท่ากับว่าชุมชนไม่ได้ยอมเป็นผู้ถูก ครอบงำโดยการบริโภคนิยมอีกต่อไป แต่ได้มีความพยายามตอบโต้ต่อแรงบริโภคนิยม ดังกล่าวโดยการหันกลับไปทำการเกษตรแบบอโคต คือการปลูกข้าวไร่ และทำไรข้าวโพด ควบคู่กับการปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นๆเพื่อให้มีอาหารไว้บริโภคในครัวเรือนอย่าง เพียงพอ

1.2. การสูญเสียความเป็นชาติพันธุ์ม้ง

กล่าวคือ อิทธิพลจากสื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุและภาพยนตร์เป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้ ชุมชนกำลังสูญเสียความเป็นชาติพันธุ์ม้งหรือมีความเป็นชาติพันธุ์ม้งน้อยลงทุกวัน ไม่ว่าจะเป็น ทางด้านภาษา ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งจากการศึกษาผู้วิจัยพบว่าชุมชนกำลังจะ สูญเสียความเป็นชาติพันธุ์ม้งที่สามารถเห็นได้อย่างชัดเจนใน 3 เรื่องต่อไปนี้คือ

1.2.1. การสูญเสียภาษาม้ง

กล่าวคือ เด็กและเยาวชนม้งสมัยใหม่บางส่วนที่ถูกส่งมาเรียนในเมืองตั้งแต่ยังเด็กเริ่มพูด ภาษาม้งไม่ค่อยได้ หรือพูดได้น้อยกว่าเด็กและเยาวชนที่เรียนและอาศัยอยู่ในชุมชน ถึงแม้ว่าจะ สามารถเข้าใจในภาษาและยังสามารถสื่อสารเรื่องต่างๆกับผู้ปกครองเป็นภาษาม้งได้อยู่แต่บางทีก็ ไม่สามารถเข้าใจในคำศัพท์บางคำ รวมทั้งในหมู่เด็กและเยาวชนม้งบางส่วนในปัจจุบันนิยมใช้การ สื่อสารเป็นภาษาไทยหรือคำเมืองมากกว่าใช้ภาษาม้งดั้งเดิมที่เป็นของตัวเอง

1.2.2. การสูญเสียประเพณีการแต่งกายชุดม้งในชีวิตประจำวัน

กล่าวคือ ปัจจุบันหากไม่ใช้ในเทศกาลพิเศษอย่างเช่น ปีใหม่ม้ง ไม่ว่าจะเป็นในระดับเด็ก และเยาวชนหรือผู้ใหญ่ โดยมากจะนิยมสวมใส่ชุดสากลทั่วไปมากกว่าการสวมใส่ชุดประจำเผ่า ของตัวเองเช่น นิยมสวมใส่เสื้อยืดที่เจ็ดที่มีความบางและใส่สบายมากกว่าเสื้อม้งที่มีความหนาและ ยากต่อการดูแลรักษา นิยมสวมใส่กางเกงวอร์มหรือกางเกงยีนส์มากกว่ากางเกงม้ง เพราะสะดวก กว่า เป็นต้น

1.2.3. การสูญเสียผู้ประกอบพิธีกรรมและสืบทอดคำสอน

กล่าวคือในเศักรุ่นใหม่ปัจจุบันมีผู้ให้ความสนใจอยากจะได้เรียนรู้ถึงการประกอบพิธีกรรม และคำสอนต่างๆน้อยลงทุกวัน เช่น ผู้ประกอบพิธีกรรมงานศพ งานเช่นไหว้บูชาเทพเจ้า ซึ่งนอกจากจะได้รับอิทธิพลโดยตรงจากสื่อต่างๆซึ่งมีผลต่อความเชื่อแล้ว ส่วนหนึ่งเกิดจากเศักรุ่นใหม่มักจะถูกส่งเข้าเรียนในโรงเรียน และเมื่อจบออกมาก็จะหางานทำมากกว่าที่จะสนใจในพิธีกรรมและคำสอนต่างๆ

- การปรับตัวต่อการสูญเสียความเป็นชาติพันธุ์ม้ง

ปัจจุบันถึงแม้ว่าจะยังไม่มีมาตรการที่เป็นรูปธรรมหรือได้รับการสนับสนุนอย่างจริงจังจากระดับผู้นำในชุมชนเพื่อหาทางแก้ไขปัญหาการสูญเสียภาษาม้งในเศักรุ่นใหม่ แต่ในระดับครอบครัว ผู้ปกครองที่มีลูกหลานไปเรียนต่อในตัวเมืองและกลุ่มผู้นำอาวุโสในชุมชนก็เริ่มมองเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นและมีความวิตกกังวลว่าลูกหลานจะสูญเสียภาษาม้ง ไปอย่างสิ้นเชิง ไม่สามารถพูดภาษาม้ง ได้อีก ชุมชนจึงเริ่มมีการให้ความสำคัญและสอนให้ลูกหลานพูดภาษาม้งมากขึ้น เพื่ออนุรักษ์และถ่ายทอดให้ลูกหลานรุ่นต่อไป

เช่นเดียวกับการสูญเสียประเพณีการแต่งกายชุดม้ง ในระดับชุมชนก็ไม่ได้มีการบังคับหรือกำหนดว่าทุกคนต้องแต่งกายด้วยชุดเสื้อฝ้ายม้ง แต่ก็มีการทำข้อตกลงร่วมกันในระดับเครือข่ายสายกลาง ซึ่งหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในก็เป็นหนึ่งในสมาชิกของเครือข่ายสายกลางที่ร่วมตกลงกันว่าในช่วงเทศกาลปีใหม่ สมาชิกในหมู่บ้านทุกคนที่เข้าร่วมการฉลองปีใหม่ม้งร่วมกันจะต้องแต่งกายด้วยเสื้อฝ้ายม้งเท่านั้น หากไม่ให้ความร่วมมือจะมีการเชิญออกจากบริเวณที่จัดงาน ซึ่งก็สามารถอนุรักษ์การแต่งกายด้วยชุดภาษาม้งไว้ได้ ถึงแม้ว่าจะเป็นระยะเวลาสั้นๆเฉพาะในช่วงเทศกาลปีใหม่ก็ตาม การมีข้อตกลงและมาตรการให้ทุกคนที่เข้าร่วมพิธีปีใหม่ต้องแต่งชุดประจำเผ่ายังสามารถเป็นแรงกระตุ้นให้ผู้หญิงและเด็กสาวม้งมีกำลังใจที่จะถักทอชุดม้งให้สวยงามตลอดปีเพื่อจะได้มีไว้ให้ตัวเองและครอบครัวสวมใส่ช่วงเทศกาลปีใหม่ม้ง

สำหรับการปรับตัวต่อการสูญเสียผู้ประกอบพิธีกรรมและสืบทอดคำสอนปัจจุบันก็ยังไม่มีการหรือสถาบันใดๆทำหน้าที่ตรงนี้เป็นรูปธรรมและชัดเจน แต่ในทางปฏิบัติก็มีการถ่ายทอดและเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาขณะที่กำลังทำพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งโดยมากมักจะเป็นการถ่ายทอดผู้ประกอบพิธีต่างๆทางสายเลือดมากกว่าจะถ่ายทอดให้บุคคลอื่นนอกครอบครัว เช่นหากผู้เป็นพ่อเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่างๆในครอบครัวหรือชุมชน ลูกชายก็มักจะได้รับคำสั่งสอนให้สืบทอดต่อไป ปัจจุบันถึงแม้ว่าลูกชายจะถูกส่งไปเรียนในเมืองมากขึ้นไม่ได้รับการถ่ายทอดโดยตรง ก็จะถูกถ่ายทอดไปทางญาติพี่น้องที่เป็นผู้ชายแทน

- การตอบโต้ต่อการสูญเสียความเป็นชาติพันธุ์ม้ง

จากการที่ปัจจุบันชุมชนฯ ได้มีปฏิสัมพันธ์กับโลกภายนอกตลอดเวลา และกระแสวัฒนธรรมจากสังคมภายนอกได้เข้ามามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและระดับความนึกคิดของชุมชน โดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชนรุ่นปัจจุบันที่กำลังถูกกระแสวัฒนธรรมจากสังคมภายนอกฉาบเข้ามาอย่างหนัก จึงทำให้เด็กและเยาวชนรุ่นปัจจุบันเกิดความสับสนในสองวัฒนธรรมที่ค่อนข้างจะแตกต่างกันระหว่างวัฒนธรรมในความเป็นชาติพันธุ์ม้งในชุมชนกับวัฒนธรรมคนไทยพื้นราบในเมือง

ฉะนั้นสมาชิกในชุมชนบางคนจึงเลือกที่จะตอบโต้ต่อแรงกระทำนี้ใน 2 รูปแบบด้วยกัน คือ

1. ปฏิเสธความเป็นชาติพันธุ์ของตัวเอง
2. ปฏิเสธที่จะเกี่ยวข้องกับชุมชนคนไทยพื้นราบ

กล่าวคือ เพราะการที่ถูกคนทั่วไปมองว่า "ม้ง" เป็นชาวเขา ไม่ใช่ "ชาวเรา" หรือ "คนไทยพื้นราบ" มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่แปลก และมักจะเหมาเรียกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่สูงว่า "พวกแม้ว" เพราะฉะนั้นคนที่ถูกเรียกว่า "แม้ว" หรือเป็น "ชาวเขา" ในสายตาของคนไทยพื้นราบทั่วไป จึงมักจะถูกเลือกปฏิบัติต่างจากคนไทยทั่วไป และในบางครั้งก็อาจมีการแสดงท่าทีดูถูก ดูแคลนอยู่ด้วย ฉะนั้นเด็กและเยาวชนม้งเหล่านี้รวมทั้งผู้ใหญ่ม้งบางคนจึงมีความรู้สึกที่ตัวเองกำลังถูกมองในเชิงด้อยกว่า ต่ำกว่า และยังรับรู้ถึงความรู้สึกดูถูกจากคนพื้นราบโดยทั่วไปด้วย (ชูพินิจ เกษมณี, 2527 : 49)

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สมาชิกบางคนในชุมชนเลือกที่จะตอบโต้ต่อแรงกระทำนี้โดยการปฏิเสธความเป็นชาติพันธุ์ของตัวเองในรูปแบบของการพยายามหลีกเลี่ยงที่จะเข้าร่วมและเกี่ยวข้องกับกิจกรรมของชาวม้ง และปฏิเสธที่จะมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชุมชนคนไทยพื้นราบ นี่คือเหตุผลว่าทำไมในบางครั้งนักพัฒนาที่เป็นคนไทยพื้นราบจึงมักจะไม่ได้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนเท่าที่ควร

ง. แรงกระทำจากระบบการศึกษา

กล่าวคือ นับตั้งแต่มีการก่อตั้งโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนรับปายอร์ดขึ้นในหมู่บ้าน ชาวบ้านก็นิยมส่งลูกหลานเข้าเรียนหนังสือมาโดยตลอด ถึงแม้ว่าในบางรายจะไม่สามารถเรียนจนจบในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 แต่การมีโอกาสเข้าเรียนก็ทำให้จำนวนผู้รู้หนังสือในชุมชนที่สามารถอ่าน ออก เขียน ได้เพิ่มมากขึ้น

โดยรวมแล้วจำนวนผู้ที่สามารถอ่านออกเขียน ได้มีเพิ่มมากขึ้น และชาวบ้านมีทัศนคติและความเชื่อว่าการศึกษาจะสามารถทำให้บุตรหลานของเขามีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีอาชีพที่ดีและการงานที่มั่นคงทำ แต่ในทางปฏิบัติจำนวนผู้ที่สามารถอ่านออกเขียน ได้อย่างคล่องแคล่วและได้รับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าประถมศึกษาปีที่ 6 ก็ยังมีน้อยมาก เนื่องจากปัญหาที่เกิดขึ้นก็คือ

1.1. ผู้ปกครองไม่เข้าใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา

กล่าวคือเมื่อเรียนจบการศึกษาในระดับชั้นป.6 จาก โรงเรียนประจำในหมู่บ้านแล้ว บุตรหลานบางคนมักจะไม่ได้เรียนต่อ เพราะขาดแคลนทุนทรัพย์ และผู้ปกครองบางคนไม่เข้าใจและเห็นถึงความสำคัญของการศึกษา เพราะเข้าใจว่าการศึกษาในระดับชั้น ป.6 ก็สามารถที่จะอ่านออกเขียนได้และคิดเลขเป็นตามหลักคณิตศาสตร์แล้ว จึงไม่จำเป็นต้องเรียนต่ออีก

1.2. ผู้ปกครองไม่เชื่อมั่นในระบบการศึกษาของโรงเรียนในชุมชน

กล่าวคือผู้ปกครองไม่เชื่อมั่นในระบบการเรียน การสอนและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนในหมู่บ้าน เนื่องจากเห็นว่ามีการหยุดเรียนบ่อยและบุตรหลานที่เข้าเรียนไม่ได้รับการเอาใจใส่ดูแลจากครูผู้สอนเท่าที่ควร ซึ่งก็สอดคล้องกับคำให้สัมภาษณ์ของครูท่านหนึ่งในโรงเรียนประจำหมู่บ้านว่า วัตถุประสงค์หลักในการเรียนการสอนของโรงเรียนก็คือ “การเน้นให้เด็กสามารถอ่านออกเขียนได้” เป็นหลัก

1.3. ความต้องการแรงงานตลอดปีภายในครอบครัว

เหตุผลสำคัญข้อหนึ่งที่ผู้ปกครองนิยมส่งเด็กเข้าเรียนแค่ในระดับประถมศึกษาในหมู่บ้านแล้วไม่นิยมส่งบุตรหลานให้ได้รับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าอีกก็คือ เมื่อเด็กจบในระดับประถมปีที่ 6 แล้ว ร่างกายก็เริ่มโตพอจะช่วยงานครอบครัวได้ จึงควรออกมาช่วยงานครอบครัวมากกว่า กล่าวคือเมื่อยังเป็นเพียงเด็กเล็กไม่สามารถช่วยงานในสวนและไร่ได้ จึงส่งไปเรียนในโรงเรียน แต่ด้วยสังคมมีงานต้องทำในไร่สวนตลอดปี เมื่อเด็กเรียนจบระดับป.6 แล้ว ร่างกายก็เริ่มโตพอจะช่วยงานครอบครัวได้ โดยเด็กผู้ใหญ่ช่วยเฝ้าบ้าน ดูแลน้อง เตรียมอาหารและอาจช่วยงานในไร่ด้วย ในขณะที่เด็กผู้ชายจะต้องช่วยงานทุกอย่างที่ทำในไร่สวน ในสังคมมีที่ยืน ยืนแข็งและมีงานให้ต้องทำตลอดปี ผู้ปกครองที่ไม่เข้าใจและเห็นความสำคัญของการศึกษาจึงมักจะไม่นำบุตรหลานเรียนต่อหลังจากจบป.6แล้วแต่ให้ออกมาช่วยงานครอบครัวแทน

- การปรับตัวของชุมชนต่อระบบการศึกษา

ถึงแม้ว่าจำนวนผู้ที่ศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่า ป.6 ของประชากรทั้งหมดบ้านจะมีน้อย แต่ปัจจุบันก็มีผู้ปกครองบางครอบครัวที่เห็นความสำคัญของการศึกษาและได้ส่งบุตรหลานเข้าเรียนในระดับที่สูงกว่าระดับชั้นป.6 ตั้งแต่ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจนถึงระดับปริญญาโท เช่น ครอบครัว นายไพโรจน์ จ้าวเจริญ ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านป่าเกี๊ยะในที่มีลูกทั้งหมด 9 คน ต่างส่งลูกทุกคนให้ได้รับการศึกษาโดยปัจจุบันลูกสาว 3 คน ได้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีแล้วและลูกอีก 6 คนที่เหลือกำลังศึกษาอยู่ในระดับต่างๆตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงระดับปริญญาตรี

สำหรับปัญหา 3 ประการทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในชุมชน ปัจจุบันชุมชนมีการปรับตัวดังนี้คือ

1. กรณีที่ผู้ปกครองไม่เข้าใจและเห็นความสำคัญของการศึกษา

ดังที่ทราบแล้วว่าในอดีตที่ผ่านมาถึงแม้ว่าจะมีโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนตั้งอยู่ในชุมชน และผู้ปกครองต่างก็นิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียน แต่ในความเป็นจริงผู้ปกครองยังไม่เห็นถึงความสำคัญของการศึกษาเท่าที่ควรและขาดความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการศึกษา กล่าวคือ เข้าใจว่าการศึกษาก็คือการศึกษาที่สามารถอ่านออก เขียนได้และคิดเลขเป็นเท่านั้น ฉะนั้นหากลูกชายหรือลูกสาวที่เข้าเรียนโรงเรียนในชุมชนไม่ยอมเรียน หรือออกกลางคันผู้ปกครองก็จะไม่มีการบังคับหรือเคี่ยวเข็ญให้กลับไปเรียนเท่าที่ควร ฉะนั้นในอดีตผู้ที่สามารถเรียนจนจบป.6 และเข้าเรียนต่อในระดับที่สูงกว่าป.6 ภายในชุมชนจึงมีน้อย

แต่ปัจจุบันได้เปลี่ยนไป กล่าวคือลูกหลานในชุมชนที่ถูกส่งไปเรียนต่อในระดับที่สูงกว่าป.6 ในอดีตนั้นปัจจุบันได้ทำการศึกษาจนจบแล้ว ไม่ว่าจะป็นในระดับมัธยมหรือปริญญา และบุคคลเหล่านี้ได้มีโอกาสกลับมาทำงานเป็นผู้นำในชุมชนและคลุกคลีกับชุมชนมากขึ้น เช่น นายไพโรจน์ จ้าวเจริญที่ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นผู้ใหญ่บ้านป่าเกี๊ยะใน หรือ นายชำนาญ แซ่ถี้ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกอบต.บ่อแก้ว ซึ่งทั้งสองคนต่างก็เป็นกลุ่มคนรุ่นแรกที่เดินทางไปศึกษาต่อในระดับที่สูงกว่า ป.6 หรือ นางสาวไพโรจิตร์ จ้าวเจริญ ที่เพิ่งสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีและกลับมาเก็บข้อมูลในชุมชนตามโครงการบัณฑิตอาสาของรัฐบาล หรือนายวิชัย จ้าวเจริญที่ได้พานักวิจัยชาวต่างชาติที่สนใจทำการศึกษาภาคพื้นที่ยุติในชุมชน ก็ได้เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่คนในชุมชนเห็นเนื่องจากเมื่อเปรียบเทียบกับคนรุ่นเดียวกันหลังจบการศึกษาระดับชั้น ป.6 แล้วไม่ได้เรียนต่อ กลุ่มคนเหล่านั้นได้แต่งงานมีลูกกันหมดแล้วแต่คุณภาพชีวิตยังคงเดิมและใช้ชีวิตแบบสมัยเก่า ในขณะที่บางคนก็ได้ไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับขบวนการพัฒนาสังคม จึงเป็นแรงผลักดันให้ชุมชนเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาเพิ่มมากขึ้น ปัจจุบันผู้ปกครองซึ่งเป็นชนรุ่นที่ 3 กับรุ่นที่ 4 จึงเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาและเริ่มนิยมส่งบุตรหลานเรียนในระดับที่สูงกว่าระดับชั้นป.6มากขึ้น

2. กรณีผู้ปกครองไม่เชื่อมั่นในระบบการศึกษาของโรงเรียนในชุมชน

การที่ผู้ปกครองบางครัวเรือนไม่เชื่อมั่นในระบบการเรียน การสอนและมาตรฐานของโรงเรียนภายในชุมชน ผู้ปกครองเหล่านั้นจึงส่งบุตรหลานไปเรียนในโรงเรียนที่อยู่ในตัวเมืองและโรงเรียนประจำตำบลแทน เนื่องจากมีความเชื่อมั่นว่าหากเป็นโรงเรียนประถมในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติครูผู้สอน และระบบการเรียน การสอนน่าจะมีคุณภาพและดีกว่าโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และเมื่อเรียนจบจากโรงเรียนดังกล่าวแล้วก็มีแนวโน้มว่าจะส่งบุตรหลานให้เข้าเรียนต่อในระดับโรงเรียนมัธยมหรือวิทยาลัยในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการในตัวเมืองเชียงใหม่มากกว่าจะให้ออกจากการเรียน เช่น ครอบครัวของนายชำนาญ แซ่ถี้ ซึ่งปัจจุบันเป็นหนึ่งในสมาชิกอบต.บ่อแก้ว ได้ส่งลูกชายทั้งสามคนเข้าเรียนที่โรงเรียนบ้านบ่อแก้ว ซึ่งเป็นโรงเรียนประจำตำบลบ่อแก้ว หรือครอบครัวนายเจริญ แซ่ย่าง เจ้าหน้าที่อสม.ประจำหมู่บ้าน ปัจจุบันได้ส่งบุตรสาวเข้าเรียนในวิทยาลัยอาชีวศึกษา เชียงใหม่เป็นต้น

3. กรณีความต้องการแรงงานตลอดปีภายในครอบครัว

ปัจจุบันผู้ปกครองในครัวเรือนของชาวม้งก็ยังต้องการแรงงานช่วยงานในไร่และสวนตลอดปี แต่เมื่อผู้ปกครองเริ่มมีทัศนคติที่ดีต่อการศึกษาและเห็นความสำคัญของการศึกษามากขึ้น ก็พร้อมที่จะให้บุตรหลานเข้าเรียนต่อในระดับที่สูงกว่าป.6 หากบุตรหลานต้องการเรียนต่อ ซึ่งผู้ปกครองบางครัวเรือนก็แก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานภายในครัวเรือนโดยการว่าจ้างแรงงานมาช่วยแทน

สำหรับอุปสรรคในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเล่าเรียน การที่มีโครงการเงินทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษาของรัฐบาลก็ได้ช่วยแบ่งเบาภาระของผู้ปกครองได้มาก และทำให้ผู้ปกครองที่คิดจะส่งบุตรหลานเรียนต่อในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมีความมั่นใจในระดับหนึ่งว่าบุตรหลานจะสามารถเรียนจนจบระดับปริญญาตรีได้

- การตอบโต้ต่อการศึกษามหาชน

กล่าวได้ว่าแรงกระแทกจากการศึกษาเป็นแรงกระทำเดียวที่ชุมชนมีการตอบโต้ในทางที่ดีกว่าแรงกระทำชนิดอื่นๆจากภายนอกที่นำความเปลี่ยนแปลงมาสู่ชุมชน กล่าวคือ ในอดีตชุมชนฯ ไม่ได้เห็นความสำคัญของการศึกษาเท่าไรนักเนื่องจากพิจารณาเห็นว่าการส่งลูกไปเรียนสูงๆเป็นการสูญเสียเวลาทำมาหากินและเมื่อเรียนสำเร็จมาแล้วก็ทำไร่ ทำสวนกึ่งกึ่งเข้าทำนอง “เหยียบขี้ไก่ไม่ฝ่อ” (ซูพินิจ เกษมณี, 2527:32)

แต่ปัจจุบันเมื่อบุตรหลานที่จบการศึกษาในระดับสูง บ้างก็ได้เข้าทำงานในหน่วยงานของรัฐ บ้างก็ทำงานในบริษัทและประกอบธุรกิจส่วนตัวในตัวเมืองเชียงใหม่และกรุงเทพฯ ซึ่งต่างก็กำลังไปได้ดี หรือคนที่จบการศึกษาเพียงระดับประถมถึงระดับอุดมศึกษาปัจจุบันก็ร่วมเป็นหนึ่งในคณะกรรมการหมู่บ้านและมีคุณภาพชีวิตโดยรวมดีกว่ากลุ่มคนรุ่นเดียวกันที่ไม่ได้รับการศึกษา

ฉะนั้นสิ่งเหล่านี้จึงเป็นความภูมิใจและมีหน้ามีตาของพ่อแม่อย่างหนึ่ง จึงเริ่มมีการส่งบุตรหลานให้
ได้เล่าเรียนในระดับที่สูงๆเพิ่มมากขึ้น

3. การปรับตัว/โต้ตอบต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมเป็นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมตาม
ช่วงระยะเวลาอายุของชุมชนคือสภาพสิ่งแวดล้อมนับตั้งแต่อดีตที่เพิ่งมีการตั้งเป็นตัวชุมชน ยังมีการทำ
เกษตรแบบพอเพียง ประชากรยังอยู่กันอย่างเบาบางจนถึงสภาพสิ่งแวดล้อมที่มีประชากรอยู่กันอย่าง
หนาแน่นและมีการทำเกษตรในเชิงพาณิชย์อย่างแพร่หลายในปัจจุบัน

สำหรับการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมนั้นจะมีลักษณะเป็นดังนี้คือ

3.1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านที่อยู่อาศัย

ในระยะเริ่มแรกที่เพิ่งทำการอพยพย้ายมาตั้งหลักแหล่งคือประมาณปี พ.ศ.2510 – 2525 ลักษณะ
สภาพสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไปของชุมชนจะมีลักษณะดังนี้คือ มีจำนวนประชากรน้อย และการสร้างตั้ง
บ้านเรือนอยู่อาศัยก็อยู่กันอย่างเบาบาง เนื่องจากประชากรเกือบทั้งหมดยังคงอาศัยอยู่ที่หมู่บ้านห้วยคันฝิ่ง มี
เพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ย้ายอพยพมาอยู่ ณ หมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน

แต่ต่อมาเมื่อเกิดลัทธิคอมมิวนิสต์ระบอบในประเทศไทยขึ้นและชาวบ้านที่หมู่บ้านห้วยคันฝิ่งก็ได้
ถูกขูดรีดรังควานอยู่จากลัทธิอยู่บ่อยๆ สมเด็จพระเจ้าจึงได้เสด็จมาเยี่ยมเขียนราษฎรในตำบลบ่อแก้วและได้ทรง
โปรดเกล้าให้มีการสร้าง “โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนรูปป่าปอ” ขึ้นในชุมชนชนบ้านป่าเกี๊ยะ
(ขณะนั้นยังไม่เป็นป่าเกี๊ยะใน) โดยเงินทุนการสร้างอาคารเรียนส่วนหนึ่งได้รับทูลเกล้าฯ ถวายโดยเสด็จ
พระราชกุศล จาก “นายรูปป่าปอ” ชาวฝรั่งเศสจึงได้ทรงพระราชทานนามโรงเรียนว่า “โรงเรียนตำรวจ
ตระเวนชายแดนรูปป่าปอ” โดยมีพื้นที่ทั้งหมด ๑๕ ไร่ รวมทั้งทรงโปรดเกล้าให้มีการตัดถนนจากตัว
ตำบลบ่อแก้วเข้าสู่ตัวชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะ เมื่อมีการสร้างโรงเรียนและตัดถนนเข้ามาในตัวชุมชนประชากร
ส่วนที่เหลือทั้งหมดที่บ้านห้วยคันฝิ่ง จึงได้อพยพมาอยู่รวมกัน ณ บ้านป่าเกี๊ยะ

ฉะนั้นจากเดิมที่หมู่บ้านป่าเกี๊ยะเคยมีจำนวนประชากรน้อย และมีการสร้างตั้งบ้านเรือนอยู่อย่างเบา
บาง ก็เริ่มมีจำนวนประชากรเพิ่มมากขึ้น และมีการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้นตามลำดับ โดย
ปัจจุบันมีประชากรทั้งหมดในชุมชนรวมกันประมาณ 1,000 คน มีครัวเรือนประมาณ 120 หลังคาเรือน และ
เขตพื้นที่ๆเป็นตัวชุมชนมีพื้นที่รวมกันประมาณ 115.63 ไร่

3.2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านที่ดินทำกินตั้งแต่อดีต - ปัจจุบัน

สำหรับพื้นที่ดินทำกิน ก่อนหน้าที่จะมีการย้ายอพยพมาตั้งหลักแหล่งสร้างบ้านเรือนเป็นที่อยู่อาศัย
รวมตัวกันเป็นชุมชนในเขตพื้นที่บ้านป่าเกี๊ยะในดังเช่นปัจจุบันนั้น เกษตรกรบางรายก็ได้เข้ามาทำการจับ
จองพื้นที่ดินทำกินเป็นของตัวเองบ้างแล้ว กล่าวคือ ถึงแม้ว่าขณะนั้นบ้านเรือนยังตั้งอยู่ที่บ้านห้วยคันฝิ่งแต่
บางครอบครัวก็ได้ทำการขยายพื้นที่ทำไร่ ทำสวนมาจนถึงบริเวณบ้านป่าเกี๊ยะในแล้ว เกษตรกรบางส่วนจึงมี
ที่ดินทำกินในเขตพื้นที่บ้านป่าเกี๊ยะในตั้งแต่แรกเริ่ม เช่น ครอบครัวของนายจิ้งฟิว แซ่หว่าง ครอบครัวของ

นายบรู๊ซแซ็ง แซ่ว่าง ซึ่งเป็นสองผู้นำของชนยุคแรกที่ย้ายอพยพมาตั้งหลักแหล่งเป็นที่อยู่อาศัยจนกระทั่งกลายเป็นชุมชนหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในในปัจจุบัน

จนกระทั่งประมาณปี.ศ. 2515 ประชากรเกือบทั้งหมดที่บ้านห้วยคันฝิ่งจึงได้ย้ายอพยพมาอยู่หมู่บ้านป่าเกี๊ยะใน ซึ่งจุดหลังที่มาอยู่อาศัยนี้ยังไม่มีที่ดินทำกินใกล้กับหมู่บ้านใหม่ บางส่วนก็จึงยังคงกลับไปทำไร่ ทำสวน ผืนดินทำกินแปลงเก่าที่บ้านห้วยคันฝิ่ง แต่เมื่อถูกลัทธิคอมมิวนิสต์คุกคามอย่างหนักในขณะนั้นก็ไม่สามารถกลับไปทำเกษตรยังพื้นที่ดินทำกินที่อดีตหมู่บ้านห้วยคันฝิ่งได้อีก จึงได้ทำการขอเช่าที่ดินทำกินจากเกษตรกรชุมชนรอบข้าง ซึ่งได้แก่เกษตรกรชาวปากาญอ บ้านป่าเกี๊ยะนอก บ้านป่ากล้วย บ้านแม่ยางห้าเป็นต้น และต่อมาจึงได้ทำการซื้อพื้นที่ดินทำกินที่ขอเช่าดังกล่าวมาเป็นของตัวเอง

อย่างไรก็ตามสาเหตุสำคัญที่ทำให้พื้นที่ดินทำกินเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมากก็คือ การที่ชุมชนได้หันมาทำการปลูกพืชเศรษฐกิจแทนการทำเกษตรแบบดั้งเดิม ทำให้ชุมชนมีการเปิดพื้นที่ป่ากันอย่างแพร่เพื่อขยายเขตพื้นที่ดินทำกิน จนทำให้เกิดปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรมในระยะต่อมา แต่ก็ก็เป็นเพียงระยะเวลาสั้นๆ เพราะในเวลาต่อมารมป่าไม้ก็ได้เข้ามาทำการประกาศเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เกษตรกรในชุมชนจึงต้องสูญเสียที่ดินทำกินบางส่วนไป และเหลือเพียงพื้นที่ดินทำกินบางส่วนอยู่จนถึงปัจจุบัน

โดยปัจจุบันเขตพื้นที่ทางการเกษตรทั้งหมดในอาณาเขตบริเวณหมู่บ้านป่าเกี๊ยะในรวมกันมีพื้นที่ทั้งหมดโดยประมาณ 878.38 ไร่ แบ่งเป็นเขตพื้นที่นา 221.88 ไร่และเขตพื้นที่ไร่ 656.5 ไร่

3.2. การเปลี่ยนแปลงทางด้านทรัพยากรป่าไม้ตั้งแต่อดีต - ปัจจุบัน

ในระยะแรกที่เพิ่งมีการรวมตัวเป็นชุมชนนั้นสภาพป่าไม้ทางทิศใต้และทิศตะวันตกของชุมชนซึ่งเป็นภูเขาและเนินเขาถูกปกคลุมด้วยต้นไม้ขนาดเล็ก ไม่ใหญ่มากนักสลับกับป่าหญ้าคา ลักษณะเหมือนป่าที่เพิ่งมีการฟื้นตัว ในขณะที่ป่าไม้ทางฝั่งทิศเหนือและบริเวณรอบๆหมู่บ้านที่ทำการตั้งเป็นตัวชุมชนจะเป็นป่าไม้ประเภทต้นสน หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า "คันเกี๊ยะ" ขึ้นกันอยู่อย่างหนาแน่นสลับกับป่าหญ้าคาเช่นเดียวกัน แต่ทิศตะวันออกอยู่ติดกับหมู่บ้านป่าเกี๊ยะนอกจึงไม่มีพื้นที่ป่าไม้

สำหรับช่วงเวลาที่พื้นที่ป่าไม้ในชุมชนถูกเปิดเป็นพื้นที่ดินทางการเกษตรอย่างมากมายมีอยู่ 2 ช่วงคือ

3.2.1 ช่วงเพิ่งการก่อตั้งเป็นชุมชน

ในช่วงนี้ชาวบ้านโดยมากยังไม่มีพื้นที่ดินทำกินเป็นของตัวเอง จึงมีการจับจอง แคว่ถาง เป็นพื้นที่ทำกิจของตัวเอง

3.2.2 ช่วงที่ชุมชนเปลี่ยนระบบการทำเกษตรแบบดั้งเดิมเป็นการเกษตรสมัยใหม่

ในช่วงนี้ชุมชนจะมุ่งการปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการค้า ฉะนั้นพื้นที่ป่าไม้บางส่วนทางทิศเหนือและทิศตะวันตกเฉียงเหนือจึงถูกเปิดเป็นพื้นที่ทางการเกษตรมากที่สุด

อย่างไรก็ตามต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งหน่วยจัดการต้นน้ำบ่อแก้วโดยกรมป่าไม้ ณ บ้านแม่แจ๊ะ ซึ่งรับผิดชอบดูแลเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ 16 ทางเจ้าหน้าที่ป่าไม้ก็ได้มีการกีดกันเกษตรกรไม่ให้

ขยายพื้นที่ทางการเกษตรอีกและทำการยึดคืนพื้นที่ทางการเกษตรบางส่วนเพื่อปลูกป่าเป็นเขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์ เกษตรกรจึงไม่สามารถขยายพื้นที่ทำกินได้อีก

ต่อมาเมื่อวันที่ 7 มิถุนายน 2536 กรมป่าไม้ได้มีคำสั่งที่ 934/2536 ให้นายสุรศักดิ์ วุฒิอิน ตำแหน่งเจ้าพนักงานป่าไม้ 5 ส่วนอุทยานแห่งชาติมาดำเนินการสำรวจพื้นที่บริเวณป่าบริเวณท้องที่ตำบลแม่สาบ ตำบลบ่อแก้ว ตำบลสะเมิงเหนือ ตำบลสะเมิงใต้ อำเภอสะเมิงและตำบลแม่แดด ตำบลแม่ณาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่เพื่อจัดตั้งให้เป็นอุทยานแห่งชาติ โดยใช้ชื่อว่า “อุทยานแห่งชาติขุนขาน” มีเนื้อที่ทั้งหมดประมาณ 397 ตารางกิโลเมตร หรือ ประมาณ 248,125 ไร่ ปัจจุบันทางอุทยานฯมีแผนที่จะประกาศและขยายเขตพื้นที่อุทยานฯเพิ่มขึ้น ซึ่งพื้นที่เตรียมประกาศดังกล่าวมีจุดที่ครอบคลุมพื้นที่ทางการเกษตรและที่อยู่อาศัยของเกษตรกรชาวบ้านป่าเกี๊ยะในหลายแห่ง

ปัจจุบันพื้นที่ป่าไม้ในอาณาเขตบริเวณทั้งหมดของหมู่บ้านป่าเกี๊ยะ ในมีอยู่ประมาณทั้งสิ้น 1,462.5 ไร่

- การปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม

ดังที่ได้กล่าวตั้งแต่ต้นแล้วว่าเมื่อมีการก่อสร้าง โรงเรียนและตัดถนนเข้าสู่ชุมชน ชาวเมืองที่เหลืทั้งหมดที่บ้านห้วยคันตึงก็ได้ทำการอพยพย้ายมาอยู่ในชุมชนฯ และในระยะต่อมาก็ได้มีชาวไทยพื้นราบหรือที่รู้จักกันในนามของ “คนเมือง” และคนจีนเข้ามาอยู่อาศัยด้วย จึงทำให้ปัจจุบันมีการสร้างบ้านเรือนและประชากรอยู่กันอย่างค่อนข้างจะหนาแน่น

ซึ่งเมื่อมีจำนวนคนเพิ่มมากขึ้น การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นก็คือพื้นที่อยู่อาศัยเพิ่มมากขึ้น พื้นที่ดินทำกินเพิ่มมากขึ้น จึงเกิดปัญหาการสร้างบ้านเรือน และพื้นที่ดินทำกินรุกกล้าเข้าไปในเขตพื้นที่ป่า และได้ก่อให้เกิดปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรมในเวลาต่อมา

เมื่อเกิดปัญหาเหล่านี้ขึ้นชุมชนจึงได้มีความพยายามในการปรับตัวโดยอนุญาตให้สร้างบ้านเรือนได้ภายในเขตพื้นที่ชุมชนเท่านั้น ห้ามสร้างบ้านนอกเขตพื้นที่ชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเขตพื้นที่ป่าทั้ง 3 ประเภท เขตต้นน้ำ และเขตที่ดินทำกิน เว้นแต่ว่าเจ้าของที่ดินทำกินผืนดังกล่าวจะยินยอมและอนุญาตให้สร้างได้

- การตอบโต้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อม

การที่มีคนจากภายนอกอพยพเข้ามาร่วมอยู่อาศัยกับสมาชิกเดิมในชุมชนเพิ่มมากขึ้น ส่งผลโดยตรงต่อปริมาณพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ดินทำกินของคนในชุมชน กล่าวคือพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ดินทำกินมีอยู่อย่างจำกัด แต่จำนวนคนกลับมีเพิ่มมากขึ้นทุกวัน นอกจากนี้การที่ปัจจุบันอุทยานแห่งชาติขุนขานกำลังอยู่ในระหว่างเตรียมประกาศการขยายเขตพื้นที่อุทยานเพิ่ม ซึ่งซ้อนทับกับเขตพื้นที่ดินทำกินและพื้นที่ป่าทั้งหมด รวมทั้งพื้นที่อยู่อาศัยบางส่วนของชุมชนฯ

ทั้งสองปัจจัยนี้จึงเป็นแรงกดดันจากภายนอกให้ชุมชนต้องทำการจัดการกับพื้นที่ต่างๆภายในชุมชนให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด กล่าวคือนอกจากชุมชนจะพยายามทำการจัดการกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่ให้เกิดปัญหาทรัพยากรเสื่อมโทรมเพื่อไม่ให้เจ้าหน้าที่ป่าไม้อ้างความชอบธรรมในการเข้ามาจัดการแทนแล้ว การจัดการกับพื้นที่ต่างๆภายในชุมชนก็ต้องกระทำอย่างมีประสิทธิภาพด้วย คือต้องไม่มีการขยายเขตที่อยู่อาศัยและพื้นที่ดินทำกินจากที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน มิฉะนั้นเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติก็มีสิทธิอ้างความชอบธรรมในการเข้าครอบครองจัดการได้เช่นกัน ซึ่งจะทำให้ชุมชนต้องสูญเสียสิทธิในการเข้าถึงป่าและที่ดินทำกินไป

ฉะนั้นเมื่อชุมชนถูกปัจจัยเหล่านี้กระทำการกดดันอย่างหนัก ชุมชนจึงพยายามตอบโต้ต่อแรงกระทำนี้ในรูปแบบต่างๆด้วยกันซึ่งได้แก่

- มีการรวมตัวกับชุมชนรอบข้างที่ต่างก็ถูกประกาศเขตพื้นที่อุทยานฯซ้อนทับ เพื่อทำการเจรจาดูเรื่องกับเจ้าหน้าที่อุทยาน ซึ่งขณะนี้ได้ข้อตกลงระหว่างทั้งสองฝ่ายว่าจะร่วมกันวัดเขตพื้นที่ต่างๆภายในหมู่บ้านร่วมกัน
- ไม่อนุญาตให้เกษตรกรในชุมชนขยายพื้นที่ดินทำกินและสร้างที่อยู่อาศัยภายนอกตัวชุมชนอีก ให้ทำการสร้างที่อยู่อาศัยได้เฉพาะในเขตพื้นที่ปัจจุบัน
- สร้างความชอบธรรมในการจัดการและครอบครองเขตพื้นที่ต่างๆภายในชุมชนในรูปแบบของป่าชุมชน และมีกิจกรรมทางสิ่งแวดล้อม เช่น การอยู่เวรยามเฝ้าระวังไฟป่า การปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ การบวชป่า(คงเซ่ง) เป็นต้น

วิธีการเหล่านี้คือรูปแบบวิธีการในการตอบโต้ต่อการเปลี่ยนแปลงทางด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนบ้านป่าเกี๊ยะใน